

БЪЛГАРСКА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА – БЪЛГАРСКА ПАТРИАРШИЯ

УЧЕБНА ПРОГРАМА
по
Православно вероучение за деца
в църковното училище

Учебната програма
се издава с благословието на
Светейшия Български Патриарх Неофит
и Св. Синод на БПЦ-БП

Автори: ставрофорен свещеноиконом д-р Захарий Дечев
доц. д-р Магдалена Легкоступ

Рецензенти: Ловчански митрополит д-р Гавриил
доц. д-р Рени Захариева
доц. д-р Костадин Нушев

Богословска редакция: доц. д-р Димитър Попмаринов
д-р Десислава Панайотова

СОФИЯ
2021

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор от Негово Високопреосвещенство Ловчански митрополит Гавриил	3
Уводни думи	4
1.Общо представяне и цели на учебната програма	6
2. Принципи при разработване на програмата	11
3. Концептуален модел на православна катехизация на деца в църковното училище	13
4. Цел и задачи на катехизацията на деца в православното църковно училище	16
5. Основни източници на учебното съдържание.....	19
6. Принципи за подбор на учебното съдържание.....	21
7. Структура на учебното съдържание	23
7.1. Първа (подготвителна) група	28
7.2. Втора група	32
7.3. Трета група	37
7.4. Четвърта група	43
7.5. Пета група	50
8. Принципи за организация на катехизацията на деца	56
9. Организация на катехизацията на деца	58
10. Форми, методи и средства на катехизация	66
11. Планиране на процеса на катехизация на деца	73
12. Примерно годишно разпределение	77
12.1. Първа учебна година	77
12.2. Втора учебна година	80
12.3. Трета учебна година	84
12.4. Четвърта учебна година	87
12.5. Пета учебна година	90
Заклучителни думи	94
Използвана литература	96

УВОДНИ ДУМИ

Многообразни са формите на духовно-просветителско служение в Църквата. Една от тях е работата с децата и младежта. Св. Българска църква се тревожи за съвременните деца и младежи, за духовната просвета на народа ни. С особена отговорност днес духовенство и миряни работят за съхраняване на духовно-нравствената чистота на българите – православни християни. Необходимо е в това отношение един по-специален поглед и внимание към малките ученици, прекрачили прага на храма и църковното училище, за да разберат, че начинът на живот, който им предлага Христовата Църква, може да стане реален техен избор.

Настоящата учебна програма по Вероучение за деца в православно църковно училище е призвана да отговори на въпросите: защо нашите деца – малките православни християнчета е необходимо да изучават Божия закон; какво да се изучава в учебния курс по православно Вероучение в тази възраст; как да се катехизират (обучават и възпитават) децата в църковно-енорийската общност, за да се просветят в Христовата светлина и истина. Нейното написване е обосновано от желанието на авторите на основата на образователната и възпитателна приемственост, предавана на поколенията от православните отци и учители на Църквата, да предложат един съвременен и иновационен модел за духовна, катехизическа и учебно-възпитателна работа с малките християнчета в православно църковно училище.

Тази учебна програма е насочена към всички, които се вълнуват от проблема за православно църковна катехизация, обучение и възпитание на малкото дете-християнче. Тя е особено необходима на вероучителите в православно църковно училище. Нужна е и на онези студенти, които ще поемат по пътя на православно катехет и педагог в бъдещата си църковно-катехизическа практика.

Написването на учебната програма по Вероучение за деца е основано на православно катехизически и методически възгледи, на постиженията на наши и чужди педагози и непосредствено на живата практика на православно вероучители.

Учебната програма по Вероучение за деца в Православно църковно училище се издава с благословието на Българския Патриарх Неофит и членовете на Св. Синод на БПЦ-БП.

Учебната програма е разработена в три части.

Първата част разглежда въпросите, свързани с нейния статус – направено е общо представяне, в което се търси оптимална църковна богословска посока за реализиране на съвременната православно Катехизация на деца в църковно-енорийската общност. Изведени са целите и принципите при разработване на учебната програма. Представен е и концептуален модел за обучението по православно Вероучение на детето – християнче. Тъй като програмата е написана с искреното желание да бъде в помощ на вероучителите в практическата им катехизическа работа, е представен накратко и въпросът за личността на вероучителя в неговата катехизаторска, мисионерска и църковно-просветна дейност в енорията.

Втората част на учебната програма съдържа теоретичните основи, върху които е разработена нейната конструкция. Тази част отговаря на въпроса: „Какво и как ще се

учи?“. Обоснован е подборът и съставът на учебното съдържание от основни източници в тематични ядра. Изведени са общата цел и задачите по православно Вероучение като учебен курс в Църковното училище. В тази част основно място е отделено и на целите на обучението във всяка възрастова група, като е очертана и посоката на очакваните резултати от учебно-възпитателния процес. Специално място е отделено на специфичните форми, методи и средства на обучение, с които вероучителят ще си служи в пряката практическа дейност. Посочена е необходимостта от планиране на организацията в процеса на катехизация на деца. Съдържанието на втората част насочва православно педагог към търсене на оптимални варианти за реализиране на учебната програма в специфичните условия на църковно служение сред децата в църковно-енорийската среда, в която работи. Постановките и практическото им разчитане са мотивирани от възможностите и необходимостта от неформална промяна и приобщаване в контекста на църковната общност, в която се реализира процесът на катехизация.

Третата част обхваща примерното годишно разпределение на учебното съдържание. По този начин се разкрива методическото решение според изведените тематични ядра за планиране на учебния материал по Православно Вероучение. Периодът на петгодишно обучение и възпитание на възпитаниците от предучилищна и начална училищна възраст отговаря на възрастовата диференциация в общообразователното училище в подготвителната училищна група и началната училищна степен.

Православната катехизическа работа с деца, младежи и възрастни не бива да се разглежда извън контекста на вътрешната мисия в църковно-енорийската общност и просвета на енорията, а като основополагаща в братствено-литургичния им живот. Прави се опит учебната програма да се обвърже с енорийския живот в църковната общност.

В учебната програма е приложена дидактическа система за вероучителна подготовка на 6–11-годишните деца, която съчетава в себе си както традиционни, така и нови подходи за работа с учениците и начин на структуриране на учебното съдържание. Надяваме се, че учебната програма ще улесни вероучителите в църковно-просветната им работа с деца по енории и в стремежа им да постигнат по-добри резултати. Ще им даде опора за изява, без да потиска техните дидактически импулси, ще им спести част от трудностите, ще им подсказва как практически да работят и да преодолеят в себе си неувереността, която изпитва всеки отговорен пред Бога – родителите и децата, православен вероучител.

Представената учебна програма претендира за изчерпателност, но дава основата за нейното по-нататъшно практическо разширяване и дообогатяване. Стремежът на авторите е да се представи модел на православно катехизация на деца в църковното училище, който да заинтригува и стане предпоставка за търсене на нови методически решения и възможности.

Боже, запази всички, които учат и които се учат за много години!

От авторите

1.ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ И ЦЕЛИ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Общите църковно-катехизически и методически проблеми, свързани с православната катехизация и образование на децата, ни задължава да насочим вниманието си върху думите на премъдрия цар Соломон: „Научи детето в доброто начало и то не ще се отклони от него“ (Притч. 22:6).

Християнският живот не е живот по някакъв определен стереотип, затворен към света. Той е живот на благодатта, живот на Духа. За да се положи доброто семе в душите на децата, е редно да се изгради такава систематизирана катехизическа (образователно-възпитателна) система, която да отговори адекватно на детските нужди и потребности, като затвърди живата благотворна вяра и действената християнска любов и милосърдие. Това означава, на основата на Христовото учение и православно-църковната нравственост и благочестие, методическите усилия да се ориентират към създаване и планиране на учебното съдържание за катехизическа работа с деца в църковно-енорийските училища.

Корените на православно възпитание и обучение се развиват от църковния опит и изпълняват сотириологични функции. Но, за да се пробуди лично религиозното нравствено чувство и съвест в децата, е необходимо те не само да опознаят и осмислят своя живот или да видят духовното пространство, в което се намират, но и да усетят, почувстват себе си в това пространство, да намерят своя път към Бога и да се научат как да вървят към него. Така православно църковна катехизация и възпитание не се измерва в заучаване на определени сухи и стереотипни форми на обредност и тяхното правилно изпълнение, а намира израз в реалния и действителен църковен живот в енорийската общност.

В тази връзка, православно църковно възпитание е насочено не само към съзнанието, към образованието на ума, а и към душата и чувствата на децата, към съхраняване на техните живи възприятия, към сърцата им, в които да се развият благотворните начала на Христовата вяра и любов, на християнската добродетелност, милост и състрадание и служение към ближния.

Да обсъждаме в нашето време – епоха на крайни противоречия и духовна криза – църковната катехизация и православно образование, ще рече да проследим състоянието на съвременната православна църковна просвета и възпитание, провеждана от нашата Българска църква. Ако направим това, пред нас ще възникнат въпроси, на които едва ли ще можем да дадем отговори в пълнота. По отношение на православно катехизация на децата, днес пред нашата Църква възниква основният въпрос: „Откъде да започнем?“. Независимо от трудностите при неговото разрешаване, този проблем не може да бъде разглеждан изолирано от общия ни православно-катехизически и църковно-просветен енорийски живот.

Православно църковно възпитание е постоянен процес на развитие. Затова и изграждането на структурирания концептуален модел е съобразен с логиката на православно-образователния дискурс. Цялото планиране на програмното съдържание е съсредоточено върху чудесната жива среща на децата със Спасителя Христос. Това е христоразпознавателен път. Път, който дава възможност за среща на децата със Самия Господ Иисус Христос, за съединение с Него. Децата трябва да осъществят личната си

среща със Спасителя. Да открият пътя към Христа като начин на живот, като начин за постигане на вечен живот. Да Го заобичат, да си изградят положително отношение към Този, чрез Когото могат да дойдат до Небесния Отец, да заживеят с Христа, да установят лично отношение и общение с Него чрез св. Евхаристия. Цялата тази тайна е изразена в Христовите слова: „Аз съм пътят, истината и животът“ (Йоан 14:6).

Пътят за постигане на богопознание минава чрез и в Христа. Познанието на Бога за децата от начална училищна възраст е христопознавателен път и затова носи със себе си такава благотворно начало. Усвоявайки това начало, те имат възможност не само да се докоснат до Христа чрез знанието, което придобиват в обучението си за Него, но и да Го заобичат, да заживеят с Него, да заговорят с Него чрез молитвата, да Го открият в литургичното общение, да проявят служението си към ближния чрез милостта и любовта си Христова. Да уподобяват своя детски живот на Богочовека Христос. Това е основа, върху която може да се гради програмното съдържание за православно църковно образование и възпитание на децата от начална училищна възраст в православно църковно училище.

Съвременната практика на православно възпитание и обучение поставя основата на още едно благотворно начало за децата – тяхното въцърковяване, т.е. да се въведат малките православни възпитаници в Църквата като литургична общност. Това означава да им се даде нещо много важно – литургично възпитание и образование, за да се формират като действени и цялостни православно-църковни личности. В това отношение програмното съдържание се изгражда върху църковно-литургичния опит. Това е първата им среща с Църквата като Богочовешки организъм, която им помага да изградят първоначални и общи понятия за Господ Иисус Христос, за православно вяра, за светото богослужение и св. Евхаристия, да усвоят началата на православно църковно благочестие.

Стремежът към Бога е заложен в човешката душа и затова този стремеж се възприема от православно богословие като напълно естествен. Душата на човека жадува за Бога и за среща с Него. За да се осъществи тази среща, да се задоволи тази жажда, е необходимо човек да я осъзнае за самия себе си. Необходимо е той да я открие вътре в себе си и да намери правилния път за нейното задоволяване. Стремежът на човешкия дух към откриване на правилния път към Бога се осъществява в пълнота чрез живота и единението с Него. Затова и вярата, и животът в Бога задоволяват човешкия дух и се осъществяват в пълнотата на любовта според Христовите думи (Мат. 22:37) и със сърцето, и с душата, и с разума, като „първа и най-голяма заповед“. Този път на развитие дава възможност на човека да се доближи до Бога, да осмисли своя живот, да открие по-високото място, за което е призван, да затвърди любовта си към Него. В такъв смисъл, пътят за спасение на човешката душа може да се открие и осъществи чрез въцърковяване на личността. Въцърковяването е благодатен духовен процес, който дава възможност на човека да живее и мисли по християнски, да открие съгласие в себе си между знанието и вярата, да направлява своя живот за постигане на духовно-нравствено съвършенство, да постигне познание за Истината като Откровение. Въцърковяването е преображение на човешката личност, път към Христа, вяра в Христа, живот в Христа, съединение с Христа.

Учебната програма за катехизаторска работа в православно църковно училище обхваща възрастовия детски диапазон в предучилищна и начална училищна възраст, или периода от шест до единадесетгодишна възраст. Като се отчитат психофизиологическите особености и религиозно развитие на детето, целият учебен материал, според спецификата му в тематичните ядра, е структуриран, развит и разположен основно в пет възрастови групи.

Теоретичните и методически основи на учебната програма насочват вероучителя към творческа свобода за реализиране на главните цели, изграждащи съдържанието на тематичните ядра. Въпреки че са регламентирани границите на програмното учебно съдържание в съответните групи, не бива да се възприема, че това е единствената и крайна рамка на програмата, отразяваща се благоприятно на катехизическия процес, на методическите механизми за църковно общуване и взаимодействие с детето. Несъмнено обаче научно обосноваването и методично структурираните идеи подпомагат въцърковяването, формирането и изграждането на детето като православно-църковна личност. Резултатното приложение на програмата изисква от православно катехет-вероучител много добра богословска, катехизическа и педагогическа компетентност за обосновани собствени методически виждания и творческа свобода при реализирането им, а не механични и неосмислени интерпретации, отричащи или пренебрегващи програмата. Вграждането от вероучителя на обмислени собствени виждания и идеи в образователното съдържание на програмата обогатява, развива и усъвършенства нейната теоретична и методическа концепция според конкретните условия и потенциалните възможности за психологическо и духовно развитие на детето. Могат да се посочат следните съществени особености, обосноваващи творческите виждания на вероучителя при прилагане и реализиране на програмата:

- особености при прилагане на принципите за подбор на катехизическото (образователното) съдържание в тематичните ядра и ръководството на учебно-възпитателната работа в съответните групи според основните изисквания и концепции на тези принципи;
- определяне на учебния материал според възможностите на детето от съответната група, които то да усвои, осмисли и затвърди, в зависимост от конкретната църковно-енорийска и социална среда, в която се намира;
- особености при определяне на оригиналността на наименованието на образователните теми, реда на тяхното изучаване и броя часове за всяка тема;
- извеждане на основното и същественото при определяне на съдържанието на темите, онова, което да остане в съзнанието на детето трайно осмислено и осъзнато;
- свързване на образователното съдържание с църковно-богослужебния живот на детето;
- църковно-възпитателни особености, определящи непрекъснатото усъвършенстване и допълване на учебното съдържание в съответствие със съвременното състояние и развитие на православно катехетика, религиозна педагогика и методика на катехизация по Вероучение с деца в православно църковно училище.

Много важен аспект, заложен в учебната програма, е да се развие в детето дълбока лична съпричастност, съзнание и църковна действеност към Христовото

спасително учение, към вечните Христови нравствени ценности. Светото Православие е съхранено от предците ни – св. отци, учители и светии на Църквата ни, нашите баби и дядовци, родителите ни, на които сме наследници. Пред тях сме задължени да запазим, да съхраним Христовото учение и любовта си към Църквата като реална и конкретна богочовешка общност. Необходимо е детето да осмисли, че както те са били заедно с Бога и са вървели по божествения път, така и ние трябва да бъдем с Христа, Който е Пътят, Истината и Животът, като се трудим над самите себе си, за да ускорим този път за единение със Спасителя Христос.

Друг важен аспект, заложен в учебната програма, е да се запази желанието на детето да посещава православно-енорийско (неделно) училище и часовете по Вероучение в него. Затова голямо значение има начинът на общуване с него, който непременно трябва да бъде духовно-църковен, литургично-възпитателен и органично свързан с църковно-енорийския живот. Ако не се реализира и проявява църковно-литургичният начин на общуване между детето и възрастния (вероучителя), то със сигурност можем да кажем, че няма да се дадат и постигнат онези плодове от катехизическия ни труд в обучението по Вероучение в енорийското училище, които желаем и очакваме.

Друг съществен аспект, заложен в православно-енорийската програма е предизвикването и изграждането на православно-църковно мислене и поведение на детето във всекидневния му живот. По този начин детето ще чувства не само своята принадлежност към Православната Църква и авторитетно ще свидетелства, че е православен християнин, но и ще расте и ще се развива като православно-църковна личност.

Главната насока в учебната програма е да се активизира и подпомогне единението на кръстеното в Православната Църква дете-християнче с Господ Иисус Христос като Просветител и Спасител на душите и телата ни. Да грейне в сърцето на детето нетленната светлина на Христовото богопознание, да се отворят очите на неговия детски разум, за да разбира то и усвоява основополагащите истини в евангелското Христово Божествено учение, да се отнася със страхопочитание към божествените блажени заповеди, да води духовен и църковно-литургичен живот, като мисли и върши всичко онова, което е благоугодно Богу.

Запознаването на детето с разнообразния духовен живот на православния християнин, с Църквата в православно-енорийското училище, му осигурява възможността да установи лично общение с Христа в опита на вярата. Да обикне Христос, да уподобява и съедини своя детски живот с Христовия, което ще подпомогне неговото духовно възрастване и усъвършенстване, неговото богопознание и богообщение. Този стремеж за промяна и преобразяване ще помогне на детето и ще създаде възможност да проумее и приеме отговорността за своя начин на живот и за начина, по който личният му благочестив живот и пример въздействат върху живота на енорията и цялата Православна Църква.

Учебната програма отстоява църковната катехизическа традиция при православно-енорийското възпитание на 6 -11-годишните деца.

Общата цел на православно-енорийското възпитание, още от древната Христова Църква и досега, е била винаги ясно изразена със съдействието на Божията благодат –

да се просветят всички хора в истинското богопознание, да се насажда любов към добродетелен и богоугоден живот, да живеят дейно като църковни личности, да се доведе човекът при Христа, да се постигне стремеж към богообщение и богопознание, да се постигне живият съюз с Бога, за да се осъществят в пълнота думите на Божествения Учител и Спасител Господ Иисус Христос: „Бъдете съвършени, както е съвършен и Небесният ваш Отец“ (Мат. 5:48).

Общата цел на учебната програма е да насочи усилията на православните вероучители към създаването на подходящи условия за въвеждане на децата в Църквата чрез изясняване на основните катехизисни положения. Това подпомага осъществяването на църковно-учителната мисия за Христовата църква и организирането на катехизическата работа в църковното училище.

Общата цел на учебната програма е свързана преди всичко с предназначението на човека да познава Бога и да Го обича, като чрез тази любов да изпитва блаженство по отношение на своето лично духовно-нравствено усъвършенстване. И така детето като личност, познавайки Бога, да открие пътя към Него, да прославя Неговото име, за да достигне своето умствено и нравствено съвършенство, като доброволно приема даруваната от Бога благодат за свят, чист и спасителен земен живот.

Учебната програма изпълнява и още една важна цел, която произтича от катехизическата традиция на православното образование и възпитание: чрез своята лична духовна и църковна активност православният възпитател и вероучител (катехет) да подпомогне правилно възпитаниците си да усвоят богочовешкия начин на живот. За да се осъществи това в детския църковен живот, е необходимо децата да обикнат Христос, да заживеят с Него, да встъпят в евхаристийно общение, да постигнат единение с Христос.

Общата цел на православното църковно възпитание и целта на учебната програма могат да се реализират само при взаимодействието и съвместната работа между ръководството на енорийския храм и свещенството, православното църковно училище и християнското семейство. Това взаимодействие е необходимо, тъй като то е основа на редица отговорни, сложни и многопосочни православноцърковни връзки, които са взаимоподпомагачи и допълващи.

2. ПРИНЦИПИ ПРИ РАЗРАБОТВАНЕ НА ПРОГРАМАТА

Основните принципи, въз основа на които е разработена учебната програма за катехизическа работа в православното църковно училище, са: *научност, христологичност, църковност, антропологичност, целенасоченост, комплексност, приемственост.*

2.1. Принцип ХРИСТОЦЕНТРИЧНОСТ

- изисква приемане на Господ Иисус Христос като най-висш нравствен възпитателен идеал, най-висш авторитет, основа и критерий, върху който вероучителят гради духовния живот на своите възпитаници. Поради това цялата катехизическа дейност се посвещава на Христовото учение;

- добиване на лично впечатление и познание за Спасителя Христос, за Неговата личност, учение и дела с цел лична среща и съединение с Христос като „Път, Истина, Живот“;

- води възпитаниците до св. Причастие;

- създава възможност да познават Христа и Неговото учение, да живеят в Христа и да опознаят православната вяра.

2.2. Принцип ЦЪРКОВНОСТ

- този принцип определя отношението към Църквата, в която органично са съединени началата на възцърковяването, съборността и литургичността;

- подразбира и предоставя православната църковна катехизация като водеща;

- възпитава и формира детето във всички негови измерения като църковна личност;

- въвежда в Църквата като литургична общност, в която детето придобива реален църковен опит;

- запознава с живота на енорията като местна църковна общност, в която децата трябва да могат да намерят това, което е същностно за Църквата, а именно: *благовестието, живото общение, духа на свободата, мира, любовта, опрощението и братството, единството във вярата и общия св. Потир и есхатологичното съзнание;*

- именно укрепването в съзнанието на разбирането за изключителната същност на Църквата и нейната спасителна роля в живота на вярващите създава реални християни.

2.3. Принцип НАУЧНОСТ

- един от основните принципи на катехизическа (учебно-възпитателна) работа в църковното училище;

- отнася се до статута и научната достоверност при подбора на образователното съдържание и отразява развитието на учебно-възпитателната дейност;

- съобразен е с общите закономерности и с научните изисквания в православната църковна катехетика;

- подпомага и осъществява развиващия характер на православното обучение в енорийското училище;

- създава предпоставки за формиране на религиозно-умствените и волеви способности на възпитаниците;
- православно образование и възпитание се гради върху научните основи на православно богословие.

2.4. Принцип АНТРОПОЛОГИЧНОСТ

- държи будно съзнанието за богосиновство;
- изяснява божествения произход на човека и неговото начало, което произлиза от Бога;
- проникнат е от мисълта за призиването на човека като храм и образ Божий и за дълга на човека към Бога, към ближния и към себе си.
- прилагането на този принцип подпомага личността да намери своя собствен път към Бога и да стане член на народа Божий.

2.5. Принцип ЦЕЛЕНАСОЧЕНОСТ

- обуславя се от целта на православно възпитание и възрастовите особености на възпитаниците;
- успешното реализиране на планираните катехизически задачи произтича от спецификата на църковно-енорийското училище;
- усвояването на основните църковни и религиозни възпитателни понятия и представи се реализира чрез подходяща за възрастта целенасочена методическа система
- целенасочената катехизическа дейност се осъществява върху основите на Священото Писание и Священото Предание.

2.6. Принцип КОМПЛЕКСНОСТ

- Обучението и възпитанието на децата се обосновават от самата същност и закономерност на православно Вероучение като част от системата на православно богословие;
- педагогическото условие за постигане на комплексност е единството на възпитание, обучение и практика, единоедействието на знания, умения, отношение и опит;
- комплексно планиране на целите, формите, методите и средствата на катехизация.

2.7. Принцип ПРИЕМСТВЕНОСТ

- Приемствеността в християнското Вероучение, преминаващо от поколение в поколение, е характерна методологична страна в обучението по православно Вероучение в църковното училище;
- разкриване на истината на Откровението, благовестието на възплътилият се Бог и предаване опита на вярата и живота в Христа;
- приемствеността създава възможност за неотклоняемост от християнските истини на вярата;
- свързана е с повишаване равнището на познанието, благочестието и църковното възпитание на учащите на всеки следващ етап на обучение.

3. КОНЦЕПТУАЛЕН МОДЕЛ НА ПРАВОСЛАВНА КАТЕХИЗАЦИЯ НА ДЕЦА В ЦЪРКОВНОТО УЧИЛИЩЕ

Успехът на православната катехизическа дейност в огромна степен зависи от високонравствения личен пример на вероучителя. Особеностите на възприеманеот децата на личния пример на педагога са обусловени от спецификата на развитие на детската природа, от психоемоционалната и поведенческата сфера, в хода на които става моделирането на поведението и изграждането на светогледни позиции. Именно затова ролята навъзрастния (родител, възпитател, педагог) в учебно-възпитателния процес има огромно значение. Според изтъкнатия руски педагог К. Д. Ушински „във възпитанието всичко се основава на личността на възпитателя, защото възпитателната сила се излива само от живия източник на човешката личност. Никакви устави и програми, никаква изкуствена организация на обучението, колкото и умно да е измислена, не може да замени личността във възпитателната работа“ [242, с. 324].

За децата от начална училищна възраст учителят е основна фигура и авторитет. Затова неговата подготовка изисква не само компетентност и педагогически професионализъм, но и високонравствени личностни качества, които да бъдат пример за учениците. Може да се каже, че най-важното в учебно-възпитателния процес е правилният избор на педагог.

Към личностните качества на вероучителя се предявяват високи изисквания. Той трябва да бъде честен, добър, интелигентен, човек с високонравствен живот, истински вярващ, който да умее непринудено и сърдечно да беседва с учениците за истините на вярата по такъв начин, че те да виждат и чувстват, четой самият действително вярва в това, на което учи. Затова като едно от първите по значимост качества на личността на вероучителя е неговата религиозност. Само дълбоко вярващият човек, следващ Божиите заповеди и съблюдаващ нравствения закон, е способен да предаде религиозните знания на децата и да запали в душите им пламъка на вярата. Педагогическото вдъхновение пък е скъпоценен учителски дар, даден не на всеки, но към който като към идеал трябва да се стреми всеки вероучител, подкрепяйки го с методи, форми и средства на обучение.

За постигането на учителското служение в пълнота на първо място е необходимо самият катехизатор да види Христа, да постигне единение с Бога преди да Го сочи на другите. Това изисква от него да съедини Христовия образ с всички свои чувства, мисли и желания. Светото благовестие е тясно свързано както с църковно-катехизическата му дейност, така и с неговата личност, с характера и живота му според мярката, в която Христос пребъдва в него. Същевременно, вероучителят трябва да разбира, че е само преносител и свидетел, а не извор на истината. Богочовекът Иисус Христос казва: „Аз съм Истината“ (Йоан 14:6). Той е Изворът на вечния живот и вечната Истина. Огромна е отговорността на православния педагог да претворява истината в живота посредством своята личност.

Високата нравственост на педагога предполагала също любов към детето и уважение към него като към Богоподобна развиваща се личност. Главното, което той не бива да забравя е свръхестественото достойнство на децата, изразено в Христовите думи: „Който приеме едно такова дете в Мое име, Мене приема“ (Мат. 18:5). Любовта

към детето е главно качество на учителя по призвание. Тя е християнска, жертвена любов, която се характеризира с постоянство, търпение, самоотверженост. Затова вероучителят не се изживява като недосегаем авторитет, на който детето безприкословно да се подчинява и покорява, а малък брат или сестра, действителен член на църковната общност, където всички заедно се причастяват и вървят по Христовия път. В този път личността на катехизатора е онази сияеща светлина на духовната истина, която служи за подражание чрез личния му пример като православен християнин.

Тайната на влиянието върху малките християнчета от енорията в църковното училище се корени в желанието на вероучителя да бъде искрен, безкористен и духовен, да се уподобява на Христа, да е формирал себе си като цялостна църковна личност. Основната цел на православно възпитание – въвеждането на детето в Църквата като литургична общност – не може да бъде успешно постигната, ако самият църковен педагог не е деен член на това общество. Особено важно е какъв е той като човек, като православен християнин, като църковна личност. Светлината на благовестието, която разпръсква, и неговият личен пример са най-действените средства за увеличаване на детските сърца, за мотивиране на възпитаниците да вървят по пътя към Христа: „Който изпълни и поучи, той велик ще се нарече в Царството небесно“ (Мат. 5:19).

Вероучителят застава пред децата в името и по волята Божия. Затова е важно горещо да моли Бога винаги да привлича в себе си присъствието и благодатта на Св. Дух, така че Духът на разума и премъдростта да е върху него в катехизическата му работа. В отговор на такава молитвеност той може да почувства, че е един от избраните, от които Бог се ползва за Своето домостроителство, че словата му са запечатани с благодатта на Св. Дух. Христос, Който се проявява в живота и личността на вероучителя, ще се проявява и в неговата педагогическа работа. Богочовешкият начин на съществуване ще се предаде и на децата. Това е и единственият правилен път, по който съвместно могат да вървят, за да дойдат до Христа, до Небесния Отец, до Спасителя.

Детето има свой собствен и уникален начин за възприемане на Божието Слово и Христовото учение. То го вижда, открива, опознава, разбира и осмисля в църковния енорийски живот. В този процес особено място заемат познаването на Бога и Христа, света, социалната действителност, Църквата и човека. За детския ум и сърце е много важно и разбирането, навлизането и изпълнението на християнското благочестие и нравственост. Това обуславя първостепенното значение на въвеждането в църковно-енорийския живот за придобиване на църковен опит, благочиние и усвояване на богочовешкия начин на живот.

Под влияние на специфична духовна мотивация, вътрешна потребност и вроденост детето търси Твореца – Бога – Христа, а това е откриване и въвеждане в новия духовен и литургичен живот. За да обикне то Христос, е необходимо да бъде въведено в Църквата като литургична общност, да опознае, „да вкуси“ живота на това общество.

В процеса на това опознаване е и целенасоченото духовно-познавателно обсъждане, разбиране за приемане на живота в църковната общност. Извършването на детските практически и религиозно-умствени действия, осмислянето и оценяването на

значението на църковния живот в Божието семейство поражда желанието за действеност и избор.

Богатството на духовно-църковната познавателна активност на детето разкрива позицията му за вземане на решение и това мотивира служението му в Църквата, за да бъде заедно с Бога и да върви по Божествения Христов път. То може да осъществи избора си по-лесно, когато е в Църквата заедно с Бога и със своите родители. Този избор е съборен и се отнася до всички по отношение конструирането на целостта и всеобхватността на православно-църковното възпитание. От такава позиция вероучителят може да ръководи детето чрез изучаване на Словото Божие по пътя му към Христа.

ХРИСТОС И ЦЪРКВАТА

ИЗБИРАМ
(действие)
↓

ПРИЕМАМ
(осмисляне)
↓

РАЗБИРАМ
(обсъждане)
↓

ОПОЗНАВАМ
(вкусване)
↓

ОТКРИВАМ
(въвеждане)
↓

ДЕТЕ – ПРАВОСЛАВНО ХРИСТИЯНЧЕ

Тази посока в концептуалния модел се определя от гъвкавостта и богатството на учебното съдържание за духовно-нравствено и църковно формиране и развитие на детето и неговата личност. Тя съответства на съвременните методологични основи на правослазната катехизация и образование по Вероучение в православно църковно училище.

В методологичните основи на систематизираното и структурирано учебно съдържание се откроява спецификата и уникалността на духовно-просветния живот в енорията и на енорийското училище, ориентирано към по-интензивното развитие на божествените заложи, способности и на Божията искра в детето.

4. ЦЕЛ И ЗАДАЧИ НА КАТЕХИЗАЦИЯТА НА ДЕЦА В ПРАВОСЛАВНОТО ЦЪРКОВНО УЧИЛИЩЕ

Съвременната катехизация по православно Вероучение в църковното училище е изправена пред редица предизвикателства. Модерните социални и технологични системи се развиват и усъвършенстват неимоверно бързо, което несъмнено се отразява и върху съвременните образователни ориентири. Напредъкът в различните области на живота предполага нуждата от извеждането на нови идеи и неотложни промени и в съвременната църковно-образователна система. Ако това е възможно като технологично осигуряване, то процесуално-дидактичното функциониране на процеса на катехизация на деца изисква разработване на отворен, гъвкав, приспособим учебно-възпитателен процес, подходяща учебна среда, съвременно конструиране на учебното съдържание и приложение на интерактивни методи и форми и пр. Тази постановка позволява резултатите от катехизацията (обучението и възпитанието) да се представят като естествено явление и необходимо условие за пълноценно развиващата се личност на малкия ученик в църковно-образователната система. Това е показател за постигната ефективност на обучението при овладяването на минимума знания, умения и опит от учениците.

Наличието на богат ресурс в процеса на катехизация сам по себе си не би ни довел с лекота до целта, въпреки съвременните постижения и съблюдаването на образователните изисквания при формулирането на целите и задачите на православно Вероучение в църковното училище. Основен фактор трябва да бъде следването на неизменната логика за запазване на най-доброто от съществуващия опит при определяне на катехизическите цели и задачи, тъй като стремежът е да се осигури приемственост в обучението по православно Вероучение. В този смисъл целите на обучението се съобразяват с общата образователно-възпитателна цел в православно църковно училище. Този съществен ориентир разкрива потенциала за целеполагането, който трябва да се съдържа иманентно в контекста на катехизацията. Всяка учебна програма по православно Вероучение трябва да бъде съобразена с това изискване, за да предостави реализирането на автентичен процес на православно църковно образование.

Адекватното формулиране на целите и задачите на православно катехизация по Вероучение днес изискват точното им извеждане в отговор на порасналите възможности на децата в тази възраст. Операционализирането на целите е важно да има както познавателен, така и праксиологичен характер. Това означава, че целите в своето дефиниране трябва да са ориентирани не към възприетия стремеж за овладяване на по-голям обем църковно-религиозни знания, а към активизирането на духовно-познавателната дейност и възпитателно-праксиологична насоченост на малкия ученик в църковното училище.

В учебно-възпитателния процес по православно Вероучение в тази възраст се извършва ранна пропедевтика на сложни църковни и религиозни понятия, които децата ще усвояват в църковното училище. Основната теза за вероучителната подготовка на децата се състои в изграждането на мислене от позицията на вярата в Христа, която носи спасение на човешката душа. Като стратегия на църковното учене се стимулира функционирането на индивидуалния църковен и верови опит на малкия ученик чрез междуличностното взаимодействие в църковно-общностната практика: **учим се един от друг.**

Мисленето от позицията на действителен член на църковната общност в енорията се поставя в центъра на процеса на обучение. Овладяването на отделни църковни или катехизични понятия извън контекста на непосредственото им практическо проявление е обречено на суха абстракция, което на практика е отдалечаване от корените на православно духовност и възпитание.

Целта на катехизацията на деца в православно училище е обусловена от основната *цел на православно възпитание* – да се помогне на децата в разкриването на Божия образ в тях, като по думите на еп. Александър Милеант се „даде на детето духовната посока, за да може то да устои пред различните съблазни и да върви по правилния път в живота“. Тази цел се разкрива и в една от молитвите на тайнството Кръщение, в която свещеникът моли Бога да изпълни кръщавания със силата на Светия Си Дух за съединение с Христа, „та да не бъде вече чедо на тяло“, а чедо на Царството Божие. В този смисъл при формулиране целите на православно катехизация се има предвид винаги една основна цел – възкръвяването на човека. Според Констанс Тарасар целите на християнското образование включват предаването на новите поколения на фундаменталните истини на вярата и учението на Църквата, нужната подготовка за участие в богослужението и подготвянето на членовете на Църквата за живот чрез свидетелство и служение на Христа в Светия Дух. В книгата си „Нашата Църква и нашите деца“ православно педагог С. С. Куломзина, като определя някои от основните цели пред религиозното възпитание на децата в Православната църква, изтъква на първо място това да се помогне на децата да добият усещане за реалността на Бога в своя живот.

В този смисъл, **основната цел на православно катехизация на деца** в църковното училище е те да „вкусят“ от православно духовен живот чрез въвеждане в църковно-общностния и богослужебен живот на енорията, като същевременно се преобразят духовно чрез придобиване на християнските добродетели и се уподобят на Христа. Духът, който прониква в такова обучение, остава образователна детерминанта, която определя православно Вероучение не като обикновено учение за нравствеността, а като начин на живот, изпълнен с духовен смисъл, от който децата да отпият, да вкусят, за да разберат смисъла на своята среща за общение по пътя на вярата в Христа.

Катехизацията на децата в църковното училище има религиозно-просветителска и религиозно-нравствена възпитателна насоченост. Тя цели утвърждаване основите на православно вяра и християнската нравственост, които ще направляват живота на учащите, както и развиване в тях на религиозни чувства, молитвено настроение, стремеж да се живее в лоното на Църквата и осъзнато разбиране значението на участието в църковния живот.

Този важен целеполагащ ориентир е необходимо да намери своето по-подробно интерпретиране и в следните **специфични цели** по отношение на цялостния процес на катехизация по православно Вероучение в църковното училище:

- да се насочи вниманието на детето към значимостта на проблема за духовното преобразяване на детската личност, за да осмисли своята лична среща и единение с Христа;
- да придобие то собствен практически опит във вярата в Христа чрез участие в богослужението с помощта на своите родители и вероучители;
- да пренесе придобития църковно-литургичен опит в своя детски живот, за да расте като православно християнин.

За постигането на тези специфични цели се подбира кръг от задачи, чрез които те да бъдат реализирани в учебно-възпитателния процес.

Задачите на православната катехизация, които разкриват най-общо съдържателната част на учебната програма, са следните:

- 1) Децата да се запознаят с Христовото спасително учение на вярата.
- 2) Да обикнат Христос и Неговата Църква.
- 3) Да опознаят църковния живот на православните християни в Църквата.
- 4) Да се формира ценностната сфера на детската личност върху основата на приобщаване към традициите на православната духовна култура.
- 5) Да овладеят практически църковно-познавателни умения за участие в православното богослужение.
- 6) Да се възпита в тях желание за подражаване на добри образци, за да се проявяват във всяка постъпка като добри, възпитани и благочестиви деца – християнчета.
- 7) Да се възпитат в децата привички за труд и грижовно отношение към околния свят;
- 8) Да се формира желание да бъдат в помощ на другия – безкористна и саможертвена любов към ближния.
- 9) Да се възпитат почит и обич към по-възрастните – родители, кръстник, свещеник, учител, милосърдие, навици за доброжелателно и добродетелно поведение.

Същността на целта и задачите на православната катехизация на деца характеризират идеалния модел и бъдещия резултат на процеса на обучение и възпитание. Те закономерно са свързани със субектите на обучението – вероучителя и малкия ученик, със спецификата на учебното съдържание и с условията на реализация на учебно-възпитателния процес по Вероучение в църковното училище.

Основната цел в катехизацията на деца е насочена към изграждане на цялостния църковен образ на личността на възпитаника, а спецификата на задачите отразява отделните аспекти на изучаваното учебно съдържание. Именно поради това изведената основна цел и задачи са постижими през целия планиран петгодишен период на обучение по православно Вероучение в църковното училище.

5. ОСНОВНИ ИЗТОЧНИЦИ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ

СВЕЩЕНА ИСТОРИЯ НА СТАРИЯ И НОВИЯ ЗАВЕТ

Изучаването на свещената история на Стария Завет показва на детето какво Бог е сторил за света и човека. Тук то проследява осъществяването на спасителната идея, на Божието обещание за появата и рождението на Спасителя, разкрива безкрайното Божие милосърдие и Неговите награди за благочестив земен живот към падналото и страдащо от греха човечество.

Разясняването на новозаветната свещена история разкрива пред детето как Бог открива на хората вечните спасителни истини чрез своя Божествен Син, Господ Иисус Христос, дошъл на земята за спасението на света. То научава какво е Божественото учение на Христа, какви са Неговите дела, какъв е Неговият живот, как Богочовекът е спасил света, как е пострадал на кръста, как е възкръснал от мъртвите, къде се намира сега. Важен момент от изучаването на свещена история на Новия Завет е как Господ Иисус Христос основава своята Църква и какви са делата и чудесата на Спасителя през Неговото изкупително служение на човечеството.

АГИОГРАФИЯ – ЖИТИЯ НА СВЕТИИТЕ

Чрез изучаването на агиографията пред детето се поставя началото на духовно отношение към живота на светиите на Христовата вяра и Църква, които блестят със своята неугасваща светлина. Христовото учение е живо чрез техния живот и подвиг, на които ние подражаваме в живота си за единение с Бога. След живота на Господ Иисус Христос, Пресвета Богородица, на светите пророци и на апостолите, животът на изповедниците и мъчениците на вярата е дълбоко спасително-поучителен и образец за подражание на духовен живот за всички християни. Агиографията показва нагледно как спасителните Христови истини са били прилагани от отделни хора за слава Божия и за тържеството на Христовата църква и вяра.

ПРАВОСЛАВНО ЛИТУРГИЧЕСКО БОГОСЛОВИЕ

Живото православно богословие е изучаването на св. богослужение в Христовата Църква чрез непосредствено участие на християните в него като литургическа общност. В богослужебното съдържание намират отражение свещената новозаветна и църковна история, догматиката, християнската нравственост и етика. Сърцевината на св. богослужение е св. Литургия. Изучаването на всеки богослужебен акт с неговото спасително значение подпомага детето да расте духовно.

Участието в православно богослужение облагородява, издига, освещава живота на детето, подпомага го действено и правилно да участва в енорийския живот. Разкриването на божественото основание на Църквата като жив богочовешки организъм формира правилната представа на детето за нейната същинност и значение, за истината, че спасението на човека, т. е. придобиването на вечен живот, вън от нея е невъзможно.

ПРАВОСЛАВНО НРАВСТВЕНО БОГОСЛОВИЕ

Изучаването на православната нравственост и етика подпомага детето лично да засвидетелства Христовата истина в своя живот и да въплъти вярата си в дела. Изпълнението на Божията воля, на Божия закон в православната нравственост се разглежда по-конкретно и от гледище на длъжностите (дълга) на детето-християнче към Бога, към ближния към себе си. Особено важен момент тук е православното учение за придобиването и прилагането в живота на християнските добродетели. Добродетелният живот на детето-християнче се проявява и в осъзнаването като член на Църквата на своето служение спрямо ближния, семейството, обществото и Църквата. Този възвишен религиозно-нравствен светоглед се вдъхновява от разбирането за божественото предназначение и призвание на човека като Божие творение, отразено в християнската антропология.

ЕОРТОЛОГИЯ – ПРАВОСЛАВНИ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ

Православните църковни празници изцяло съответстват на особения тържествен характер на празничното богослужение в Църквата. Тази тържественост се определя от вложеното в тях идейно-тематично съдържание. Те са Господски, Богородични, светийски, ангелски. Необходимо е детето да познава най-важните от тях, да знае техния смисъл, история и съдържание, както и особеностите на традиционната им подготовка и провеждане. Запознаването с основите на духовно-нравствените традиции предоставя възможност за формиране на привички да се подготвят и отбелязват заедно с родителите православните календарни празници и за разбиране на техния истински жизнен смисъл. Всеки празник според идейното му съдържание, духовно послание и история, утвърждава в детето истините на православната вяра за праведен и свят християнски живот.

ПРАВОСЛАВЕН КАТЕХИЗИС

Чрез изучаването на някои основни катехизисни познания и понятия се поставя началото за правилното разбиране и изясняване на основните истини на вярата в светото Православие, които са основа и начало за благочестив и свят живот на детето-християнче. Основните катехизисни понятия се извличат спрямо учението на Църквата за вярата, надеждата и любовта. Чрез основни понятия и представи се разкриват тези богооткровени истини, които, разбирани като неизменни правила и образци на вярата, водят детето по пътя на спасението и духовно единение с Бога. Те се усвояват в система според взаимодействието с речевата практика на детето, а не откъснати от останалия образователен материал.

6. ПРИНЦИПИ ЗА ПОДБОР НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ

6.1. Принцип СОТИРОЛОГИЧНОСТ

- чрез този принцип за подбор на учебното съдържание се цели да се проникне в душевния свят на подрастващите, за да станат възприемчиви за спасителните Христови истини за вечността;
- да се въодушеви и насочи вниманието им да вървят по открития им от Бога път за спасение на човешката душа;
- раздвижва се съзнанието за вечния живот, за царството Божие като върховно блаженство, което човек може да има и да постигне още тук на земята.

6.2. Принцип ЛИТУРГИЧНОСТ

- Този принцип лежи в основата на цялата учебно-възпитателна дейност на църковно-енорийското училище и изисква запознаване на малките християни с духа, съдържанието и смисъла на св. Литургия като благодатен център на православния богослужебен живот на християните;
- спазването му е свързано с внимателно и точно изясняване на външно-обредната страна на богослужението – свещенодействия, молитви, песнопения, тайнства;
- прилагането на този принцип дава възможност за разкриване на духовния смисъл на богослужението и св. Литургия, така че възпитаниците да почувстват присъствието на Бога, на Христа като членове на Църквата и енорийската общност.

6.3. Принцип ИНТЕГРАТИВНОСТ

- принципът изисква интегративност при изграждане структурата на учебното съдържание в програмата, като се интегрират няколко информационни ядра;
- формулировката на темите и позиционирането на основните информационни и аксиологични акценти предпоставят осъществяването на интегриран подход и очертават възможните сфери на влияние с други области на познанието;
- интегративността обуславя обединяването на отделните тематично възприети и осмислени направления в единно последователно структурирано цяло, като по този начин се преодолява фрагментарността и самоцелното, абстрактно изучаване на конкретно учебно съдържание;
- чрез осъществяването на този принцип се подпомага детското възприемане и разбиране на Христовото учение, на живота в Църквата и на личния живот като единна взаимносвързана Божествена семейност – цялост.

6.4. Принцип ПОСЛЕДОВАТЕЛНОСТ

- осъществяването на този принцип подпомага учениците в църковното училище в тяхното съзряване за християнски живот;
- допринася за разположението и технологичното конструиране на образователното съдържание в програмата и го интегрира в процеса на катехизация;
- обосновава подбора на учебното съдържание в съответните раздели (тематични ядра) в последователност, като трудността нараства постепенно;

- основните фази при представяне на учебния материал със съдържащата се практическа насоченост (дейност) се осъществяват последователно и придават на обучението по-жива и трайна представа.

6.5. Принцип ТЕМАТИЧНОСТ

- изискванията на този принцип се проявяват при подбора и структурирането на учебното съдържание по трудност: кое е нужно и подходящо за съответната група според равнището на възприемателните способности на учениците;

- тематичността предполага изучаването на достъпен по обем и съдържание учебен материал, групиран според близостта по идея и тематична насоченост;

- този специфичен принцип за обучение в съответната възрастова граница се обуславя от необходимостта от обогатяване на църковно-веровия и социален опит на малките ученици в църковното училище;

- прилагането на тематичността дава възможност за систематизиране и укрепване на познавателните и практически знания и умения на учениците.

6.6. Принцип СПИРАЛОВИДНОСТ

- Този принцип изисква образователното съдържание да се усложнява според възрастовите и индивидуалните особености на възпитаниците с цел изменение на тяхното църковно и духовнонравствено развитие като православни личности;

- спираловидността обхваща цялостната конструкция на образователното съдържание в програмата при спираловидно усложняване на темите в съответните области и раздели, дозировка на обема и определяне на целите;

- прилагането на този принцип има особено значение за избягване на претоварването при изграждане и увеличаване количеството на учебното съдържание, като осигурява неговото равномерно разпределение в спираловидност.

6.7. Принцип СЪВМЕСТНОСТ

- съвместното структуриране се отнася до технологичния конструкт и операционализация на учебното съдържание;

- технологичната операционализация на катехизацията очертава съвместно изучаване на учебният материал;

- съвместното структуриране изисква едновременно в едно и също учебно занятие да се изучават и съпоставят противоположни понятия, действия и отношения: добро – зло, добродетел – грях, праведен – грешен;

- принципът се прилага избирателно, съобразно целта, която характеризира конкретното учебно съдържание и подготовката на учениците.

7. СТРУКТУРА НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ.

Учебното съдържание се подчинява на общата цел и задачи на православно обучение и възпитание като се конкретизира в последователност според възрастовите групи в православно църковно училище. Естествената църковна потребност на децата от нови духовни впечатления се актуализира и развива чрез дозирано усложняване на програмното съдържание в съответните групи, като се осигурява целенасочен преход от нагледно-образното към нагледно-действието мислене и от идейно-тематичното до църковно-понятийното мислене. Тези организационни условия в учебното съдържание дават възможност на децата да овладеят умения за индивидуална изява и работа, да удовлетворят своите религиозно-познавателни и църковно-възпитателни потребности, да придобият личен църковен опит във вярата. Затова и основополагащият принцип в учебната програма е Христоцентричността, която има Христоразпознавателен, литургично-възпитаващ и духовно-нравствено развиващ характер.

Учебното съдържание по всички тематични ядра обхваща връзки и зависимости, които въвеждат малките възпитаници в Църквата като литургическа общност. Установява се истинско отношение към Бога, света и живота, развива се и любовта им към другия човек като Божие творение. В единство с този концептуален, програмно-образователен обхват за цялостното православно възпитание и нравствено развитие на малките християнчета е и формирането им като истински църковни личности.

Посредством спецификата на всяко тематично ядро в децата се осъществява преживяване и осъзнаване на потребности и възможности, свързани с развитието на общите им умствени, емоционални и духовни способности за православно възпитание. Усвоеното учебно съдържание вдъхновява, преобразява и обогатява духовно детската личност, дава му сила и мощ за развитие на неговото самосъзнание, за промяна отвътре навън, поставя основите на осъзнатия църковен живот и придобиването на духовно-благодатни сили за промяна и преобразяване на личността.

Учебното съдържание подпомага да се изучи и усвои, да се разясни и осмисли от малките деца-християнчета, според възможностите им, същността и смисълът на Евангелското Христово учение.

Необходимо е учебното съдържание да води до благоустрояване на детския „вътрешен човек“. Така усвояването му подпомага постигането на една важна цел: подготовка на детската личност за среща със Спасителя. Тази среща може да се разбира като път към спасение, като път към вечността, път към Истината, път към Светлината, път към Христос. За да се върви по този път, е необходима подготовка на човека за срещата с Христос, за да заживее в Него.

Структурата на учебното съдържание съдържа и един важен спояващ елемент – възпитателния. Затова то носи със себе си не само духовно-просветен, но и душеспасителен характер. Православно възпитание може правилно да се възприема, когато то се разбира като спасение, като откриване и въвеждане в новия живот, като богопознание. За да познаят Бога малките християнчета трябва да се срещнат с Него в опита на своята детска вяра, да проявят своето лично свидетелство, да усвоят Христовия Богочовешки начин на живот, т.е. да се постигне Христоразпознавание. Възкръвяването на детската личност и въвеждането ѝ по пътя към Христос, по пътя

към Истината, към Спасение – това е целта при изграждането на структурата на учебното съдържание. В своята структура то включва изграждането и формирането на система от достъпни църковно-литургични понятия и умения за бърза ориентация в църковно-религиозния живот, усвояването на едни от най-важните христопознавателни аспекти: любовта към Бога, любовта към другия и да живееш за него. (1 Йоан. 4:7-8; 1 Йоан. 4:12)

Подборът и структурирането на учебното съдържание се подчиняват на принципите: *интегративност, последователност, спираловидност, литургичност, съвместност, сотирологичност, тематичност*. Определянето на принципите се извежда и от характеристиката на учебното съдържание, която е подготвително-опознавателна, отнасяща се за малкия възпитаник в Църквата.

Основна характеристика за определяне на учебното съдържание е въвеждането на детето – православно християнче в Църквата като литургична общност чрез изучаване на християнските богочовешки добродетели за възрастване по пътя на христопознанието към пътя на богопознанието и богообщението, т.е. към полагане на първоначалните начала за вечния живот и формирането на действена, цялостна и истинска църковна личност.

Източник на основни идеи за изграждане на образователното съдържание са: евангелските Христови библиейски истини, примерът на светиите, църковното богослужение, християнското благочестие, правослазната антропология и християнска нравственост и етика, църковните празници.

Основното учебно съдържание е систематизирано от няколко съдържателни източници на православно богословие:

Свещена история на Стария и Новия Завет – *Свещена библиейска история.*

Агиография – *Жития на светиите.*

Православна литургия – *Православно църковно богослужение.*

Нравствено богословие – *Православна християнска нравственост.*

Православна еортология – *Православни църковни празници.*

Православен катехизис – *Основни катехизисни познания.*

Подборът на основните тематични ядра в учебното съдържание, в неговото структуриране и съпътстващите ги възпитателни цели трябва да доведе до изграждане на система от достъпни според възрастта на детето понятия, умения и възможност за ориентиране в църковното учение.

Основното тематично ядро отразява ключови аспекти от структурирания учебен материал. Всяка основна тема е и своеобразно стъпало от стълбицата за духовно-нравствено и църковно-литургично възпитание и обучение на детето. Стремешт е да се съхранят основните православни възпитателни положения и да се предпази учебното съдържание от прекомерна натовареност или нецелесъобразноразширяване. Всяко основно тематично ядро насочва вероучителя и детето към осмисляне и осъзнаване на съществуващите връзки и зависимости в учебната програма. Учебното съдържание е обхванато в следния състав на тематични ядра:

I. СВЕЩЕНА БИБЛЕЙСКА ИСТОРИЯ

II. МОЯТА ПРАВОСЛАВНА ВЯРА

III. ЖЕЛАЯ ДА БЪДА ДОБРО ДЕТЕ

IV. НАШАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА

V. ЖИВОТЪТ НА СВЕТИИТЕ

VI. ПРАВОСЛАВНИ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ

VII. АЗ СЪМ ПРАВОСЛАВНО ХРИСТИЯНЧЕ

I. СВЕЩЕНА БИБЛЕЙСКА ИСТОРИЯ

Тематичното ядро разкрива пред детето богатството на свещената библейска история. Пред него се разкрива богооткровеното познание, съдържащото разкриването на Бога в историята и живота на божиите хора. Тя започва с разказа за сътворението и завършва с новозаветните повествования, като дава възможност за поучаване на децата чрез избрани библейските текстове с религиозно-нравствено съдържание. Чрез запознаване на детето с вечните и спасителни Христови напътствия и наставлението му в закона Господеното се води към спасение и добродетелен живот. В процеса на запознаване със свещената библейска история се изтъква нейната важност като извор за вяра, поука, утеха и радост. Свещеното Писание е живото слово Божие и в него се открива всичко велико и свято – сила, мъдрост, знание и вдъхновение, то е извор на свръхестественото познание, боговдъхновено и полезно за вечността.

II. МОЯТА ПРАВОСЛАВНА ВЯРА

Тематичното ядро уточнява и разширява представата на детето за православната вяра като жива и дейна, изразена чрез думи и дела. Най-ясното проявление на вярата е следването на Спасителя Иисус Христос. Да изповядва човек православната вяра означава, че принадлежи към Православната Църква и изгражда в живота си нравствения образ на Спасителя. Вярата обхваща цялата душа на човека и я преобразява. Без вяра не е възможно да се изгради правилно понятие и твърда убеденост в съществуването на Бога и да се влезе в каквито и да било отношения с Него. Вярата означава доверие. Вярващ човек е този, който вярва, моли се и твърдо изповядва вярата си към Бога – Творец и Спасител, тя е лична убеденост, свободно решение, подвиг на човешкия дух, наша лична добродетел.

III. ЖЕЛАЯ ДА БЪДА ДОБРО ДЕТЕ

Тематичното ядро изяснява в дълбочина и широта същината и разнообразието на добродетелния живот на детето-християнче в Църквата и задълженията му за изпълнение на Божията воля като свещено задължение. Акцентира се върхуизискването за богоугоден, свят, праведен и нравствен живот като определящо и ръководещо нашата воля при извършването на доброто чрез вярата. Изповядването на вярата, което е свързано с решението за изпълнение на добри дела, прави възможно осмислянето на добродетелния подвиг и разкрива основата на християнската нравственост – любовта. Преуспяването в доброто чрез дела на вярата и нравствен живот намира съществен израз в милосърдието като изискване на човешката природа и Божия повеля. Доброто се ражда чрез друго добро. Друг израз за извършване на добро е християнското учение за добродетелите и тяхното изпълнение в Църквата като мистично тяло Христово. Тематичното ядро разширява представата за духовно-нравственото състояние и развитие на човека като богообразно същество. Разкрива произхода, същността,

назначението на човека и неговия стремеж за проникване и усвояване на богочовешкия начин на съществуване и нравственото му съвършенство.

IV. НАШАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА

Тематичното ядро обосновава живота на детето в причастност и общение със Самия Христос в Неговата Църква. Влизането на детето в Църквата Христова и неговото възкръсване му предоставят възможност цялостно да преобрази и освети своята личност чрез литургичния благодатно-църковен живот. Богослужебният живот на Църквата възражда и укрепва духовните сили, открива възможността за духовно-нравствен живот и позволява пълнотата на живота да се преживее като дар Божий. Центърът на целия православен богослужебен църковен живот е св. Литургия като служение на Бога и средство за съединение с Христа. Участието на детето в св. Литургия му открива чувството на съпринадлежност към всички вярващи в Христовата Църква. Св. Евхаристия е най-висшата и благодатно-спасителна, освещаваща и съединяваща проява на неизчерпаемата Божия любов към вярващия човек, към православния християнин.

V. ЖИВОТЪТ НА СВЕТИИТЕ

Тематичното ядро създава възможност на детето да се докосне и да вкуси от необятната святост и неугасваща светлина на праведния и богоугоден живот на героите на Христовата вяра, Божиите угодници – светиите. Те са посредници между нас и Бога, молят се на Бога за нас, ние призоваваме тяхната молитвена помощ като приятели на Христа и служители Божии. Животът на светиите е спасително поучителен образец за всички християни.

Наложително е детето-християнче да познава живота на своя покровител и именен светия, живота на великите български светии, към които да отправя молитви, да се поучи от техния свят живот (а някои от тях са засвидетелствали Христовата вяра с живота си), от безпределната им любов към Бога и хората.

VI. ПРАВОСЛАВНИ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ

Тематичното ядро излага въпроса за църковните празници и нашето отношение към тях като вярващи хора. Празникът е време за духовен растеж, святост и богообщение. Той се освещава с богомислие, участие в св. богослужението, с дела на благочестие, милосърдие и благотворителност. Важно за детето е да осмисли духовно празника, както и пропедевтично да познава неговата свещено-историческа основа и химнография, да отдели Господските, Богородични, светийски и ангелски църковни празници. Църковните празници са създадени за душевна полза и духовен размисъл. Това е ден за обща християнска молитва и богоугодни милосърдно-благотворителни дела.

VII. АЗ СЪМ ПРАВОСЛАВНО ХРИСТИЯНЧЕ

Тематичното ядро изразява необходимостта за изучаване на християнското благочестие и поведение, пояснява какъв трябва да бъде богоугодният живот на детето-християнче, приemanето и възплътването (изпълнението) на нравствените принципи в

живота. Съвкупността на всичко, което се отнася към християнското благочестие (църковно и домашно), включва и поведението на християнчето като действителен участник в църковния живот. Целокупността и всеобхватността на живота в Църквата се осъществяват пълноценно по време на богослужението и чрез благочестието, тъй като учението на Църквата се въплъщава в богослужението и се отразява в благочестието. Запознаването на детето с християнския живот и неговата реална проява (изпълнение) спрямо другите е усвояване на богочовешкия начин на съществуване. То насочва поведението му към утвърждаване на своята индивидуалност и желание само да оценява, контролира и определя живота си като християнски.

Тематичните ядра са еднакви за всички възрастови групи. Те представляват система от свързващи (спойващи) елементи, които са изразени в конкретни примерно определени теми и подтеми, ориентирани към активно преживяване и осмисляне на учебния материал. Особено важно е да се обърне внимание на това, че учебното съдържание в основните тематични ядра се усложнява съобразно възрастта и индивидуално-личностните възможности на децата за по-лесното му възприемане и усвояване. Тези изисквания в учебното съдържание на програмата са продиктувани от структурата, която е подчинена на съответните принципи при нейната методическа конструкция.

Предложената учебна програма е и призвана да даде примерна основа за разработване на структурно учебно съдържание за учебно-възпитателната работа по православно Вероучение в първоначалните групи в църковното училище. Опирайки се на тази програма, православните вероучители могат да съставят свой тематичен план – годишно тематично разпределение на учебното съдържание в енорийското училище, в което работят. Съставянето му е редно да бъде съобразено със специфичните катехизически нужди на енорията, психологическите и личностни особености на своите възпитаници.

Учебното съдържание в обучението по православно Вероучение във втора, трета, четвърта и пета група на църковно-енорийското училище по програмата е разпределено в тематични ядра, като продължение на обучението в първа подготвителна група. Чрез него се очертава кръгът на системна, спираловидна насоченост на овладяване на знания, умения и опит при изучаване на православно Вероучение в съответните групи. Предназначението на предложения планиран учебен материал е да осигури съдържателни условия в подготовката на децата за запазване, овладяване, осмисляне и систематизиране на благотворните начала и истини на св. православна Христова вяра – благочестие и любов, и приобщаването на децата към църковно-богослужебния живот в Църквата и енорията.

Учебното съдържание, според тематичните ядра в учебната програма в съответните групи, е представено в два концентрични кръга.

Първият кръг – „Въведение“ запознава вероучителя с основното вероучително съдържание. Увлечателно разказана, добре анализирана и по подходящ начин методически подбрана и синтезирана, информацията въвежда в тематичното ядро като очертава границите на необходимия за изучаване дидактичен материал през учебната година в съответната група. „Въведението“ подпомага катехета да концентрира

вниманието и компетентността си върху учебното съдържание на основната тема и свързаните с нея задачи и дидактични проблеми за разрешаване.

Вторият кръг „Създайте възможност на детето“ подпомага вероучителя да преодолее всички методически трудности за постигане на определената цел при избора, структурирането и последователността при разработването на темите. Формулирането на учебното съдържание при определяне на заглавието (темата) поставя ударение върху представите, знанията, уменията, опита, отношението, понятията, чрез които се определят възможностите на детето, за да ги възприеме и изясни, осмисли, затвърди и обобщи.

Така вероучителят може да се улесни при полаганите от него усилия и реално да оцени какво може да постигне в благотворното начало за всяко дете – въцърковяването и участието му в църковния живот. Подпомага го да осмисли още по-добре как да общува с детето, да очертае центъра на учебно-възпитателната си работа, как да извърши подбора на най-подходящата църковна терминология, която да представи на детето: да действа непринудено според създалата се ситуация, да развива неговото християнско благочестие, поведение и способност лесно да се адаптира и самоорганизира в процеса на катехизация; да изгради цялостната си методическа концепция за обучение по православно Вероучение в съответната група според потенциалните възрастови и индивидуални възможности на малките ученици.

Вариативността на програмата при разработването на годишното тематично разпределение от вероучителя я прави приложима за различните енорийски училища в съответните енории, духовни околии или епархии.

Православната програма по Вероучение за деца дава възможност на православния катехет да прояви творчество и педагогическомайсторство, своята богословска и психологопедагогическа култура, опит, умения и компетентност при планиране на процеса на обучение: годишно разпределение, тематичен план и планиране на катехезата (учебното занимание), т.е. структурирането, организирането и провеждането на учебния час по Вероучение в началната степен на църковно енорийското училище.

7. 1. ПЪРВА (ПОДГОТВИТЕЛНА) ГРУПА (6-7 г.)

I. ЦЕЛИ ЗА ДЕТЕТО

➤изграждане на правилна представа за Бога, за Църквата, за своя духовно-църковен живот, за християнското си благочестие и вяра, с радост да изповядва, че е православно християнче.

➤придобиване на първоначални знания относно основни истини на православната вяра, да се стреми да ги изучава и осмисля с ума, сърцето и душата си, да обикне Христос и да се стреми да уподобява своя детски живот на Неговия.

➤осмисляне на своя детски живот в Църквата като църковен чрез редовно участие и присъствие на св. Литургия и светото богослужение.

➤запознаване с учението и църковния живот на Божието семейство в Православната църква, създаване на възможност за себеосъзнаване и себевъзприемане като член на това семейство.

II. ТЕМАТИЧНИ ЯДРА

1. СВЕЩЕНА БИБЛЕЙСКА ИСТОРИЯ

Въведение

Тематичното ядро въвежда детето в света на библейската история. Запознава го със Священото Писание като свещена книга за християните, с Евангелието като радостно Христово благовестие. Разкрива Бог, като Творец на света, запознава ги със сътворението на ангелския свят, на видимия свят и човека, на какво е учил и как е помагал на хората Христос.

Създайте възможност на детето:

- да се запознае със сътворението на невидимия свят и кой го обитава; да научи кога детето-християнче получава своя небесен ангел-пазител;
- да разказва как Бог е сътворил света (Божиите творения) и човека;
- да назовава имената на първите хора и техните синове;
- да изповядва вярата си в Господ Иисус Христос като Син Божий; да знае името на родилия се Младенец, да го обича и да Го почита като Спасител на света; да изразява правилно прославата на Нашия Творец;
- да съумее да разбира онова, на което Христос учи хората, как им помага, какви чудеса е вършил, колко много обича хората и колко е силна Неговата любов към тях, кога е възкръснал от мъртвите.

2. МОЯТА ПРАВОСЛАВНА ВЯРА

Въведение

Тематичното ядро въвежда детето в истините на православната вяра. Разкрива му кой човек наричаме вярващ, защо се нарича християнин и как вярващите християни проявяват вярата си в Бога. Изяснява понятието за Бога – Троичен по Лица, за родилия се Божи Син – Христос Спасителя на света и какви са задълженията на детето-християнче към Бога.

Създайте възможност на детето:

- да придобие първоначална представа за Бога – Троичен по Лица;
- да възприеме Бог като Творец и Създател на света;
- да изповядва вярата си в Бога и в Господ Иисус Христос като Божий Син;
- да изгради своята първоначална представа за най-светлото събитие – Христовото възкресение.

3. ЖЕЛАЯ ДА БЪДА ДОБРО ДЕТЕ

Въведение

Тематичното ядро въвежда детето в света на православната нравственост и етика, като му помага да изгради правилна представа за добро и зло, да формира умение да ги различава, да обогати речника си с понятията любов и прошка, кротост и незлобие, благост и смирение, да придобие желание чрез добри и благоугодни дела да уподобява своя живот на Христовия.

Създайте възможност на детето:

- да се упражнява практически в християнските добродетели при общуването и взаимоотношенията си с другите;
- да осъзнава необходимостта от придобиване на християнските добродетели;
- да придобие стремеж да извършва добро, като отличава добро от зло;
- да проявява Христовата любов в дела чрез благодет, смирение и кротост;
- да не се срамува да поиска прошка при вина;
- да се старае да не изрича обидни думи и да не причинява огорчение на другите.

4. НАШАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА И БОГОСЛУЖЕНИЕ

Въведение

Тематичното ядро открива пред детето неговата съпричастност и действеност, като член на Божието семейство в Христовата църква. Открива неповторимостта на духовното спасително значение на богослужението и участието на християните в него.

Създайте възможност на детето:

- да изясни съдържанието на понятията: църква, храм, Божие семейство;
- да разбира спасителното значение на св. кръст;
- да назовава името на своя енорийски храм и на енорийския свещеник;
- да познава някои от църковно-богослужебните предмети, тяхното предназначение и символика;
- да изрича някои кратки църковни молитви и песнопения;
- да изгради първоначални познания за вечерното и утринно богослужение като части от всекидневното църковно богослужение в православния храм;
- да си осъзнае колко важно за вярващите християни е присъствието на св. Литургия;
- да научи как малките деца – православни християнчета се причастяват;
- да се научи да казва молитвите: „В името на Отца и Сина и Св. Дух Амин!“; „Господи помилуй“, „Слава Тебе, Господи...“; „Господи, благослови нашия ден!“; „Ангеле Божий – хранителю мой, моли Бога за мене!“; „Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе!“; „Св. угодници Божи... молете Бога за мен!“;

5. ЖИВОТЪТ НА СВЕТИИТЕ

Въведение

Тематичното ядро разкрива живота на светиите като свети и праведни хора, просияли с праведен и свят живот, които са наши благодатни застъпници и молитвеници пред Бога. Децата се запознават с живота, трудовете и духовните подвизи на светите Божии угодници. Изяснява им се, че четенето на житията е духовна храна за вярващия християнин, която благотворно храни нашия ум и сърце, за да бъдем истински християни.

Създайте възможност на детето:

- да назовава името на своя именен светия;
- да отправя молитва към своя именен застъпник;
- да почита светиите като молитвени застъпници пред Бога;
- да идентифицира своя живот с живота на светиите;
- да се запознае с живота на св. Йоан Рилски.

6. ПРАВОСЛАВНИ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ

Въведение

Тематичното ядро запознава децата с православните църковни празници от календара: Рождество на Пресвета Богородица, Рождество Христово, Възкресение Христово, Кръщение Господне, храмовия енорийски празник.

Създайте възможност на детето:

- да назовава правилно някои от църковните празници и да разказва за тях;
- да обяснява кои празници наричаме Господски, Богородични и светийски;
- да се опита да различава народните обичаи от църковната обредност, свързана с празника;
- да познава и различава иконите на празника.

7. АЗ СЪМ ПРАВОСЛАВНО ХРИСТИЯНЧЕ

Въведение

Тематичното ядро систематизира и допринася за адаптиране на детето към църковния начин на живот и християнското благочестие. Детето се възпитава да се стреми да бъде добро и благочестиво православно християнче.

Създайте възможност на детето:

- да наблюдава и почувства реалността на църковния живот около себе си;
- да си изясни смисъла за християнското семейство като част от Божието семейство в Православната църква;
- да изгради подobaващо отношение при срещата си със свещеник и да поиска благословение;
- да се запознае с основните изисквания за поведението на детето в храма и как да целува иконите;
- да чувства себе си като православно християнче и да осъзнава своята верова определеност;
- да изрича молитвите преди и след хранене, сутрин и вечер;
- да усвои умения за благочестиво поведение по време на св. Литургия.

III. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- ✓ положително отношение на детето към Църквата и прояви на стремеж към духовно-църковен живот;
- ✓ овладяно катехизическо съдържание за придобиване на първоначални знания за истините на православната вяра;
- ✓ способност за установяване на лично отношение в Христа чрез личен опит във вярата и молитвата.

7. 2. ВТОРА ГРУПА (7-8 г.)

I. ЦЕЛИ ЗА ДЕТЕТО

➤ обогатяване на представата за Бога като Творец и Създател на Света и човека; осмисляне на спасителното значение на Божиите заповеди и запознаване с живота на Божията майка, раждането и възпитанието на Спасителя на света;

➤ възпитаване на любов и обич към Христа и Православната църква; укрепване в съзнанието на необходимост за ежедневна молитва; да посреща с радост църковните празници заедно с християните от своята енория – Божието семейство;

➤ усвояване и прилагане в живота на Христовия нравствен закон: любов към Бога и ближния; стремеж да се проявява във всяка постъпка като православно, добро, църковно и възпитано дете;

➤ придобиване на първоначални знания за живота на светиите, да ги възприема като най-светли изпълнители на Божията любов и да се стреми да ги следва в духовно-църковния си живот.

II. ТЕМАТИЧНИ ЯДРА

1. СВЕЩЕНА БИБЛЕЙСКА ИСТОРИЯ

Въведение

Тематичното ядро запознава детето със священата библейска история и някои от описаните действителни и пленителни исторически събития в Священото Писание. Чудните библейски разкази от Стария Завет за сътворението на видимия и невидимия свят, за живота на първите хора преди и след грехопадението, за спасението на праведното семейство на Ной и как Бог е дал Божиите заповеди на хората подпомагат формирането на представата и отношението на детето към Твореца на света. Тематичното ядро поставя началото на по-разширено изучаване на свещена история на Новия Завет и включва даване на знания за Рождеството на Божията Майка, за Богомладенеца, за новите заповеди, дадени от Иисус Христос на хората, като детето се въвежда постепенно в евангелските новозаветни библейски събития.

Създайте възможност на детето:

- да възприеме света като наш общ дом и да отличава видимия от невидимия свят;
- да назовава някои от ангелските чинове: ангели, архангели, херувими;
- да се запознае с периодите на Божието сътворение на видимия свят;
- да открива Твореца и неговото величие в природата;
- да се запознае с живота на човека в рая;
- да научи, че всички хора сме с един и същ Божий образ и защо човекът се определя като разумно същество;
- да умее да обяснява какво е първото прегрешение на хората и тяхното наказание;
- да познава живота на Каин и Авел;
- да осмисли живота на Ной и неговото семейство;
- да разшири представата си за Божиите заповеди;
- да научи повече за благочестивия живот на родителите на Света Дева Мария;
- да разказва къде и как се е родил Христос;

- да осмисли Христовите заповеди и какъв е дългът на човека към Бога и ближния;
- да възприема Христос като Господ и Спасител на света;
- да възпита в себе си любов и обич към Спасителя Христа.

2. МОЯТА ПРАВОСЛАВНА ВЯРА

Въведение

Тематичното ядро разкрива красотата на православната вяра пред детето и разширява знанията и представата му за Бога. Пояснява се какво е необходимо да бъде отношението на човека към Бога като Творец и Създател на света, защо човекът се определя като разумно същество и защо е необходимо православният християнин да изповяда вярата си в Бога. Изяснява се определението, че Бог е любов. Посочва се на какво учат човека някои от десетте Божии заповеди и разширява познанията на детето за Христовите заповеди и тяхното приложение в живота. Запознава го със Светите тайнства Кръщение и Миропомазване и тяхното благодатно и спасително значение за вярацията.

Създайте възможност на детето:

- да почита Библията като източник на знания за Бога;
- да изповяда вярата си в Бога като православно християнче;
- да изясни представата си за Бога като Творец на света и човека и да осмисли как проявява любовта си към творенията;
- да посочва какво трябва да бъде отношението на човека към Твореца;
- да си изясни как са прегрешили първите хора и какво е тяхното наказание;
- да научи какво е Божието обещание за спасението на света;
- да се запознае с някои от Божиите заповеди, както и с Христовите;
- да разпознава светите тайнства Кръщение и Миропомазване и да обяснява защо се наричат тайнства.

3. ЖЕЛАЯ ДА БЪДА ДОБРО ДЕТЕ

Въведение

Тематичното ядро въвежда детето в християнското нравоучение и благонравие. Открива света на християнските добродетели за детето. Изяснява му необходимостта за извършване на добри дела, като Христово изискване за човека за следване на Христа и наследяване на Царството Божие. Обяснява духовната значимост на покаянието като начин за примиряване с Бога и духовно изискване за постигане на праведен и свят живот. Разяснява значението на понятията „нравственост“ и „благонравие“. Откроява се проявата на любов към ближния и се определя като служение.

Създайте възможност на детето:

- да обогати своята представа за извършване на добро и добри дела като Божие изискване за следване на Христа;
- да осъзнава любовта към Бога като служение към ближния и че тя расте чрез извършването на добри дела;
- да се стреми към извършване на добри дела;
- да проявява милосърдие и любов към родителите си и другите;

- да наблюдава извършвани милосърдни дела от възрастните християни в енорията;
- да разбира духовната значимост на покаянието и проявата на любов към ближния;
- да се противопоставя на недобрите и негативни взаимоотношения между хората;
- да разбира и оценява поведението и постъпките си;
- да се запознае със значението на понятията: нравственост и благодетелство.
- да проявява самостоятелност при вземане на решения за извършване на добро.

4. НАШАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА И БОГОСЛУЖЕНИЕ

Въведение

Тематичното ядро запознава детето с Христовата Църква като Божие семейство. То укрепва в съзнанието сирачиането за молитвата към Бога като път към спасение. Опознава православния храм и неговите части: притвор, кораб и олтар. Разкрива духовната значимост на църковното богослужение и задълженията на певеца, клисаря и иподякона като помощници на свещеника. Изяснява се символиката на св. кръст, камбаната, светената вода, свещта, просфората. Детето се запознава с духовното богатство на молитвата и църковните песнопения в храма и научава наизуст някои кратки молитви и църковни песнопения. Възпитава се към съпреживяване на музикалното и поетично съдържание на богослужебните песнопения от св. Литургия.

Създайте възможност на детето:

- да възприема себе си като действителен член на своята енория – Божието семейство;
- да придобие потребност за ежедневна молитва и да присъства редовно на св. Литургия;
- да чувства своите задължения към Църквата;
- да разпознава и отделя частите на храма;
- да се запознае с богослужението на празника Богоявление и извършването на Великия водосвет;
- да се научи да поздравява с „Христос Воскресе“ от Възкресение Христово до празника Възнесение Христово;
- да познава символиката на св. Кръст, камбаната, светената вода, свещта, просфората;
- да се запознае със задълженията на певеца, клисаря и иподякона по време на богослужение;
- да се ориентира в съдържанието на своя детски молитвеник – вечерните и утринните молитви;
- да се научи да изрича молитвите от детския молитвеник: молитва преди и след храна: „В името на Отца...“; молитва към ангела-пазител; молитва преди и след учение; „Слава Тебе, Боже наш“; „Трисвято...“; „Слава... и нине...“; „Господи, помилуй“ – тройното; „Пресвета Троице...“; „Пресвета Богородице...“; „Христос воскресе“ – молитва/тропар преди учение от Възкресение Христово до Възнесение Христово; молитва към имения светия; вечерната молитва „Господи, огради ме!“; утринната молитва: „Боже, благодаря Ти...“;
- да проявява желание да пее църковни песнопения от св. Литургия;

- да се научи да пее някои кратки песнопения, като: „Светий Боже, Светий Крепкий, Светий Безсмъртний...“; „Слава Тебе, Господи, слава Тебе...“; „Господи, помилуй“ – тройното; „Возлюбля Тя, Господи...“; „Молитвами Богородици...“; „Алилуия“; „Отче наш“; „И духови твоему, и всех и вся...“; „Амин!“ – удълженото; „Подай, Господи!“; „О имени Господним“; „Буди имя Господне...“; „Христос воскрес“; тропар на храмовия празник или светия.

5. ЖИВОТЪТ НА СВЕТИИТЕ

Въведение

Тематичното ядро създава възможност на детето да разбира какъв е животът на светиите, като най-светли изпълнители на Божията воля и любов. То се запознава с житието на славянските просветители св. братя Кирил и Методий като създатели на азбуката ни и като църковни просветители на целия славянски род. Отнася се с благоговение към имената на техните св. ученици, просветили България и българския народ. Възпитава се в любов и почит към св. Йоан Рилски – наш български православен закрилник и молитвеник.

Създайте възможност на детето:

- да възприема светиите като праведници, просияли със свят, земен живот;
- да подражава в доброто по примера на светиите в своя детски живот;
- да се стреми да изпълнява в действията си, в постъпките си, в мислите си примерите от живота на светиите;
- да се запознае с житието на св. Йоан Рилски и св. св. Кирил и Методий, като просветители на целия славянски народ;
- да назовава имената на св. Седмочисленици – просветителите на българския народ и създатели на първите църковни училища (школи) у нас;
- да познава образите от иконите им и някои отличителни особености при изографисването им;
- да се запознае със съдържанието на църковната химнография (тропар) на св. Йоан Рилски и св. св. Кирил и Методий.

6. ПРАВОСЛАВНИ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ

Въведение

Тематичното ядро изяснява на детето духовното значение и съдържание на църковните празници от православния календар. Запознава го със свещената библийска историческа достоверност на някои празници и свързаните с тях църковни традиции. Подчертава се значимостта на празниците „Рождество Христово“ и „Възкресение Христово“ като най-важни и душеспасителни за вярващия християнин, поради което на тях се отделя специално място в годишното разпределение. Изучават се някои от дванадесетте Господски и Богородични празници: Рождество Богородично, Богоявление и Сретение Господне.

Създайте възможност на детето:

- да откроява духовната значимост на църковните празници за православния християнин;
- да познава библийско историческо съдържание на някои църковни празници;

- да умее да назова някои от Господските и Богородични празници;
- да се запознае с църковно-православните изисквания и традиции при отбелязване на празника;
- да участва дейно в богослужението на празниците;
- да помага при подготовката за посрещането на празника в енорийския храм;
- да разпознава иконографията на изучаваните празници: Рождество Богородично, Богоявление и Сретение Господне.

7. АЗ СЪМ ПРАВОСЛАВНО ХРИСТИЯНЧЕ

Въведение

Тематичното ядро подпомага осъзнаването на детето като православно християнче и усвояването на основните правила на поведение (благочиние) в православния храм. В тази възраст то е запознато и е усвоило някои от семейните и училищни норми на поведение, но сега е необходимо да ги възприеме като вярващо в Бога дете. В тази връзка се обосновава израстването му като православно християнче, отличаващо се от другите деца чрез усвояването и прилагането в живота на Христовия нравствен закон: любовта към Бога, природата и ближния.

Създайте възможност на детето:

- да възприеме и осмисли защо се нарича православно християнче;
- да проявява в живота си благоговейно отношение към Бога, към природата като творение Божие и към ближния;
- да се отнася с обич и послушание към своите родители и да проявява милосърдие и доброжелателство;
- да се чувства отговорно за делата и думите си и да съумява да разграничава своите действия като положителни и отрицателни;
- да насочва християнското си благочестие към утвърждаване на своята индивидуалност;
- да извършва правилно кръстното знамение и да носи на гърдите си кръстче;
- да обяснява необходимостта от молитвен кът в дома и защо е редно над леглото си всяко дете православно-християнче да има икони на Спасителя, св. Богородица и именния светия;
- да усвои някои начала на църковно благочиние на детето-християнче и как да се държи в православния храм, когато няма богослужение; как да влиза и излиза от храма, да целува светите икони и светото Евангелие.

III. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- ✓ желание на детето да слуша библейските разкази;
- ✓ проява на стремеж да ги разказва или преразказва по илюстрации (серия от картини или икони);
- ✓ осмисляне на Христовия нравствен закон и Божиите заповеди и стремеж да ги прилага и да следва Христос в детския си живот;
- ✓ да се стреми да посещава редовно Божия храм, да се моли ежедневно и да учи наизуст молитви и песнопения;

- ✓ да усвоява съдържанието на изучените православни църковни празници и жития на светиите;
- ✓ да умее да употребява правилно думи и понятия с църковно-вероучително съдържание.

7. 3. ТРЕТА ГРУПА (8-9 г.)

I. ЦЕЛИ ЗА ДЕТЕТО

- възприема и осмисля нравствено-поучителното съдържание на библейския и житиен текст и на православните църковни празници;
- умее да преразказва съдържанието на изучаваните библейски разкази и църковни празници;
- изгражда правилна представа за призиването на човека в света, че животът му е път към Христа, по който да върви към святост чрез извършване на добри и праведни дела;
- изразява желание да бъде в помощ на другия, изяснява кои са християнските добродетели, запомня кое Господ Иисус Христос цени най-много у децата;
- умее да разпознава някои от богослужебните съсъди и църковни предмети, запознава се с тяхната символика и знае как да се подготви правилно за приемането на св. Причастие.

II. ТЕМАТИЧНИ ЯДРА

1. СВЕЩЕНА БИБЛЕЙСКА ИСТОРИЯ

Въведение

Тематичното ядро надгражда знанията на детето с изучаваните библейски събития от Стария и Новия Завет. Разкрива се жертвената готовност на Авраам да служи на Бога и животът на Йосиф като предобраз на живота и невинните страдания на Иисуса Христа. Запознава се с живота на първите царе като славни родоначалници на Господа Иисуса Христа, и как Мойсей е водил богоизбрания народ по пътя му към Бога и обетованата земя. Изяснява се смисълът на построяването на скинията, като предобраз на Христовата църква, и великолепието на храма, построен от Соломон. Пред него се разкриват старозаветните семейни отношения и проявата на силната вяра в Бога пред изпитанията на съпрузите – свещеник Захарий и Елисавета. Разкрива се Христовото отношение към децата и колко велико е Неговото милосърдие и любов към нас, проявено чрез извършените от Него възкресения и изцеления.

Създайте възможност на детето:

- да се разкрие пред него жертвоготовността на Авраам и послушанието на Исак пред лицето на Бога;
- да се запознае с живота на Йосиф като предобраз на живота на Господ Иисус Христос;
- да научи за живота на Мойсей и изпитанията, последвали Божия народ по пътя им към обетованата земя;

- да разказва за особеностите при построяването на скинията и как е слязла Божията слава върху скинията;
- да се запознае с начина на установяване на свещенството от Бога;
- да обогати знанията си за живота на първите царе на Божия народ: Саул, Давид, Соломон;
- да постигне възприемане за величието на построения Соломонов храм;
- да научи какъв е бил животът на свещеник Захарий и неговата съпруга Елисавета;
- да се запознае с библейското съдържание на беседата на Господ Иисус Христос с Никодим, Неговото учение за небесния хляб, за любовта и промисъла Божий, за молитвата, за труда чрез библейския разказ за чудесния риболов;
- да разказва библейските събития, свързани с възкресяванията на сина на вдовицата и дъщерята на Иаир, които Спасителят извършва;
- да познава библейското съдържание на Христовите изцеления при Витезда и в Капернаум.

2. МОЯТА ПРАВОСЛАВНА ВЯРА

Въведение

Тематичното ядро подпомага детето да вникне по-задълбочено при изясняване на синонимните катехизисни понятия: „Създател“ и „Творец“. Изгражда се първоначалната му представа за човека като храм Божий и какво е призванието му като творение Божие. Запознава се с притежанието на свободна воля в човека и възможността му да избира в живота между двата пътя – на доброто или на злото. Полага се началото на изучаване и осмисляне на основите на вярата, заложиени в учението на Господ Иисус Христос за всички хора. Изяснява се съдържанието на учението на Христос за небесния хляб, за любовта и промисъла Божий, за молитвата, труда и беседата му с Никодим. Детето придобива правилна представа за изповядване на вярата си в Христовото Възкресение. Изясняват се св. тайнства Покаяние (като духовно възраждане на човека) и Свещенство (като благодатно пастирско служение).

Създайте възможност на детето:

- да си изясни понятията: „Създател“ и „Творец“;
- да изгради правилна представа за призванието на човека като творение Божие и храм Божий;
- да знае, че човек притежава собствена свободна воля, която може да направлява към пътя на доброто или към пътя на злото, и свободен избор на своите дела и слова;
- да си изясни и да вникне в понятията: „праведност“ и „святост“;
- да възприема Христовите страдания и смърт като изкупителни за нас човечите;
- да изповядва вярата, че чрез раждането на младенца Иисус – Нашия Спасител – е поставено началото на спасението ни, а Възкресението на Божия Син е славен завършек на спасителното Христово дело на земята;
- да вникне във величието на Христовото Възкресение и затвърди вярата си в него;
- да си изясни и вникне в съдържанието на учението на Христос за небесния хляб, за любовта и промисъла Божий, за молитвата, труда и беседата Му с Никодим.
- да се запознае със светите тайнства Покаяние и Свещенство.

3. ЖЕЛАЯ ДА БЪДА ДОБРО ДЕТЕ

Въведение

В тематичното ядро основната мисъл и цел, залегнала при изучаване на православно нравоучение, е свързана с изповядване на жива и дейна вяра в Бога, която се проявява не само чрез думи, а и чрез дела. Красотата и богатството на православната ни вяра се открива в делата на вярващите. Изяснява се, че любовта е същността на всяка добродетел. Чрез любовта към ближния вярващият помага на другите, приема всеки за свой брат и се стреми в живота да бъде добър и праведен. Такъв духовен живот се осъществява чрез извършване на добри дела и чрез приемане, усвояване и следване примера на Христовите слова и дела. Животът на човека е пълен и стойностен, когато се разбира като път към святост, праведност, единение с Христа и борба със злото и греха.

Създайте възможност на детето:

- да осмисли Христовата проявява на любов и милосърдие към хората;
- да разбира и осъзнава милосърдието и състраданието като съществен израз на православната ни християнска вяра;
- да постигне разбиране за достойнство на човешката личност, обусловена от нравствената свобода, която притежава;
- да придобие правилна представа за свобода на избор на човека, без която никой не може да възприеме спасителното Христово дело;
- да изгради първоначални знания за християнските добродетели: вяра, надежда и любов;
- да оцени духовното значение на християнските добродетели и как практически да ги проявява в своя детски живот и делата си;
- да помни, че добрите дела винаги са придружени от най-висшата добродетел – любовта, и има два пътя в живота – път на доброто и път на злото;
- да умее да отделя чрез житейски примери доброто от злото;
- да се изясни духовно-спасителният смисъл, заложен в понятията: праведност и святост, грях и беззаконие, кротост и смирение, прошка и милост;
- да осмисли същността на извършването на греха като погазване на любовта към Бога и да се научи да иска прошка от Бога и ближния за извършения грях;
- да търси във всяко свое начинание и дело упование и надежда в Бога;
- да умее да благодари на Бога за всяко извършено към нас благодеяние;
- да чувства любовта към Бога и хората като духовно възрастване и озаряване със светлината на Христовата добродетелност.

4. НАШАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА И БОГОСЛУЖЕНИЕ

Въведение

Тематичното ядро изяснява установяването на свещенството от Бога и съдейства за правилната представа на детето за молитвата, изпълнена с богато нравствено съдържание и с възвишени подтици за нравствена дейност. Детето научава как Мойсей е получил от Бога указания да построи скинията като предобраз на Христовата Църква и какво е било великолепието на построения храм от цар Соломон. То получава

първоначални знания за трите степени в новозаветното свещенство и богослужебните одежди и съсъди, употребявани при св. Литургия. Запознава се със значението на поста в живота на православния християнин, видовете пости и как се подготвяме за Великия пост.

Създайте възможност на детето:

- да изгради обща представа за построяването на старозаветната скиния и великолепието на Соломоновия храм;
- да се запознае как е било установено тайнството Свещенство;
- да научи наизуст молитвите: преди излизане от дома; на тръгване за училище „Милостиви Боже!“; преди и след учение; преди и след храна – сутрин, обед и вечер; при палене на свещ за живи и починали;
- да се научи правилно да чете вечерните и утринни молитви от детския молитвеник: дневни молитви при различни нужди - молитвата за път; молитва на дете за болни родители, при болест на други и при болест за себе си; за отечеството и народа; молитва след учение в периода от Възкресение Христово до Възнесение Христово;
- да знае къде в храма се извършва тайнството Покаяние и защо, когато се изповядва вярващият, пред него се поставят: Св. Евангелие, Св. кръст, св. икона на Господа Христа;
- да знае трите степени в новозаветното свещенство: епископ, свещеник и дякон и да умее да ги различава по богослужебните одежди;
- да разбере как да се отнася към епископа, свещеника и дякона и каква почит да им се отдава според висотата на йерархическото им достойнство;
- да се изясни значението на поста, какво означава телесен и духовен пост, да знае колко вида поста имаме през годината и каква е подготовката на вярващия преди началото на Великия пост;
- да придобие първоначални знания за подготовката преди Св. Причастие;
- да умее да разпознава свещените съсъди: потир, дискос, звезда, копие, лъжичка, теплота, покровци, въздух, гъба, дарохранителница;
- да си изясни символиката на: свещите, кандилата, кадилните съдове, какво е тяхното предназначение в храма и у дома, как и кога да ги палим;
- да се научи да пее някои кратки песнопения, като: „Спаси ни, Сине Божий...“; „Слава и нине... Единородний Сине“; „Во царствие Твоем...“; „Приидите поклонимся...“; „Отца и Сина и Святаго Духа...“; „Богородице Дево...“; „Милост мира“; „Имами ко Господу...“; „Достойно и праведно ест...“; „Свят, Свят, Свят Господ Саваот...“; „Един свят, един Господ...“; „Хвалите Господа с небес. Алилуия...“ (причастен).

5. ЖИВОТЪТ НА СВЕТИИТЕ

Въведение

Тематичното ядро поставя началото на по-задълбочено възприемане на житийния текст и почитта на светата Църква към светиите. Животът на светиите се представя като молитвени застъпници пред Бога и като духовни стълбове на светата ни Православна вяра. Посочва се, че и днес в Българската православна църква има Божии

угодници – безкрайно скромни и притокът на свети хора не е секнал в Църквата. Обяснява се, че Христовото учение е живо чрез живота и подвизите на светиите. Четенето на житията на светиите трогва читателя със силата, с която те са понасяли своя дивен подвиг. Запознава ги с живота на великите светители на Църквата ни – св. Николай Чудотворец, св. Атанасий Великий, св. Евтимий Търновски. Изяснява се понятието „светител“.

Създайте възможност на детето:

- да възприеме живота на праведниците като благодатни стълбове на православната вяра, просияли чрез извършването и приложението в живота им на християнската добродетелност и чрез която се крепят основите на светата Христова Църква;
- да се възпита в привързаност към праведния живот на светиите и да помни, че Христовото учение е живо чрез живота и подвизите на светиите;
- да се стреми да чете житията на светиите;
- да се изясни понятието светител-свещец, човек който е имал архиерейски чин;
- да се убеди, че и в днешно време съществуват и има много праведници, на които ние не знаем имената;
- да разказва житието на св. Захарий и неговата съпруга св. Елисавета и да знае на кого са родители;
- да се запознае и прочете житията на св. Николай Чудотворец, св. Атанасий Велики, св. Евтимий Търновски;
- да проучи къде в духовната околия има храмове с техните имена;
- да познава образите от иконите им и как се изобразяват;
- да знае в кой събор са участвали св. Николай и св. Атанасий.

6. ПРАВОСЛАВНИ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ

Въведение

Тематичното ядро съдейства за обогатяване на знанията на детето за православните празници: Благовещение Богородично, Рождество Христово, Преображение Христово, Възкресение Христово и Възнесение Христово. Св. Църква е наследила празниците още от апостолски времена. Задълбоченото вникване в съдържанието на празниците има за цел детето да достигне до спасителното им значение за вярващия християнин. Необходимо е детето да възприема празника като ден за извършване на добри и милосърдни дела към бедните и страдащите. Изяснява се, че съзнателното участие в празничното богослужение е път към търсене на Христовата радост и светлина на празника.

Създайте възможност на детето:

- правилно да назовава имената на изучаваните църковни празници;
- да се запознае с основната евангелска идея и събитие, залегнали в църковния празник и да вникне в неговото свещено историческо съдържание;
- да си изясни защо в Православната църква празниците се честват още от апостолски времена;
- да се запознае с православните църковни традиции на изучаваните празници;

- да се научи да отделя наслоените народни езически вярвания и обичаи от християнските традиции, свързани с празника;
- да постигне желание за съчетаване на празничното веселие с добротворство към бедните и страдащите по време на празника;
- да изгради лична отговорност към себе си за ненарушаване светостта на празника;
- да се стреми към дейно и по-съзнателно участие в празничното богослужение;
- да търси и открива Христовата радост и светлина на празника;
- да запомни, че празникът св. Благовещение е празник на майката-християнка.

7. АЗ СЪМ ПРАВОСЛАВНО ХРИСТИЯНЧЕ

Въведение

Тематичното ядро запознава православно християнче с неговите детски длъжности и отговорности към Бога, към ближните и най-вече към домашните му. Пътят на това служение може да се извърви по-лесно, когато е усвоен Христовият нравствен закон от детето и то е озарено от Христовата любов и я предава чрез обичта си към хората. Възпитава се стремеж у него за оказване на помощ на нуждаещите се и желание да помага на другия в името на Бога. Необходимо е да осъзнае, че извършването на добри дела и постъпки е важно да бъде свят дълг и постоянен начин на общуване с ближните.

Създайте възможност на детето:

- да познава своите длъжности и отговорности като православно християнче към ближните;
- да чувства желание само да се стреми да извършва добри постъпки и да има добродетелен живот;
- да запомни, че добродетелността не е показна и във всичко да се стреми да благодари на Бога;
- да изгради правилна представа за отношението си спрямо своите родители;
- да умее да степенува трудностите при решаване на поставената задача и готовност да ги преодолява;
- да споделя и обсъжда възникналите трудности на своето детско служение към ближните със своите родители, изповедник и енорийски свещеник;
- да осмисли значението на покаянието, да умее да иска и да даде прошка и да знае какво означава да не осъждаме ближния;
- да се упражнява многократно при различни условия в подходящи форми на служение към ближния (родители, близки, непознати, съученици, болни, бедстващи, нуждаещи се);
- да се приучи на отстъпчивост при взаимоотношенията със своите братя или сестри в семейството, с други деца в играта или с по-малките по възраст от него деца.

III. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- ✓ осмисля църковно-нравственото си задължение като православно християнче, стреми се към грижа за доброто на другия;

- ✓ обогатява знанията си за вярата и умее да преразказва изучаваните събития от свещената библейска история;
- ✓ има готовност да оприличава своя детски живот с живота на Христос и светиите;
- ✓ назовава правилно някои от свещените богослужебни предмети и съсъди и за какво служат, знае как да се подготвя за св. Причастие.

7. 4. ЧЕТВЪРТА ГРУПА (9-10 г.)

I. ЦЕЛИ ЗА ДЕТЕТО

- систематизиране и разширяване на знанията за свещените библейски събития от Стария и Новия Завет и осмисляне на основните съдържателни моменти в православните църковни празници;
- възпитаване в почит и обич към своите родители, своя кръстник, изповедника си, възрастните хора, учителите и свещениците;
- формира умения да бъде в помощ на ближния, родителите и близките в своето православно семейство;
- възпитава в себе си любов към Христа; знае как е основана земната Христова Църква;
- умее да се ориентира в православния детски молитвеник и обогатява речника си с думи и понятия от църковно-богослужебната лексика.

II. ТЕМАТИЧНИ ЯДРА

1. СВЕЩЕНА БИБЛЕЙСКА ИСТОРИЯ

Въведение

Тематичното ядро разширява знанията на детето за библейските събития от Стария и Новия Завет. Библейската старозаветна история го запознава с разделянето на Соломоновото царство, живота и служението на пророците и пророчествата им за Христос. Новозаветната библейска история обхваща живота на Спасителя на земята и явяването Му на апостолите след св. Възкресение. Запознава ги с призоваването на Христовите ученици, чудесата, които извършва в Кана Галилейска и с Лазар, посрещането на Господ Иисус Христос в Йерусалим, Неговите невинни и изкупителни страдания, смърт и погребение и основаването на земната Христова църква.

Създайте възможност на детето:

- да осмисли причината Бог да допусне разделянето на Соломоновото царство на две – на Израилско и Юдейско;
- да си изясни защо Господ, заради нечестията на царете и отстъпването им от истинската вяра, наказва своя любим народ;
- да се запознае с живота и предсказанията на пророците Илия, Елисей, Йона, Исаия, Иеремия, Даниил, Йезекил;
- да научи някои от месианските пророчества;
- да умее да разграничава и различава дейността на пророците и апостолите;
- да разказва за извършеното първо чудо от Христос в Кана Галилейска;

- да се запознае с чудото, извършено с Лазар от неговият приятел Исус;
- да научи за посещането на Христос от децата в Йерусалим;
- да запомни какво заповядва Спасителят на учениците Си на Тайната вечеря;
- да се запознае с молитвата, изречена от Господ Исус Христос в Гетсиманската градина;
- да осмисли постъпката на Юда и неговото предателство;
- да вникне в изкупителната сила на Христовите страдания, като научи за Неговата кръстна смърт и погребение;
- да се запознае с явяването на Христос пред учениците си след Възкресението от мъртвите, на какво ги учи и кога се възнеса към небесата;
- да умее да преразказва библейската история за основаване на Христовата земна църква.

2. МОЯТА ПРАВОСЛАВНА ВЯРА

Въведение

Тематичното ядро подпомага детето да вникне в истините на Православната вяра. Изяснява се Божествената същност на Богочовека Христос и катехизисните понятия „Господ“ и „Спасител“. Обогатява представата на детето за изкупителната жертва на Господ Исус Христос като дело на безкрайната Божия любов към човека, за светото Възнесение като Негова прослава, както и за основаването на Църквата, когато вярващите получават Божията благодат и даровете на Светия Дух. Разширяват се знанията му за човека не само като творение Божие, а като образ и подобие на Своя Творец, притежаващ безсмъртна душа, която съществува и след неговата смърт. Обяснява се духовният смисъл на съединяването и освещаването на мъжа и жената в съпругески живот при св. тайнство Брак.

Създайте възможност на детето:

- да осмисли какво означава човек да е вярващ православен християнин;
- да изясни представата си за Бога, като Господ и Спасител, и Божествената същност на Божия Син – Христос;
- да изповядва, че чрез изкуплението ни от греха Богочовекът Христос примири хората с Небесния Отец и ни даде възможност да влезем в блажения вечен живот;
- да вярва, че в Православната църква пребъдва и спасително действа Божията благодат;
- да осмисли богообразността на човека, която се изразява в личността му, в способността му да общува и познава Бога, в стремежа му към нравствено съвършенство;
- да изповядва вярата си в безсмъртието на човешката душа;
- да възприема Христовото Възнесение като Божия Христова прослава;
- да запомни, че приемането на св. Причастие е път към Христос и вечния живот и се извършва с вяра за прошка на греховете на човек;
- да си изясни смисъла на съединяването и освещаването на мъжа и жената в съпругески живот чрез тайнството Брак;
- да желае според своите детски възможности да защитава вярата си и да възприема себе си като малък апостол и проповедник на Христовата вяра.

3. ЖЕЛАЯ ДА БЪДА ДОБРО ДЕТЕ

Въведение

Тематичното ядро съдейства детето да осъзнае, че изучаването на истините на православната вяра води към праведен живот и е придружен с извършване на добри дела в името на Христа. Детето да запомни, че служението към ближния и грижата за нуждаещите се е служение на Самия Христос, защото Той се отъждествява с най-бедните, най-нешащните и безпомощни. Важно е да научи, че вярващият християнин не изтъква добродетелите си, когато върши добро, а се изпълва със скромност и смирение, бди над себе си и се предпазва от извършването на грехове. Христовата обич и любов е велика, силна и снизходителна към грешниците. Христовият живот на земята е жив образец на нравствено съвършенство за християнина.

Създайте възможност на детето:

- да се приучи да следва в живота Христовата обич и любов към хората;
- да приеме с цялото си сърце, че животът на Господ Иисус Христос е спасителен за нас, когато му подражаваме;
- да съумее да изгражда в себе си Христовата кротост и благодат при взаимоотношенията с другите;
- да се стреми към извършване на добри дела към нуждаещите в името на Христа за придобиване на благочестив земен живот.
- да запомни, че добродетелността не е показна;
- да осмисли как всеки вярващ може да придобие Божията благодат и да търси винаги за всичко Божията благословия;
- да познава нравствените задължения на детето в християнското семейство и да се научи как да изразява почитта си към родителите;
- да запомни, че за спасението на човешката душа е необходимо разкаяние;
- да се приучи да бди над себе си и да не извършва съзнателно грехове;
- да вникне в смисъла на понятието „ненавист“;
- да знае, че самоубийството е тежък грях за човека;
- да изгради умение да прощава грешките на другите като благочестиво и вярващо дете-християнче.
- да не забравя, че Христос е живият образец за духовно-нравствено израстване и съвършенство за човека;

4. НАШАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА

Въведение

Тематичното ядро разкрива богатото църковно наследство на православното богослужение на Рождество Христово, Възкресение Христово и Петдесетница. Необходимо е детето да знае, че чрез участието на християнина в празничните служби получава духовни сили да живее благочестиво и праведно. Запознава се с одеждите на свещениците и тяхната символика, иконостаса, иконите от иконостаса и св. олтар. Изясняват се св. тайнства Брак и Причастие. Изучаването на молитвите през годината поучава и възпитава детето да води ежедневен молитвен живот, да разбира съдържанието им и да ги изрича при определени обстоятелства.

Създайте възможност на детето:

- да придобие желание за редовно посещение на ежедневното утринно и вечерно богослужение през зимната и пролетната ваканция, както и през другите дни от годината;
- да изгради навици за пълноценно участие на богослужение по време на празниците преди и след Рождество Христово, по време на първата седмица от Великия пост, Страстната и Светлата седмица, Богородичния пост, както и всеки неделен и празничен ден;
- да се запознае най-общо с богослужението на Цветница и с духовната символика на върбовите клончета;
- да познава някои от символичните богослужески действия, извършвани в дните през Страстната седмица на Велики четвъртък, Велики петък, Велика събота;
- да не забравя, че празникът Петдесетница е рожденият ден на Църквата, защо още се нарича „Слизане на Св. Дух“, да осмисли символичното действие на раздаването от свещеника орехови клонки и листа;
- да научи наизуст молитвите: „Царю небесний...“; „Упованието ми е Отец, прибежището...“; „Спаси, Господи, Твоите люде...“ и „Достойно есть“;
- да се научи да чете молитвите от молитвеника при следните случаи: утринни и вечерни молитви; преди изповед „Владико Господи, Боже наш...“; молитва, когато се пристъпва към св. тайнство Причастие „Вярвам, Господи, и изповядвам...“ и молитва след причастяване „Владико, Христе Боже...“; преди започване на всяка работа „Господи, Боже наш...“; молитвата за дар на прощаване „Спасителю, научи ме да прощавам...“; към Св. Троица „Упованието ми е Отец...“; хвалебната молитва „Всякое дыхание...“;
- да се запознае с някои от действията, извършвани от свещеника при св. Тайнство Брак – пръстени, корони, отпиване от една чаша, обикалянето около светия Кръст и светото Евангелие;
- да осмисли спасителното значение на тайнството Причастие и кога се пристъпва към причастяване, кои се причастяват най-напред и кога си вземаме нафора;
- да познава отделните части на св. иконостас и подредбата на иконите от царския ред;
- да се научи да подрежда правилно своя домашен иконостас;
- да запомни кои икони наричаме „мироточиви“;
- да познава много добре образа на Божията майка и някои нейни икони, като: „Достойно есть“, Троянската, Бачковската и др. и да знае, че св. евангелист Лука пръв е нарисувал образа на св. Богородица;
- да си припомни къде са били херувимите в скинията и какво е значението на св. престол и св. проскомидия в св. олтар;
- да може да откроява богослужеските одежди на свещеника и да познава тяхната символика;
- да се научи да пее някои кратки песнопения, като: „Тебе поем...“; „Иже херувими“; „Яко да царя...“; „Достойно есть...“; „Благословен Грядий“; „Видехом свет истинный...“; „Христос воскрес...“; „Да исполнится...“; „Всякое дыхание...“.

5. ЖИВОТЪТ НА СВЕТИИТЕ

Въведение

Тематичното ядро обогатява представата на детето за живота на светиите като жив и непрекъснат съюз между земната и небесната Църква. Този съюз се изразява в почитане и призоваване на особено прославените от Бога свети хора. Намирайки се във висока степен на близост с Бога, те гарантират за нас пред Господа и невидимо ни помагат да извършваме добри дела. Почитта и любовта на православния християнин към св. апостоли Петър, Павел и Андрей и равноапостолните св. Константин и св. Елена, Доротей и Евсевия – родители на св. Неделя, показва благодарността и възторга ни от техния земен живот. Разкрива се животът и мъченическата смърт на първия Христов мъченик – св. архидякон Стефан. Детето се запознава с вярата на св. София и нейните дъщери Вяра, Надежда и Любова, която преобразява вътрешно и обзема цялата душа за жертвена готовност. Приемането на вярата е издигнало в святост българските светии св. цар Борис, първия български мъченик за Христовата вяра – св. Боян-Енравота, св. Димитрий Сливенски, св. Зосим Созополски (пострадал по нашите земи през I в.).

Създайте възможност на детето:

- да възприема светиите като непрекъснат съюз между земната и небесна Църква и да се научи да призовава тяхното молитвено застъпничество;
- да знае кои светии наричаме „мъченици за вярата в Христа Иисуса“, да вникне в твърдостта на вярата им и готовността им да понесат мъчения заради Христа и вярата си в Него, да се убеди, че Бог винаги подкрепя тези, които са Му верни и никога не ги изоставя;
- да се стреми да съхрани в личността си благодатния образ на светиите и те да бъдат за него пример за подражание;
- да знае, че Бог прославя телата на праведниците с нетление, мироточивост и чудотворна сила, да вярва в чудотворната сила на светите мощи;
- да се възпита в духовна привързаност към св. Йоан Кръстител;
- да познава по-задълбочено живота на Христовите апостоли Андрей, Петър и Павел;
- да изучи житието на св. архидякон Стефан и да знае къде е поставена неговата икона на иконостаса;
- да се запознае с част от житието на християнското семейство Доротей и Евсевия – родители на св. Неделя;
- да познава живота на св. цар Константин и неговата майка св. Елена;
- да се запознае с жертвената готовност на св. София и дъщерите ѝ, приели мъченически венец за Христовата вяра;
- да се опита да вникне в промисъла Божий за отделните народи, просветил ума на св. цар Борис I, за да приеме Христовата вяра и да покръсти своя народ;
- да изучи житието на първия български мъченик за Христовата вяра – св. мъченик Боян-Енравота;
- да се запознае с житията на някои български светии от неговата епархия;
- да умее да преразказва житията на светиите, да знае датите, на които честваме паметта на изучаваните светии през учебната година;

- да потърси български народни песни и разкази, в които е възпят подвигът и паметта на светиите.

6. ПРАВОСЛАВНИ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ

Въведение

Тематичното ядро продължава изучаването на дванайсетте Господски и Богородични празници. То насочва вниманието на детето в евангелската истина, съдържаща се в църковните празници, свързани с живота и учението на Господ Иисус Христос. Детето се запознава с дълбоката мъдрост и поучително съдържание, които се открояват в историята на празниците: Въздвижение на честния кръст Господен (Кръстовден), Връбница, Петдесетница. Изучаването на празника на православното семейство Въведение Богородично и празниците Покров Богородичен и Живоприемен източник разяснява защо света Богородица се нарича Небесна Помощница и Майка на всички вярващи. Православните празници обогатяват църковно-познавателния опит на детето във вярата с преживяване тържествеността на празника.

Създайте възможност на детето:

- да умее да вникне по-задълбочено в спасителния смисъл, който носят със себе си църковните празници;
- да съсредоточи вниманието си върху евангелската истина, заложен в съдържанието на празника;
- да обогати впечатленията си и да преживее тържествеността на празника чрез личното си участие в св. богослужение;
- да се възпита чувството на духовно преклонение пред Божията майка – св. Дева Мария, като усърдна застъпница за всяка християнска душа, и пред нейните чудеса и милости за закрила на човешкия род;
- да се запознае с празника на православното християнско семейство – Въведение Богородично;
- да се ориентира в нравствено-поучителното съдържание на празниците в чест на Божията майка – Покров Богородичен, Живоприемен източник;
- да се запознае с поестта за празника Достойно естѣ;
- да осмисли празника в чест на Лазаровото възкресение;
- да познава свещеноисторическия смисъл, заложен в празниците: Рождество Христово, Възкресение Христово, Вход Господен в Йерусалим, Въздвижение на св. Кръст Господен, Петдесетница и Св. Дух.
- да назовава правилно имената на празниците;
- да умее да различава някои специфични елементи, вложени в иконографията на празничната икона.

7. АЗ СЪМ ПРАВОСЛАВНО ХРИСТИЯНЧЕ

Въведение

Тематичното ядро има възпитателен характер и разкрива основите на православното домашно благочестие и поведение на детето-християнче, изпълнени с благонравие, кротост и смирение. Домашното благочестие съдържа някои правила на общуване и поведение, касаещи взаимоотношенията на детето с родителите му,

поведението му на трапезата, обноските му с останалите хора при особени случаи, как да се отнася и общува със свещеника и пр. То се гради в пълнота, когато се съчетават в единство вътрешното православно-духовно богатство в църковното възпитание и постъпки в личността на детето.

Създайте възможност на детето:

- да изгради правилна представа за обич и почит, послушание и вежливост към своите родители, учители, свещеника, възрастни вярващи християни и пр.;
- да възпита в себе си навици за дисциплинираност и да запомни, че дързостта в общуването и високият неприличен тон в разговорите са недопустими в поведението на детето-християнче;
- да спазва образцово и благочестиво речево поведение в общуването при поздрав, обръщение, запознаване, представяне, извинение, благодарност, молба, пожелание;
- да се възпита в благочестивост, която подобава на детето-християнче, когато е в автобуса, на улицата, в Божия храм, в училище, на концерт, на изложба, в музей, при посещение на болен;
- да запомни, че за всяко свое дело и изречена празна дума ще отговаря пред Бога;
- да се възпита в благоговейно отношение при присъствието на свещеник в дома си за молитва и да се отнася с благоговение към свещените предмети у дома;
- да запомни как да се държи на трапезата благоприлично и да не става от нея, докато не се прочете молитвата след храна;
- да запомни, че с желание и готовност е редно да изпълнява поръченията на своите родители;
- да се приучи да измолва благословието на своите родители, те да го прекръстят, когато отива на училище, или излиза извън дома;
- да запомни молитвата, с която родителите прекръстват и благославят своето дете: „Господи, Иисусе Христе, Сине Божий, благослови, освети и го запази със силата на Твоя животворящ Кръст.... Амин.“;
- да изгради благочестив навик преди всяка работа да изпросва Божие благословение;
- да запомни, че делата, а не думите, говорят за вярата и благочестието на човека.

III. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- ✓затвърждава вярата си в Господ Иисус Христос;
- ✓разбира изискванията и задълженията на своето домашно поведение и благочестие, желае да бъде в помощ на ближния;
- ✓стреми се към праведен и църковен живот;
- ✓запомнило е как Иисус Христос се е отнасял към хората и иска да следва примера на Спасителя в живота си;
- ✓описва и разказва за живота на изучаваните библейски и житийни герои и изразява собствена позиция и отношение.

7. 5. ПЕТА ГРУПА (10-11 г.)

I. ЦЕЛИ ЗА ДЕТЕТО

➤ обяснява защо е необходима вярата на човека в Бога; защо животът на човека е път към единение с Христа и защо да се възприема Църквата като общност на вярващите християни;

➤ да познава двата пътя в живота на човека;

➤ възприема и осмисля нравствено-поучителното съдържание на Христовите библейски притчи;

➤ познава някои от частите на св. Литургия, знае какво да бъде църковното му поведение и благочестие в храма и как да пристъпва към св. Причастие.

➤ умее да различава видовете молитви: просителна, благодарствена, хвалебна и покаяна;

➤ изгражда правилна представа за Господските, Богородичните и светийските празници, запознава се със сонма на светиите и какъв е животът на монасите.

II. ТЕМАТИЧНИ ЯДРА

1. СВЕЩЕНА БИБЛЕЙСКА ИСТОРИЯ

Въведение

Тематичното ядро насочва детето към духовно осмисляне на истините на вярата и благочестието чрез изучаваната Свещена история на Стария и Новия Завет. Детето има възможност лично да почувства и преживее присъствието на Христа в своя детски живот чрез усвояване и по-задълбочено разбиране на свещено-историческия характер на Православното учение за вярата. Новозаветните библейски разкази за беседата на Христос със самарянката, Христовите блаженства и притчите за сеяча, блудния син, милосърдния самарянин, талантите, митаря и фарисея, безумния богаташ, богатата и бедния Лазар разкриват пред детето Христовите духовно-нравствени и спасителни истини, които го учат на правилен духовен живот като православно християнче.

Създайте възможност на детето :

- да осмисли значението на библейските разкази от старозаветния период като подготовка на новозаветния;

- да си изясни как богоизбраният народ си представя бъдещия Месия;

- да се запознае със съдържанието на Христовите блаженства;

- да запомни духовните истини, съдържащи се в Христовите притчи, и да вникне в техния духовен и спасително-възпитателен смисъл;

- да изгради умения за ориентиране в Новозаветните притчи и да познава съдържанието им;

- да се запознае със спасителното учение на Христос за извора на живата вода и небесния хляб при беседата със самарянката.

2. МОЯТА ПРАВОСЛАВНА ВЯРА

Въведение

Тематичното ядро дава възможност детето да осмисли божествените истини, които разкриват духовната красота на изповядваната от него православна вяра и надежда. Изяснява се същината на духовния живот на човека, която най-ясно се

проявява в следването на Господ Исус Христос и в единение и изграждане на живота му в съответствие с нравствения образ на Спасителя. Съдейства се детето да възприема и разбира призиванието на човека, като Божието творение, и сътворен по Божий образ и подобие стремеж към богоуподобяване, святост и праведен земен живот.

Създайте възможност на детето :

- да си изясни защо е необходима на човека вярата в Бога;
- да приема с цялото си сърце словата на Божието откровение за спасението на човешкия род, да постигне разбиране, че вярата в Бога се приема не само с ума, но и със сърцето, чувствата и душата на човека;
- да се създаде възможност да вникне в тайната на единосъщната и неразделна Св. Троица и да отдава прослава на Св. Дух, еднаква с тази на Отца и Сина;
- да си обясни в какво се изразява богоподобие и назначението на човека, като венец на Божието творение за земен живот, пребъдващ в святост, праведност и единение с Христа;
- да разбере, че личният път на човека към Христа е път за наследяване на Царството небесно;
- да запомни, че за осъществяване истините на Православната вяра се изисква духовно възрастване чрез вяра и дела;
- да се запознае със Символа на вярата и кога се чете по време на богослужение в храма;
- да възприеме и осмисли Христовите блаженства като ръководство в учението за надеждата;
- да вникне в смисъла на учението за Христос, за живата вода и небесния хляб.
- да запомни, че изповедта на вярата му като православно християнче го задължава да свидетелства за нея пред другите.

3. ЖЕЛАЯ ДА БЪДА ДОБРО ДЕТЕ

Въведение

Тематичното ядро изяснява и утвърждава призиванието на човек да направлява своя живот според Христовия в извършването на дела на добротворство и проява на любов към хората. Необходимо е служението към ближния в живота ни да бъде засвидетелствано с вяра в Бога, както и с извършване на добро за другите, по примера, даден от Самия Спасител Христос. Стремежът е да се усъвършенства желанието на детето да извършва добро и да запомни, че Господ вижда и най-малкото извършено добро дело в Негово име. Изучаваните Христови притчи подпомагат да се разбере, че доброто се изразява в доброжелателство, добро е това, което е угодно на Бога и отговаря на изискванията на Неговата воля. Извършването на всяко добро дело от християнина се съпровожда с проява на твърда и сърдечна вяра в Христа.

Създайте възможност на детето :

- да утвърди в себе си любовта, като основа на християнския нравствен живот, да усвои и прилага в живота си най-важната Христова заповед за любов към Бога и любов към ближния;
- да осмисли призиванието на човека да направлява своя духовен живот според Христовите изисквания за постигане на духовно-нравствено съвършенство;

- да се стреми да усвои Христовия Богочовешки начин на живот;
- да запомни, че стремежът на човека към Бога е заложен в неговата душа;
- да умее да различава и обяснява що е добро дело и що е лоша постъпка;
- да осмисли същността на своята вероизповед, че Православието е живот, и то живот, изискващ единение във вяра и дела;
- да запомни, че Христовото учение е благовестие за Царството Божие;
- да се запознае с някои от изискванията на новозаветния нравствен закон, благовестен от Христос чрез притчи;
- да осмисли духовния смисъл, вложен в прошката, в поста, в събирането на земни съкровища, за неосъждането на ближния, за постъпването с хората така, както ние искаме да постъпват с нас;
- да осмисли кога разкаянието на човека е истинско;
- да се насърчава в отбягване на леността и в придобиване на волева настойчивост за извършване на дела на милосърдие;
- да разграничава понятията „гордост“ и „смирение“ и да бъде изпълнено сърцето му с „кротост“, „благост“ и „милост“.

4. НАШАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА И БОГОСЛУЖЕНИЕ

Въведение

Тематичното ядро ориентира детето в литургичното богослужение и изяснява духовно-спасителното му значение за православния християнин в светата Църква. Изучават се частите на св. Литургия: проскомидия, литургия на оглашените, литургия на верните и видовете молитви: просителна, благодарствена, хвалебна, покаяна. Стремежът е детето да постигне разбиране и преживяване за православното богослужение, като общо дело на Църквата и вярващите. Разкрива се божествената благодат, която получават вярващите при Св. Тайнства, и ги запознава с някои символични действия, извършвани при тайнството Елеосвещение. Разкриват се и някои събития от земния живот на Спасителя, отразени в св. Литургия, както и ролята (мисията) на свещеника, като извършител на св. богослужение.

Създайте възможност на детето :

- да възприема молитвата като насъщна потребност и да умее да разграничава частните от общите църковни молитви;
- да се запознае с частите на св. Литургия като център на православното богослужение и да запомни, че в св. Литургия се постига пълно и действително общение с Христа;
- да възприема проскомидията като начало на св. Литургия и да си припомни видове църковни съсъди;
- да се запознае с Литургията на верните: кога започва Херувимската песен, кога се извършва Великият вход, кога се чете Символът на вярата, кога се причестяват християните и какъв е завършекът на св. Литургия;
- да се запознае най-общо с утринното и вечерно богослужение;
- да познава някои от богослужебните книги: миней, часослов, апостол;
- да осмисли духовното значение за вярващия на св. тайнство Елеосвещение;

- да обогати представата си за свещеника, като тайноизвършител, и да си припомни степените на свещенството;
- да формира положително отношение към молитвата, да знае кога и как се застава на молитва, да се приучи редовно да казва Иисусовата молитва;
- да се развива умението на детето за спазване на определен час за вечерна и утринна молитва;
- да се научи да чете „Символа на вярата“ и да възприема благодатния смисъл на четенето на молитвите от молитвеника при следните случаи: молитви преди и след Св. Причастие, молитва на деца за родителите им „Колко съм радостен...“ и др.
- да се научи да пее следните църковни песнопения: „О Тебе радуется...“; „Радуйся, невесто ...“; „Рождество Твое...“; „Во Йордане...“; „Господи сил...“; „Воскресение Твое, Христе Спасе...“; „Покаяния основание“.

5. ЖИВОТЪТ НА СВЕТИИТЕ

Въведение

Тематичното ядро разкрива живота на светиите чрез добрия пример, който са ни оставили за християнското ни възпитание в добродетелност. Пред детето се подчертава чистата вяра на светиите, която те притежават, и че тяхното благочестиво поведение като хора, живели на земята, е било изпълнено с добродетелност и всеотдайно служение към Господа и към нашите братя и сестри в Христа. Откроява се неповторимостта на притежавания благодатен живот на Божиите праведници. Светиите са светли и велики образци за пример и подражание. Те са първият учител на детето за святост и праведен живот, за първите му духовно-нравствени стъпки в живота. Тематичното ядро представя сонма на светиите, запознава ги с основаването на монашеството и живота на монасите. Детето се запознава с житията на българските свети: св. Климент Охридски, св. Софроний Врачански, св. Петка Търновска, св. Злата Мъгленска; опознава и житието на св. Неделя.

Създайте възможност на детето :

- да възприема живота на светиите като учители за праведен земен живот и святост и да осмисли как са изпълнявали Божия нравствен закон за любовта;
- да се възпита в духовна привързаност към живота на светите праведници и по техния пример да се стреми да изпълва детския си живот с добродетелност;
- да долови единството във вяра и дела в живота на праведниците;
- да се запознае със сонма на светиите като: светител, преподобен, богоносен, мъченик, свещеномъченик, преподобномъченик, равноапостолен;
- да научи кога е възникнало монашеството и да се запознае най-общо в какво се състои монашеският живот;
- да запомни имената на преп. Антоний Велики и св. Пахомий Велики, като знаменити устроители на монашеския живот и първоначалници на монашеското житие;
- да се запознае с житието на св. Климент Охридски и каква е неговата заслуга за православния български народ;
- да се събуди чувство на духовно възхищение от праведния живот на българския светия св. Софроний Врачански;
- да познава житията на жените светици: св. Петка, св. Злата, св. Неделя;

- да разпознава образите на светиите върху иконите и датата на честването им.

6. ПРАВОСЛАВНИ ЦЪРКОВНИ ПРАЗНИЦИ

Въведение

Тематичното ядро разширява познанието на детето за православните църковни празници. Запознаването с православно учение за църковните празници подпомага съзнателното участие на детето в св. богослужение и стремеж да не нарушава светостта на празника. След като се е запознало с някои от Господските и Богородичните празници, е желателно да умее да ги отличава от другите празници в чест на светиите и ангелите. Развива се умението на детето да се ориентира в църковната празнична система. Необходимо е празникът да се възприема като свят ден, ден, посветен на Бога и Църквата, за богомислие, за благодарност и богообщение. Да запомни, като му се поясни по най-убедителен начин, че за вярващите и добродетелни християни празник без църковно празнуване не е празник.

Създайте възможност на детето :

- да се стреми да осмисли и разширява познанията си за свещено-историческото и нравствено-поучително съдържание на изучаваните празници;
- да запомни, че светата Църква е определила празника за вярващата християнска душа като ден за богомислие, за святи размишления, за святост, за благодарност, за богообщение;
- да назовава правилно някои от Господските, Богородичните и светийските празници;
- да изгради правилна представа за подготовката за посрещане на празника и да се събуди желание за духовно вникване в съдържанието на празника;
- да почувства духовна радост и емоционална удовлетвореност от участието си в празничното богослужение;
- да се старее да не нарушава светостта на празника;
- да запомни, че празник без църковно празнуване не е празник и да знае, че празниците са осветени за Божия прослава и за спасение на нашата душа;
- да изгради умение за ориентиране в църковната празнична система;
- да умее да различава и да не смесва гражданските с църковните празници;
- да почита неделния ден като свят ден, в който си спомняме за Христовото възкресение.

7. АЗ СЪМ ПРАВОСЛАВНО ХРИСТИЯНЧЕ

Въведение

Тематичното ядро формира основните знания и умения на детето за църковно благочестие, благоговейност, съсредоточеност, смиреност, скромност и благоприлично държание по време на богослужение. Детето да запомни думите на св. ап. Павел, който заповядва в Божия храм всичко да става с приличие и ред. Възпитава се умение да не осъжда или осмива онези, които правят в храма нещо неуместно или ненавременно. Да формира в себе си благоговееен навик да очаква минутите на причастие със страх Божий и, след като завърши църковното богослужение, да си припомня и размишлява през деня върху апостолското и евангелското четиво и проповедта на свещеника. Да

осъзнае силата на благодарствената молитва и да се научи винаги за всичко да благодари на Господа.

Създайте възможност на детето :

- да формира благочестив навик, когато минава покрай св. храм да спре за момент и да се прекръсти;
- да посещава редовно Божия храм, да умее да вниква в реда и съдържанието на богослужението, да се старее с пълно внимание да следи какво извършва свещенослужителят и да се моли заедно с цялата Църква;
- да влиза в Божия храм със смирение и да запомни, че в храма се движим полека, без шум, с пълна почит към онези, които са там; да не се излиза без благовидна причина навън, докато не свърши службата;
- да изгради практически знания за църковно поведение на християнина по време на св. Литургия;
- да обича молитвата, да се упражнява в нея и да знае кои молитви да казва, когато пали свещ за живи и починали;
- да прояви старание върху себе си, да не осъжда и осмива онези, които извършват нещо неуместно в храма;
- да се събуди желание в него след св. Литургия да си припомня и размишлява върху съдържанието на проповедта на свещеника, прочетеното свето Евангелие и апостолско четиво;
- да създаде необходимата нагласа за предварителна подготовка, като християнин, преди да влезе в храма, да бъде подходящо облечен, да си приготви необходимите пари за свещи, за църковния дискос, за записването на имената, за бедните християни от енорията;
- да запомни, че по време на св. Литургия се стои смирено и благоговейно, без озъртане, молитвите се придружават с прекръстване; когато свещеникът благославя народа с ръка, главата се навежда смирено; когато свещеникът благославя със светия кръст – се прави кръстен знак;
- да знае наизуст и да изговаря молитвено Символа на вярата и „Отче наш“; сутрин да не закусва, за да си вземе нафора, да стои с наведена глава по време на Малкия и Великия вход, да не проявява нетърпение и неблагоприличие, да държи свещта права в лявата си ръка само при необходимост;
- да запомни, че за св. Причастие се подготвяме от вечерта с прочитане на молитвено правило и ако някого сме обидили, се иска прошка; когато се причастява, трябва да очаква минутите на причащението със страх Божий; към св. Чаша се пристъпва бавно с ръце, сложени кръстообразно на гърдите (дясната върху лявата ръка), без да се блъска; след св. Причастие да изрича благодарствената молитва от своя детски молитвеник;
- да осъзнае силата на благодарствената молитва към Бога;
- да помни, че във всяка своя постъпка и дело трябва да бъде добро, кротко и смирено дете-християнче;

III. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

- ✓ умее да отделя някои от частите на св. Литургия и библейските евангелски събития, отразени в св. Литургия;
- ✓ изграден е понятиен апарат и използва в речевия си етикет думи и понятия с църковно съдържание;
- ✓ възприема живота на православния християнин в Църквата като общност и осмисля значението на тази общност в живота на християнина;
- ✓ формира умения и навици за църковно поведение и благочестие;
- ✓ изпитва любов към Христа и ближния и знае наизуст Символа на вярата и „Отче наш“;
- ✓ вниква в нравствено-поучителната страна на Христовите притчи;
- ✓ стреми се да извършва добри дела и да пребъдва в единение с Христа.

8. ПРИНЦИПИ ЗА ОРГАНИЗАЦИЯ НА КАТЕХИЗАЦИЯТА НА ДЕЦА

1. Принцип ЛЮБОВ

- Истинският метод на възпитанието започва с любовта. Тя изисква от вероучителя безкористно и всеотдайно да обича своите възпитаници.
- Любовта е най-важното образователно условие за възпитание на детето и основен принцип на християнската нравственост. Бог е източникът на *любовта*, красотата, истината и доброто. Бог твори, за да осъществи Своя идеал за любовта. Чрез разкриване на идеята за Бога се усъвършенства чувствителността на детето към Божията любов и се събужда и разпалва любовта към човека (ближния) и света.
- в децата се изгражда правилна представа и понятие за християнската добродетел любов, чиято същност е да дава и да служи на другите: отговорност, опрощение, саможертва.
- разпалване на религиозно-нравствено чувство на любов, мотивирано от чистата любов към Спасителя и от любов и загриженост към хората;
- Любовта е нещо повече от чувство: когато обичаме другите, ние искаме да им помагаме, като по този начин подражаваме на Христа. Затова в процеса на катехизация трябва да се обърне внимание върху методите за събуждане на дейна любов в детето, като се развива способността му да дава любов и да живее за другите;
- Детето учи любовта чрез опит и дейност. Детският живот е достатъчно разнообразен, за да даде множество случаи за жив опит в делата на любовта и то да научи как тя се практикува, какви са нейните закони и методи, какво е нейното действие. Приложението на принципа на любовта първоначално може да следва правилото: *всеки ден да се прави по едно добро*, така че децата постепенно да започнат да реализират този принцип самостоятелно в живота си.

2. Принцип ДОБРОВОЛНОСТ

- православното възпитание се гради върху доброволността;
- съприкосновението с Бога се постига чрез личен избор и изява на свободната воля;
- свобода и доброволност по пътя към Христа;

- истините за вярата и Бога се възприемат без принуда;
- вярата в Бога е дълбоко лично преживяване.

3. Принцип НЕНАСИЛИЕ

- съществено условие за организиране на православната катехизация;
- ненасилието се корени в Христовата любов към ближния;
- създава в катехизираните възможност за духовно-нравствено и творческо самоопределяне;
 - желанието за спасение и единение с Христа се постига доброволно, ненасилствено, то е личен и свободен процес;
 - християнинът е съзнателен и свободен извършител на своите действия и е отговорен за тях.

4. Принцип ДОСТЪПНОСТ

- Принципът за достъпност в изучаването на православно Вероучение предполага да се имат предвид такива фактори като степен на интелектуално развитие на децата, религиозните им потребности, съдържание на религиозните истини, преподаването на които изисква постепенност и отчитане на възприемателните възможности в определения възрастов период.
 - образователното съдържание, целите и методите на обучение в катехизическия процес да съответстват на равнището на психо-физическото и духовно-нравствено развитие на възпитаниците;
 - определяне на оптималния обем от учебно съдържание, използване и приложение на познати, достъпни, житейски понятия и ситуации в обучението– от известното към неизвестното;
 - умело да се свързват усвоените по-рано придобити знания и опит с новите и тяхната своевременна актуализация в определен етап от катехизическия процес;
 - Принципът за достъпност предполага също, че обучението трябва да протича при достатъчно ниво на трудност с отчитане на реалните възможности на обучаемите, без интелектуални, психоемоционални и физически претоварвания, като същевременно учебният материал не бива да бъде прекомерно опростен, за да не се понижи интересът към ученето и да се способства за развитието на учащите.

5. Принцип НАГЛЕДНОСТ

- зрителните възприятия подпомагат развитието на наблюдателността и самостоятелното волево действие;
- интензивно развитие на образната памет през тази възраст;
- формиране на нагледно-действено мислене, което насочва към осмисляне и решаване на практически задачи и придобиване на личностен църковен опит.

6. Принцип ТРАЙНОСТ

- съхранение и разширяване на библейско-църковните познавателни знания и интереси на възпитаниците и възпроизвеждането им и прилагането им след продължителен период от време в различни ситуации;

- създаване на възможност за непринудено стимулиране на катехизираните и на тяхната памет за формиране на знания, умения и личен опит;
- трайността на знанията стимулира интереса и любознателността на децата, засилва стремежа им към познанието на Бога.

7. Принцип СЪЗНАТЕЛНОСТ

- обуславя се като отражение на обективния свят в съзнанието на субекта – малкия ученик;
- насочва прехода от сетивно възприятие към абстрактно познание, осигуряващ сетивния образ на съзнанието, като предпоставка за активни психични действия;
- съзнателността е отношение на разума към обекта на познание;
- изгражда съзнателно отношение на детето към изучавания учебен материал, мотивира го за самостоятелна учебно-познавателна и възпитателна дейност.

9. ОРГАНИЗАЦИЯ НА КАТЕХИЗАЦИЯТА НА ДЕЦА

⇒ **Началото на учебната година** според програмата „Моят детски път в Христа“ в църковното енорийско училище започва през първата неделя на месец септември и завършва в последната неделя на месец май. Според възприетата организация на енорийското училище в други енории на Българската Православна Църква, учебната година може да започне в по-късен етап и да завърши според решението на ръководния екип на църковно-енорийското училище.

⇒ **Денят и времето за православна катехизическа работа с деца се подбира и уточнява от вероучителя.** *Посещението на учениците в енорийското училище е веднъж седмично и времето за катехизация е редно да бъде предварително регламентирано. Желателно е вероучителят и възпитаниците да бъдат заедно по-дълго време в православно църковно училище. Учебните занятия (срещите с децата), предвидени за православна катехизация, се осъществяват четири пъти в месеца, като формите на катехизация и допълнителните дейности се разпределят в рамките на два астрономически часа.*

Като се отчита особеността на православно-катехизическата работа в църковното училище, *цялото годишно разпределение е планирано за период от 32 седмици на учебната година.* Образователното съдържание в учебната програма е проектирано в примерно годишно разпределение според съответните възрастови групи, конкретизирано е по месеци и е разпределено по седмици. Предложеният годишен план в учебната програма е примерен, той е само един ориентир за вероучителя в по-нататъшната му работа при планиране на тематичния план и плана на катехезата.

⇒ **Времето за катехизация на деца** е в рамките на два астрономически часа със съответни почивки. Методическото приложение на подбрани допълнителни игрови и художествено-творчески дейности – музика, изобразително изкуство, конструктивно-технически дейности, изучаване на художествен текст – облекчава тази времева продължителност. Предложената организационна промяна е съобразена със спираловидно усложняващото се учебно съдържание, заложено за изучаване в

отделните групи в учебната програма. В рамките на това време вероучителят е задължен методически да подsigури и практически да реализира по подходящ начин усвояването на учебния материал. От равнището на предварителната подготовка и начина на провеждане на катехезата (учебното занятие) от вероучителя зависят и резултатите.

⇒ **Денят за провеждане на катехизацията на деца** не е предварително регламентиран. Тя може да се провежда в съботния или неделния ден (или в друг ден от седмицата) според възможностите за организация на катехизическа практика в енорията и съобразно начина на функциониране и управление на църковното училище.

⇒ Преди да пристъпи към планиране на процеса на катехизация вероучителят трябва да проникне в същността на теоретичните основи на учебната програма по Вероучение в църковното училище. **Целите на православната катехизация на деца** във всички групи по Вероучение са изведени съобразно цялостната методическа концепция на учебната програма. Чрез така поставените и изведени цели на катехизическа дейност в отделните групи през съответната учебна година очакваните резултати могат да се разглеждат спрямо обхвата на изучаваното учебно съдържание и духовно-нравственото възпитание на детето-християнче.

⇒ Изискването за закономерна връзка между целите, учебното съдържание и възрастта на малките възпитаници налага да се подберат **принципите на образователна и възпитателна работа** от страна на вероучителя. Изборът на принципите на катехизация от преподавателя като теоретично съображение определя и пътя, способа, средствата за реализиране на бъдещата му конкретна методическа работа като катехет. Изразеното отношение се определя като теоретическо виждане, теоретично основание за избора на подхода и принципите на катехизация на деца относно пътя, по който се ориентира практическата реализация и постигането на определената цел. Следователно, принципите на катехизическа работа в църковното училище са законосъобразна позиция, която определя и позицията на вероучителя за организацията на процеса на катехизация.

⇒ **Подготвителната група в църковно-енорийското училище обхваща децата от предучилищна възраст.** Катехизическият процес на децата от предучилищна възраст (6-7 г.) чрез програмата формира системна насоченост за овладяване на знания и опит, необходими като основа при изучаване на православното Вероучение в следващите групи на енорийското училище. Създаването на духовно-отговорна позиция и психологическа нагласа на детето за редовно посещение, веднъж седмично, на църковното училище е важен момент в неговото религиозно пробуждане. Това е период на адаптиране, на първоначално запознаване с енорийската среда и живота на християнина в църквата.

Като се имат предвид потенциалните възможности за православно възпитание и психологическо развитие на детската личност в предучилищния възрастов период, е необходимо подпомагане на неговото духовно-нравственото пробуждане и разкриване на основите на вярата в Бога чрез общи и достъпни понятия. В предучилищна възраст детето структурира в системата на личния си опит своите нравствено-етични мотиви на църковно поведение и християнско благочестие. Това е период на формиране на детското съзнание и развитие на естествената религиозна заложба в човека. Начинът на

живот в тази възраст рефлектира и върху цялостното духовно-нравствено израстване и възпитание на човека в следващите години. Познаването на възрастовите особености на детето от вероучителя в този период насочва и организацията на катехизическата работа към оптимални възможности за неговото църковно индивидуално-личностно развитие.

Цялостният катехизически процес в подготвителната (предучилищна) група насочва децата към първоначално запознаване, овладяване и осмисляне на християнските нравствени ценности, църковната терминология, благотворните начала на Христовата вяра, благочестие и любов. Детето, малкото християнче, се подготвя за навлизане в нова християнска общност и среда, в общество, обединено около Христа, което поставя свои изисквания за развитието му и нравственото му усъвършенстване. Това е времето, в което може да се установи лично отношение към Бога чрез опита на вярата, време, в което детето да обикне Христос и да заживее с Него, да уподобява и съединява своя детски живот с Христовия.

⇒ **Катехизическата работа в следващите групи по православно Вероучение** разкрива добри възможности за обогатяване на учебното съдържание заедно с потребността за общуване на детето с Бога, с Христа, с Църквата, като изпитва духовна радост и красота. Обогатяването на православно-познавателната дейност допринася и за активното му участие в църковния живот и постигане на благотворното начало за детето – *възцърковяването*. Усвояването на първоначалните понятия и сведения за Бога като Творец, за родилия се Божий Син, за Божията майка, за ангела-пазител, за светиите подпомага развитието на духовно-нравствените стремежи и преживявания на децата за ранното пробуждане на религиозните им чувства.

Опознавайки особеностите на своите малки ученици, вероучителят може по-лесно да поставя индивидуални задачи за изпълнение по време на катехезата (учебното занимание), но и за изпълнение извън нея от децата с цел въздействие или надежда за личностна промяна. Необходимо е вероучителят да използва всяка конкретна ситуация в своята учебно-възпитателна работа за реализиране на индивидуално-личностния подход. Важно условие за ефективността на формите на катехизация е умението на вероучителя да предразположи според създалата се ситуация децата да споделят своя личен опит, който има въздействаща сила и значение за всички според уникалността и автентичността на преживяното.

⇒ **Постигането на поставените цели чрез изучаваното учебно съдържание** изисква създаването на оптимални условия за взаимодействие вероучител – дете и вероучител – вероучителна група, широко приложение на съответни форми на катехизация и общуване между православно семейство и енорийското училище чрез:

- изучаване на словото Божие като духовно ръководство на детския път в Христа и тяхното спасение;
- стремеж за придобиване на благодатта на Светия Дух чрез изпълняване на дело учението за вярата и благочестието;
- чувство за отговорност и дълг към ближния;
- различаване и отделяне на добро от зло;
- вариативност на учебното съдържание;
- прилагане на разнообразни форми на катехизация;

- използване на интерактивни методи, похвати и техники;
- организиране на функционална учебна среда;
- стимулиране на самостоятелността на учениците;
- придобиване на църковен опит.

⇒ **Православното възпитание и образование гради своята катехизическа дейност върху основите на Свещеното Писание.** Свещените библейски текстове присъстват във всички моменти на православната катехизация на деца. Детската възраст е най-благоприятна за осеяване на детския ум с Божието слово, затова и една от най-съществените особености на процеса на катехизацията на деца е нейната свещена библейско-историческа насоченост. В тази възраст е важно реалното възприемане и осмисляне на свещения библейски текст и формиране на правилно духовно отношение на детето към Свещеното Писание като извор на Божието откровение. Присъствието на Библията в обучението като основно дидактично средство е важен етап за първоначално запознаване със съдържанието ѝ в оригинал. Това дава възможност децата да придобият желание да четат, познават и изучават словото Божие. Посоченият процес ще се подпомогне от включването на библейската игра в обучението и запомнянето наизуст на определени изречения или мисъл, т.е. „Златен стих“ от Свещеното Писание, онова, което е най-характерно и поучително при изучавания библейски разказ.

В учебната програма е застъпена идеята двата големи християнски празника – Възкресение Христово и Рождество Христово – да бъдат всяка година разглеждани в два часа в неделите преди самите празници, като обемът на катехизическото съдържание се увеличава спираловидно според възрастовите, познавателни и възпитателни възможностите на детето.

⇒ В православно-вероучителната подготовка на малките ученици трябва да се акцентира не толкова на дейности и знания, които отразяват спецификата на Вероучението, колкото на конкретни **църковно-практически действия, които въвеждат детето в света на литургично-енорийския живот.** Тъй като часовете по Вероучение в енорийското училище са организирани веднъж седмично, необходимо е децата и вероучителят да бъдат по-дълго време заедно, за да имат възможност за свободно общуване помежду си и за реализирането на повече допълнителни (изобразителни, музикални, художествени, трудови) дейности, педагогически игри, свързани с изучавания учебен материал. Участието в църковното богослужение и посещение на енорийския храм и извършването на обща милосърдно-състрадателна дейност (например, посещение при болен енорияш), са едни от основните дейности, в които е необходимо възпитаниците редовно да бъдат включвани.

Включването на детето в разнообразни практически дейности, свързани с неговото въцърковяване, овладяването на православно църковно Вероучение; въвличането му в църковната общност на Божието семейство; формирането на християнското му благочестие и поведение; активното му участие в енорийския богослужбен и милосърдно-състрадателен живот; обогатяването на неговия църковен опит подпомагат и имат важно решаващо възпитателно значение за духовното му израстване. Нещо повече, вървейки по този път в Христа, детето придобива сили да се промени отвътре, да преобрази и обогати себе си като човек, да се вдъхновява и с

твърдост да определи себе си като православен християнин и да защитава тази своя увереност.

⇒ В учебния курс за възпитаниците в предучилищна и начална училищна възраст са включени изучаването и **формирането на основните понятия от православното Вероучение**. Православната катехизация на децата в този период не бива да се разглежда като ограничена или като тясно профилирана подготовка, тя е пропедевтична (въвеждаща) и широко отворена за навлизане и запознаване със света на възрастните в църквата. Изучаването на истините на светата православна вяра в тази възраст има своето непреходно значение.

⇒ В учебната програма са застъпени два особено актуални вероучителни компонента, изграждащи нейната специфична методическа концепция. В обхвата на учебното съдържание в тематичното ядро „Нашата православна църква“ за всяка учебна година са очертани и систематизирани два методически компонента: „**Православен молитвослов**“ и „**Църковни песнопения**“.

Децата от предучилищна възраст прекрасно учат наизуст. Това е една добра възможност те да се въведат в молитвения живот на християнина, в духовното общуване с Бога чрез заучаване на кратки молитви от детския молитвеник. В примерното годишно разпределение под наименованието на отдела „**Православен молитвослов**“ е определен съставът на изучаваните молитви, като те са методически структурирани според възрастовите и психологически възможности в конкретно изведена методическа система.

Също така тази специфика на учебната програма изисква детето-християнче да се запознае пропедевтично и с църковното литургийно песнопение. В примерното годишно разпределение изучаваните през учебната година песнопения са отделени в специален отдел: „**Църковни песнопения**“. Заложената конкретна методическа идея е малките ученици от втора, трета, четвърта и пета група да започнат изучаването на най-кратките и общодостъпни песнопения от светата Литургия. По този начин децата ще имат формирано положително отношение чрез присъствието си на св. Литургия и в края на петата учебна година с помощта на вероучителя или родителите си ще могат лично да пеят литургичните песнопения.

Желателно е при по-малките да се създаде интерес към изучаване на църковните песнопения. Този интерес най-лесно може да бъде провокиран чрез личното присъствие на детето на св. Литургия. Първоначалното им изучаване започва с най-лекото и лесно за усвояване песнопение – „Светий Боже, Светий Крепкий, Светий Безсмъртний“ и през петата учебна година да се завърши с изучаването на някои богослужебни тропари. В тази възраст методическото изучаване на църковните песнопения е твърде сложна задача за вероучителя, тъй като той трябва да преведе химнологическото съдържание на изучаваните църковни песнопения от църковно-славянски на съвременен български език, след което да пристъпи към правилното произношение на думите и ударенията на църковно-славянски език и непосредствено след това – към тяхното заучаване.

Необходимо е да се отбележи, че във всяка катехеза (учебно занимание) е съществено да присъства изпълнение на *литургийни песнопения* или детски религиозни песни от известни автори и композитори. Когато вероучителят по уважителни причини

не може заедно с децата да изучава църковната музика, този момент в учебно-възпитателната му работа може да бъде подпомогната от помощник.

⇒ **Първата форма на катехизация в началото на всяка учебна година** е редно да бъде уводна, възпитаниците да се запознаят с учебното съдържание, което ще бъде преподавано и изучавано от тях. Това може да се осъществи с посещението в енорийския храм, като се разгледат икони с образите на изучаваните светии или църковни празници, религиозни картини, рисунки на деца, учебни помагала. По този начин се насочва вниманието на учениците към изучавания вероучителен материал, като се поставя задача да помислят за какво да се говори във всяка тема. Важно е при малките ученици да се провокира тяхната реална творческа активност, да изкажат своето мнение свободно, да дискутират с вероучителя дадена ситуация и да се опитват да дадат примерни идеи за теми по Вероучение. По този начин може да се направи сравнителен анализ между формираните от преподавателя теми и примерните тематични идеи, дадени от децата.

Всяка нова среща на възпитаниците с вероучителя в часа по Вероучение може да започне с въвеждащ разговор за изтеклите дни през седмицата, за натрупаните впечатления и овладяния църковно-религиозен опит. Използването на разнообразни илюстрации, икони, учебни задачи, педагогически игри дават възможност по-значително да се овладее програмно-образователното съдържание, да се развие мисленето на детето, паметта, творческите му способности, вътрешната духовно-религиозна природа. Без личното участие на детето в богослужението и св. Литургия, без натрупването на лични наблюдения и опит обучението и възпитанието в тази област остава книжно и неясно, мъртво и нетрайно.

В края на всеки тематичен раздел могат да се припомнят основните понятия, усвоени във всяка тема под формата на преговор, обобщение и систематизиране или формиране на умения и навици. Това подпомага катехизическата дейност на вероучителя да повтори, обобщи и затвърди учебния материал, но и да се проверят възприетите и усвоени знания, умения и опит от децата.

⇒ В учебната програма е заложено в процеса на катехизация на деца използването на **допълнителни дейности и изяви** чрез занимателния елемент в обучението: включването на детето без принуда в художествено-творчески дейности и педагогически игри, запознаването му с живота на светиите, изучаването на основните православни празници и личното му участие в тях. С радост се посрещат поклонническите пътувания; участието в литийни шествия и общи молитви; участието в походи по поклоннически екопътеки; посещение на болни християни от енорията или съученици на децата; присъствието на семейни тържества на други деца от енорията (кръщаването на по-малки братчета и сестричета), поздравяване на християнското семейство за радостното събитие; концерти и тържества на изяви енориаши. Вълнуващи моменти са поздравленията на децата към представителя на храма и църковното настоятелство в деня на храмовия празник, организирането на празнични тържества и театрални представления в чест на храмовия празник или патрона на енорийското училище, на църковни празници. Възпитателно въздействат общите участия в молитви за болни енориаши; за починали близки; присъствието на децата на изповед и причастие заедно с вероучителите и родителите; оказването на помощ при

почитуване на енорийския храм; общото дискутиране за създадена се отрицателна или положителна християнска ситуация пред енорияшите в енорията или целия духовно-просветен обществен живот. Съобразно формата на катехизация допълнителните дейности по православно Вероучение в църковното училище могат да бъдат: *с обучаващ характер; с богослужебен характер; с празничен характер; с игрови характер; с практико-приложен характер.*

⇒ **Приложение на педагогическата игрова дейност** – педагогическите игри заемат приоритетно значение при реализацията на учебната програма. Те са сериозен дял, съответстващ на съвременните направления в цялостния образователно-възпитателен процес, който е необходимо да заеме едно от водещите места в православната методика за предучилищна и начална училищна възраст. Приложението на играта в учебно-възпитателния процес потвърждава тенденцията за дейно сближаване на процеса на обучение с живота и душевното развитие на детето. Такива игри са: дидактичните, библейските, подвижните, театралноигровата дейност, конструктивните игри, ситуационно-ролевите игри, социално-ориентираните игри.

⇒ **Приложение на художествено-творческите дейности:** изобразителното изкуство, църковната музика, художествените произведения, конструктивно-технологичните дейности подпомагат значително реализирането на катехизическия процес. *Целесъобразно е включването и на художественото възпитание и изкуство в православната катехизация на детето.* То обича да рисува, да пее, да слуша музика, да възприема и осмисля художествена литература с религиозно-нравствено и поучително съдържание, архитектура и живопис. Детето не само се запознава, но и прилага при определена ситуация усвоения художествено-творчески опит в своя църковно-религиозен живот.

Чрез видовете изкуства детето получава и затвърждава познанията си за библейската действителност и християнската нравственост, приобщава се към църковната музика и песнопения. Познаването на църковни молитви и песнопения от св. Литургия, които пее народът в храма, носи радост за детето, защото то може лично и молитвено да участва в литургийното богослужение.

В следващата възрастова училищна степен възпитаниците е редно нравствено да са се формирали и да умеят вярно да оценяват своите постъпки и действия така, че животът им да е в единение с Христа и Църквата. Те трябва добре да познават *основните църковни традиции и обичаи при съответните православни празници.*

Широката палитра от допълнителни дейности и изяви дава възможност на детето да бъде директно включено в духовно-просветния и богослужебен живот на енорията и църковното православно общество и енорийско братство. В такива моменти се изгражда реалната представа за тясната връзка между духовния живот на конкретния човек, придобиването му на личен църковно-литургичен опит съвместно с всички православни християни от енорията в Христовата църква – живот видим, умопостижим и реално съществуващ.

⇒ **Използването на различни средства на катехизация** предполага възможности за промяна и разнообразие при възприемане на учебното съдържание. Постига се реструктуриране на образователната среда – учебната стая в църковното енорийско училище. Промяната на обстановката, средата в която се изучават

Христовите истини, се налага, за да подготви децата за това, с което ще се занимават и каква ще бъде темата на предстоящата катехеза (учебно занимание). Постигането на съсредоточено внимание и душевна нагласа на децата за ползотворна учебно-възпитателна работа в часа по православно Вероучение е свързано с нагледните помощни средства на катехизация и тяхната предварителна подготовка от вероучителя.

Необходимо е *образователната среда (обстановката) в учебната стая* да бъде подготвена предварително от вероучителя, така че още с влизането си в нея възпитаниците да забележат, да предусетят, да се съсредоточат върху новия учебен материал, с който катехетът ще ги изненада и запознае. Промяната на обстановката подтиква децата към творчество, към нови идеи, към интересни духовно-любознателни въпроси, които ще зададат – това обогатява представите им, насочва ги към нови творчески проекти. Подреждането на учебната стая и обстановката в нея зависи от предстоящата тематична насоченост на катехизическа дейност през седмицата. Например, ако тематиката е свързана с Възкресение Христово или Рождество Христово, поставянето на иконата на съответния празник на централно място предварително привлича вниманието на децата. Учебната стая може да се украси и по-богато с подходящи художествено-творчески материали по стените или по прозорците и така да се задържи няколко седмици, докато се приключи с учебната тема. За всяка нова среща може да се добавя нещо ново в украсата и подредбата на учебната обстановка.

Вероучителите в тази си дейност могат да бъдат подпомогнати от своите възпитаници, които предварително сами са изработили необходимите материали. Учителите могат да подскажат идеята, а децата сами да проявят творчество и инициативата за реализирането ѝ да бъде тяхна. В много енорийски училища децата сами подготвят украсата и подреждането на рождественската елха в енорийския храм, сами подготвят и поставят кандилото и иконата на Рождество Христово под елхата и това за тях са задушевени и вълнуващи моменти. Подреждането на обстановката в учебната стая, съобразно тематичната насоченост на учебно-възпитателната дейност съдържа в себе си огромно възпитателно въздействие. Това спомага за по-ефективното усвояване на планираното вероучително съдържание от децата, като ги стимулира да покажат какво са научили предварително, какво знаят, какви умения са формирали. По този начин те обогатяват нагледно своя детски опит, провокира се тяхната самостоятелност и творчество, което от друга страна предизвиква желанието им за успешна катехизическа, възпитателна и познавателна дейност.

⇒ **Методите на оценяване по Вероучение** в енорийското училище имат своя специфика. Оценяването се осъществява с помощта на различни методи на проверка на знанията и уменията. Доминираща е устната проверка, провеждана фронтално в хода на изучавания учебен материал. Отделянето на специално време за изпитване е недопустимо в часовете. Проверката може да намери място по всяко време на катехизическа работа. Приложение намират и практически изпълнения за установяване степента на личностно формиране и възприемане на църковно-религиозни умения.

Тестовото измерване или проверката на базата на нагледни материали намира приложение чрез достъпно съдържащи се за съответната възрастова група въпроси и задачи. Затова е необходимо в хода на учебния процес възпитаниците да работят върху

разнообразни нагледно-илюстративни и тестови задачи и въпроси чрез самостоятелна, фронтална или групова работа.

В края на всяка учебна година може да се осъществи годишен устен изпит пред училищното ръководство, председателя на храма, църковното настоятелство и в присъствието на родители и роднини. Тогава е необходимо децата да бъдат предварително подготвени, да се създаде необходимата празнична нагласа за устен годишен изпит чрез проверка на извършената катехизическа възпитателна работа през учебната година в православно църковно училище.

10. ФОРМИ, МЕТОДИ И СРЕДСТВА НА КАТЕХИЗАЦИЯ

В предходните параграфи вниманието бе съсредоточено върху проблемите, свързани с православно катехизация на деца в църковно-енорийското училище, теоретичните основи и методологията, на която се основава учебната програма, както и изучаването на православно Вероучение – цели, учебно съдържание, планиране и организация на обучението.

Сега е необходимо да потърсим отговор и на въпросите по какъв начин да се проведе катехизацията, как да се постигнат поставените учебно-възпитателни цели и с помощта на какво би могъл да се постигне и осъществи ефективен процес на катехизация. Във фокуса на този отговор са *формите, методите и средствата на катехизация* като термини, които най-директно разкриват същността на дидактическите категории. Тъкмо тези термини имат най-широка употреба и са израз на важни взаимодействия в процеса на катехизация на деца, а отгук и за бъдещето на обучението по Вероучение в православно църковно училище.

Ефективността на катехизическия учебно-възпитателен процес се определя и от гъвкавото приложение на посочените дидактически категории. Практическото им приложение се реализира от вероучителите съобразно методическата им компетентност и особеностите в развитието на малките християнчета – интереси, умения, опит, нагласи, личен църковен живот. Приложението на разнообразни дейности, методи, техники, средства в обучението по Вероучение създават възможност за активно участие на малките ученици в катехизическия процес. Това им помага и за придобиване на по-богат личен опит във вярата от преживяното и желание за по-добро участие в живота на енорията, което е желателно да бъде стимулирано у тях.

Благочестивите примери активизират малките възпитаници да познават Христа, да вървят по пътя в Христа, да живеят в Христа, да израснат като църковни личности.

ФОРМИ НА КАТЕХИЗАЦИЯ

В църковното училище под **катехизическа (учебно-възпитателна) работа с ученици от началните възрастови групи** се разбира специално подготвена по съдържание и структура във времето, организирана и ръководена от вероучителя, възпитателна, познавателна, трудова и практическа дейност на детето-християнче. Тя

се реализира с цел възприемане, усвояване, осмисляне, задълбочаване и обобщаване на планирания за изучаване учебен материал. От особено значение, като предпоставка за реалното практическо реализиране на катехизацията на деца, е желанието им редовно да посещават учебните часове в църковното училище и мотивацията им за активно участие в катехизическия процес.

Необходимо е да се изясни съдържанието на термина **форма на катехизация**. Формата на катехизация (православно възпитание и обучение) играе интегративна роля. Тя осигурява обединението и взаимодействието на всички останали дидактически категории (форми, методи и средства) в процеса на Катехизация на деца в църковното училище.

Формите за организиране на православната катехизация на деца (възпитание и обучение) в църковното училище могат да се определят съобразно дидактичната насоченост:

* **форма на катехизация с обучаващ характер** – съдържа необходимото за изучаване на църковно-познавателно съдържание по православно Вероучение в църковното училище, чрез което става възможно разбирането и осъзнаването на причинно-следствените връзки и зависимости, реализирани непосредствено в църковно-енорийската среда.

* **форма на катехизация с богослужебен характер** – да се създаде любов към православно богослужение у възпитаниците. В основата на тази форма на катехизация се реализира литургичното възпитание на детето. Формира се желание за участие в утринното и вечерно богослужение, присъствието му в неделен и празничен ден на св. Литургия, общо молитвено участие чрез изричане на молитви и песнопения, участие в литийни шествия и др.

* **форма на катехизация с празничен характер** – личното включване на детето в празниците на Църквата, отразяващи връзката на вярващия християнин с енорията, чрез участие в подготовката за посрещане на енорийския храмов празник, друг празник и след празника при продажба на свещи и записване на имена; подходящ труд в енорийския храм (почистване, украса с цветя); посещение на друг енорийски храм; поклоннически пътувания; при посрещане на гости и съученици-християнчета от други енорийски училища за храмовия празник и др., или при организация и провеждане на празнични тържества, театрални или театрално-музикални представления и др.

* **форма на катехизация с приложен характер** – обхваща овладения жизнено-църковен опит, или правилно приложение на християнското църковно и домашно благочестие и поведение на детето. С успех може да се осъществява моделирането на практически ситуации (проблемни, реални), чрез които вероучителят заедно с детето търсят правилното им решение и по този начин овладяват способите на действие, благочестиво поведение и натрупване на жизнено-църковен опит.

Приложението на предложените форми на катехизация по православно Вероучение дават възможност на детето да осмисли натрупаните знания, да задълбочи жизнено-църковния си литургичен опит, като се създават условия за практическото им приложение в неговия духовно-религиозен живот. Убедени сме, че това подпомага и улеснява формирането на детето като църковна личност.

Спецификата на православната духовна и просветна работа с деца в енорията извежда **катехезата** (учебното занимание) като методическа възможност за реализиране на учебния курс по православно Вероучение в този възрастов период на възпитаниците. *Катехезата е основна форма на катехизация по православно Вероучение в църковното училище.* Трябва да се отбележи, че катехезата като форма на методическа работа на вероучителя с деца притежава безспорно предимство като традиционна установеност и регламентираност в православната църковно-просветна практика.

Катехезата като форма на Катехизация на деца в църковното училище се разглежда в контекста на дейностите, отнасящи се до:

- обогатяване на църковно-вероучителните познания, умения, опит и навици на детето-християнче;

- приложението на личния практически богослужебен и благочестив опит на детето и личното му участие в енорийския църковен живот.

Задължително е ходът на катехезата да започва и завършва с молитва, с общо посещение в енорийския храм, с примери от живота и дейността на енорията за онова, което в положителен аспект се случва в общността. „Човек се спасява, ако пребъде във вяра, в любов и в светост.“ (1 Тим. 2:15)

Всяка катехеза (учебно занимание) в подготвителната, а и в следващите групи, е необходимо да бъде планирана. Темата на катехезата е желателно да бъде предварително уточнена и конкретизирана, като се разработва така, че да бъде обвързана с практическото приложение на разглежданата тематика. Определянето на темите за всяка катехеза, последователността на изучаването им, броят на часовете по всяка определена тема се решават от самия вероучител. Това е необходимо, тъй като той добре познава условията и средата за учебен труд, духовно-просветната работа в енорията, педагогическите и методическите си интереси, възможността за възпитателно израстване на възпитаниците си, конкретните особености и развитие на възрастовата група. В края на всяка учебна година е желателно малките ученици да са усвоили учебния материал. Очакваните резултати се разглеждат по посока на методическите изисквания, заложи в учебната програма за всяка група.

Изключително актуален методически проблем за православната църковна катехизация на деца е осъщественият **подбор на различни типове катехези от вероучителя.** Тяхната типология се обосновава в зависимост от изведените цели за вероучителя и църковното възпитание и обучение на децата, заложи в катехезата.

В предлаганата дидактическа система могат да се открият следните **типове катехези:**

- *за възприемане и осмисляне на новия учебен материал;*
- *за затвърждаване и обобщаване на усвоения учебен материал;*
- *за преговор на изучения учебен материал.*

От теоретична гледна точка класификацията на типовете катехези може да се извърши въз основа на различни признаци: учебно-възпитателна цел; според задачите, които се решават; учебно съдържание, което се изучава; реализираната допълнителна учебна дейност от учениците; времето и начина на провеждане на катехизацията на

деца и пр. Това обстоятелство не изключва, а предполага и други видове форми на катехизация, които също намират приложение в методическата работа на вероучителя.

Като отчитаме характера на процеса на катехизация, провеждан в църковното училище, можем да обобщим следната класификация на **видовете катехези**:

- *практическа катехеза*
- *учебно занимание*
- *учебно поклонническо пътуване.*

Като форма на катехизация **практическата катехеза** предполага по-рано усвоените знания и умения от учениците да се реализират чрез различни действия и дейности на практика. Опирайки се на усвоеното в часовете по Вероучение, децата имат възможност самостоятелно да извършват и изпълняват определена практическа работа. Тази форма на катехизация (възпитание и обучение) е успешно приложима в църковното училище, когато е ориентирана към систематизиране, затвърждаване, обобщаване и преговор на изучения учебен материал.

Като форма на катехизация **учебното занимание** е системно и методически целенасочено, с предварително определена и конкретизирана от вероучителя учебна задача за изпълнение от възпитаниците. Проблематиката, която решава, има в най-голяма степен възпитателен характер и включва най-вече задачи от литургичното, нравственото, естетическо, църковно и пр. възпитание на малките християнчета от енорията. В зависимост от възрастта на възпитаниците и спецификата на учебното съдържание, характерът на учебното занимание може да бъде предимно обучаващ или игрови. По този начин в практиката се реализира принципът на православно възпитаващо обучение. Добрият подбор и съчетание на методи изисква нов тип ситуиране в методическата работа на вероучителя, който да стимулира възпитателната, познавателна и практическа активност на учениците. Приложението на учебното занимание при катехизацията на деца генерира задълбочаване и разбиране от учениците на това, което се изучава, и същевременно – фиксиране на онова, което не се разбира. По този начин се разкриват причините за неразбирането и се набелязват пътища за преодоляване на неяснотите, търсят се идеи за разрешаването им. По този начин детето се насочва към търсене и изясняване на задачи и проблеми и става активна страна в учебната дейност. Важна роля в този смисъл има действителното присъствие и възпитаващата функция на вероучителя. Учебното занимание предполага осъществяването и приложението на индивидуално-личностния подход.

Друга форма на катехизация е **учебното поклонническо пътуване**. То притежава подчертан практико-приложен характер с ясно определени и коректно формулирани дидактически цели. Съществена особеност тук са специфичните източници на знания и опит във вярата, които децата придобиват при такъв вид пътуване – поклонение в манастири, храмове, старинни църковно-исторически места и забележителности, пред чудотворни икони, свети мощи. Учебното поклонническо пътуване има предварително планиран маршрут и добре организирана логистика. То може да бъде еднократно или няколкократно. Пътуването обикновено може да се осъществи преди определен тематичен цикъл от учебната програма, в края на даден раздел, при празнично-богослужбени поводи или в края на учебната година. Необходимо е в годишното

тематично разпределение да се предвиди и заложи неговото осъществяване и реализиране.

В осъществяваната православна катехизация на деца в църковното училище водеща роля има вероучителят. Ефективността на това ръководство в много отношения зависи от планираните основни и допълнителни учебни дейности, които той прилага в процеса на катехизация и предлага на своите ученици. Тези дейности инспирират също така определен учебен и възпитателен потенциал у децата. Подборът на отделните дейности отразява единството в структурата: *цели – учебно съдържание – наставление – учене – резултати*. Изборът на дейностите не бива да се извършва и прилага механично от вероучителя, а да бъде съобразен със заложените цели и взаимосвързан с учебното съдържание в катехезата.

Всички видове катехези могат да се провеждат съвместно, интегрирано от двама вероучители. Съществена роля в процеса на катехизация играе партньорското методическо взаимодействие в екипа от вероучители. В хода на катехезата при поднасяне на учебния материал те се включват последователно или съвместно. Методическата интегрираност в работата между тях е теоретически и практически реално приложима и в известен случай желана при катехизацията на деца в църковното училище. Екипността поражда по-голяма мобилност и гъвкавост, но това изисква от вероучителите предварително добре планирана методическа подготовка.

МЕТОДИ НА КАТЕХИЗАЦИЯ

Въпросът за методите на катехизация се разглежда задължително в теоретичните основи на учебната програма, защото структурата на всяка форма на катехизация се реализира посредством различни методи и методически похвати (техники), които помагат на вероучителя да преподава, а на учениците да възприемат и усвояват учебния материал. Обикновено в методическата литература методът се обосновава като начин, път на взаимосвързаната дейност на вероучителя и ученика.

Методите в практиката рядко се прилагат и използват в чист вид. Те се комбинират, преплитат, групират, така че да се постигне успешен и оптимален учебно-възпитателен резултат. Поради това проблемът за начините на взаимодействие, чрез които катехетът поднася вероучителното съдържание с оглед по-трайното и задълбочено му овладяване, е актуален и занимава методическата теория и практика при катехизация на деца. От вероучителя се изисква целесъобразно и методически правилно да подбере методите в процеса на катехизация съобразно възрастта на своите възпитаници. Отчитайки спецификата на православното възпитание и образование в църковното училище в изведената и посочена възрастова граница на учениците, изборът на всеки метод зависи от индивидуалните качества, предпочитания, темперамент и стил на преподаване от вероучителя.

Подборът на методите на катехизация на деца зависи от поставените цели и учебното съдържание. Всяко основно тематично ядро в програмата включва конкретно учебно съдържание, което предполага изискване при избора на някои от обучителните и възпитателни методи. При изучаване на православното Вероучение в посочената

възраст се акцентира на методите за стимулиране на мотивацията за учебно-възпитателна дейност. Същевременно приложението на практическите и игрови методи в съвременния процес на обучение заема своето подобаващо място и използването им води до висока резултатност при решаването на поставени конкретни дидактични задачи.

Основният критерий за подбор на методи и техники е целта, която вероучителят си поставя в конкретната учебно-възпитателна дейност. Изборът се осъществява и съобразно броя на участниците в групата. Малката група дава възможност за по-голяма гъвкавост при техния избор и приложение.

Важно е да се отбележи, че вероучителят може да избира и прилага не само онези методи на катехизация, които добре познава. Експериментирането на други, неприлагани методи, повишава и обогатява неговата методическа компетентност. Подборът и приложението на методите на катехизация по православно Вероучение е в пряка зависимост от характера на православно църковно възпитание. Методите, които реално съответстват на предложената учебна програма, могат да бъдат класифицирани по следния начин:

› **методи за изучаване на катехизическо съдържание:** религиозен разказ, устно изложение, наблюдение, демонстрация, описание, разглеждане на обекти и предмети;

› **методи за православно взаимодействие „възрастен-дете“:** ситуационни методи, беседа, духовен разговор, пример, поощрение, обяснение, обсъждане;

› **методи за самостоятелна учебна дейност:** упражняване, игрови методи, самостоятелна работа с книга, практически задачи, лично участие в дейности в групи;

› **методи за преценка на дейността на възпитаниците:** устно преценяване, писмена проверка, практическо изпълнение, тестово измерване.

Обективно обусловеното многообразие на методите на катехизация (възпитание и обучение) в енорийското училище се определя както от спецификата на целите за православно образование на малките възпитаници, така и от условията и средата, при която се реализира възпитанието. В своята катехизическа работа вероучителят може да използва най-различни методи, като е необходимо да умее да ги съчетава, за да бъдат ефективни в процеса на катехизация. Това ще повиши личното участие, самостоятелност и активност на детето в православно-църковното му възпитание.

СРЕДСТВА НА КАТЕХИЗАЦИЯ

Средствата на катехизация като дидактическа категория са съществена част от методическата система по православно Вероучение. Те се намират във връзка и с останалите дидактически категории: подходи, форми, методи и методически похвати на катехизация. Допреди няколко десетилетия в дидактическата литература се подчертаваше единствено тяхната помощно-спомагателна функция и роля и затова се определяха като „учебни помагала“, „нагледни средства“, „дидактически пособия“ и пр. Понятието „нагледност“ обаче не е единствената характеристика на съвременните средства на катехизация, прилагани в църковното училище. Констатацията се отнася не толкова до по-голямата им сложност, колкото до тяхното място, роля и възможност, които имат в учебно-възпитателната работа. Безспорно е тяхното значение в процеса на

катехизация, защото по този начин се повишава мотивацията, участието, въздействието и стимулирането на учениците при изучаване на вероучителното съдържание. Те улесняват усвояването на знания, формирането на умения и придобиването на личен опит в развитието на детската личност. Усъвършенстват ефективността на катехизацията и подпомагат познавателната самостоятелност на възпитаниците. Помагат на вероучителя да поддържа вниманието, интереса и непрестанния контакт с учениците в групата. Те са своеобразни „оръдия на труда“ за вероучителя и „инструменти“ за познавателна, практическа и възпитателна дейност на децата-християнчета.

Средствата на катехизация изпълняват различни функции. Съществено изискване е те да съответстват на поставените цели и задачи в учебно-възпитателната работа в различните етапи на процеса на катехизация. В катехизическата практика те изпълняват различни функции: образователна, мотивационна, възпитателна и доцимологическа. Фиксирането върху конкретната функция подпомага вероучителя значително в избора на съответното средство и неговото успешно реализиране и използване. Преди всичко въздействието на средствата на катехизация зависи от тяхното съчетание, брой и интегрираност при представянето на учебното съдържание.

Православният катехет трябва добре да познава средствата на катехизация и тяхното многообразие, възможностите и начина им на приложение в катехезата. Съобразяването с възрастовите особености на децата е важен момент при подбора им, тъй като те имат многофункционални възможности. Подготовката при избора и ефективната употреба на средствата на катехизация зависи от основната идея и какъв евентуален резултат цели да постигне вероучителят. Класификацията на средствата на катехизация се изгражда съобразно основните и допълнителни дейности, които се реализират в катехизическата практика:

 средства в помощ на вероучителя – учебна програма, методически помагала, справочна научна литература, планове за работа, сборници и учебници по методика на катехизацията на деца по православно Вероучение в църковно училище;

 средства в помощ на децата – учебни книжки, тетрадки, помагала, справочници, ръководства за самостоятелна работа, работни листи;

 комуникационни средства – вербални и невербални – жест, мимика, движение и др., слово – писмена и устна реч;

 веществени средства – изворови паметници, обекти, предмети, старинни храмове, параклиси, църковна утвар и принадлежности;

 изобразителни средства – изображения на предмети, картини, икони, схеми, таблици, макети, модели, рисунки, снимки, карти, табла, диаграми, графики и др.;

 технически средства – аудиосредства – касетофон, мини аудио системи, микро аудио системи, ресийвъри, аудиовизуални средства – телевизор, компютър, шрайбпроектор, мултимедиен проектор и екрани (екранни пособия), DVD плеъри, Blu-Ray плеъри, учебни видеофилми, телевизионни предавания, мултимедийни презентации, телекомуникационни продукти и др.

Все по-широкото използване на техническите средства – аудиовизуалните и компютърни информационни технологии – във възпитанието и обучението на децата

несъмнено разчупва учебната дейност и внася разнообразие в катехизическата работа на вероучителя. Затова още при подготовката за провеждането на съответната форма на катехизация и разработване на учебното съдържание е редно да се предвиди и какви средства на обучение ще бъдат приложени. Те трябва да са в единен комплекс както с останалите дидактически категории, така и да се прилагат в определена методическа система.

В съвременните условия на катехизация на деца вероучителят не бива да разчита само на вербалната комуникация като средство на обучение. Приложението и на други съвременни информационни технологии подобрява катехизическата дейност в църковното училище.

11. ПЛАНИРАНЕ НА ПРОЦЕСА НА КАТЕХИЗАЦИЯ НА ДЕЦА

Практическото реализиране на процеса на катехизация на деца по православно Вероучение в църковното училище се отнася към най-сложната съзнателна и духовно-спасителна методическа дейност на вероучителя. Съществен белег на всяка осмислена човешка дейност и най-вече на учебно-възпитателната работа е достигането на набелязания краен резултат, който зависи от целенасоченото му планиране.

Погледът напред изисква отговор на много въпроси: защо се учи или ще се учи; как и по какъв начин ще се изучава православно Вероучение в църковното училище; какви понятия ще се формират; какви практически умения ще се изградят; какъв реален църковно-благочестив опит ще натрупат малките ученици и т.н. Не може да се счита, че сме дали на своите малки възпитаници необходимото в духовно и верово отношение, това от което те имат нужда, ако го няма погледа напред. В този смисъл, за ефективността на православно християнско възпитание по Вероучение в църковно училище, планирането е едно от задължителните условия. Необходимо е съставянето на методическа система, която да фиксира разположението на учебния материал през учебната година, с оглед по-доброто му практическо приложение.

Учебната програма създава практическа възможност на вероучителя, отчитайки възрастовите и психологически възможности на своите малки възпитаници (независимо от предложеното примерно годишно разпределение) да планира самостоятелно процеса на катехизация и методически да систематизира учебния материал.

Планирането, като дейност, не е лека, а трудна, много отговорна, задължаваща, често и непосилна работа за православно вероучител, особено ако няма методически опит в това отношение. Поради този факт си позволяваме в теоретичните основи на учебната програма да отделим специално място на тази проблематика, без това да има строго регламентираща и задължителна функция в програмата, като учебен документ.

От теоретичната и методическата подготовка на педагога, от познанията му върху учебната документация и от наличието на редица катехизически, педагогически и психологически умения и опит зависи успешната реализация на процеса на катехизация и достигане до крайния резултат. Това налага да се открият някои от

компонентите на планирането и спецификата на учебните планове по православно Вероучение в църковното училище.

Компонентите в планиращата дейност са многообразни и взаимосвързани. Обект на основополагащо решаване са компонентите, фиксирани и определени в учебната програма, като: учебното вероучително съдържание и целите на обучението. В процеса на планиране останалите компоненти са функция на православния вероучител: познавателни и възпитателни цели, програмни задачи за вероучителя и малките ученици към всяка катехеза (учебно занимание), като форма на катехизация; подбор на специфичните методи и методически похвати; дидактически средства за учителя и детето; диагностика на реалните образователни резултати от обучението и пр.

Реално днес в практиката на църковно-енорийската катехизация (учебно-възпитателната дейност) планирането се пренебрегва или преподавателят се опира на примерно годишно тематично разпределение (тематичен план), без да отчита необходимостта от систематизация при планиране на катехизическата работа в църковното училище. Тази „свобода в планирането“, която притежава вероучителят, оказва лоша методическа услуга и тя се отразява най-вече на малките възпитаници в съвременните условия на църковно-просветната енорийска практика.

От тази обстоятелствена аргументация по проблема се извежда въпросът от какви планове има нужда вероучителят. За да се осигури системна катехизическа работа, вероучителят сам трябва да осъзнае перспективите на планирането. Плановете скицират общия профил на целия катехически процес, а също така очертават параметрите на отделните форми на катехизация. Спираме се само на тези планове, които имат пряка връзка и отношение с катехизическата работа на вероучителя в православно църковно училище.

→Годишен план – годишно разпределение.

Годишното разпределение е основополагащо и най-мощно. То извежда предварителната представа за протичането на процеса на катехизация в учебния курс по православно Вероучение в църковното училище. Съставя се на базата на учебното съдържание и целите на възпитание и обучение, заложи в учебната програма. За да бъде годишният план полезен за вероучителя, неговите елементи трябва добре да са систематизирани и структурирани.

Необходима е целенасочена ориентация в концептуално изведеното вероучително съдържание в отделните тематични ядра за всяка възрастова група. Познавайки учебното съдържание, той ще знае кое предстои да се изучава и в следващите групи през съответните учебни години. За да изпълни предназначението си годишният план, от вероучителя се изисква да познава добре отделните дидактически категории (форми, методи и средства) и тяхното приложение в катехизическия процес, да премисля дейностите на учениците и реалното равнище на тяхната подготвеност.

Годишният план разпределя учебния материал за съответната учебна година по месеци и седмици, очертава темите и подтемите за всяко учебно занятие. В изведеното годишно разпределение са дадени примерни тематични идеи за конкретно и рационално съставяне на годишен план на катехизическа работа за вероучителя. В по-подробен вариант за годишно разпределение могат да се включат и графи, посочващи

от кое тематично ядро са изведени темите; целта на работа по съответното ядро в обобщен вид; система от задачи по фиксираната тема; допълнителни дейности, игри; конкретни бележки – отбелязване на промените, настъпили през учебната година, или методически идеи за следващата учебна година, лични впечатления от работата и пр.

→ Тематичен план – тематично разпределение.

Тематичният план е част от годишното разпределение. Тематичното разпределение е един по-разгърнат вид за катехизическа работа по Вероучение за съответната учебна година.

Ако тематичният план е добре обмислен и по-подробно разгърнат, не се налага подробно разработване на годишен план. Поради това препоръчваме преди да се разработи подробно годишното разпределение, вероучителят да скицира тематичния си план на работа за всеки месец.

В него се конкретизират: темата на катехезата (учебното занимание); целите за вероучителя и учениците; типа или вида катехеза; дейности, методи, похвати, средства; задачи за самостоятелна работа на учениците.

→ План на катехеза - учебно занимание

Този план конкретизира, очертава и систематизира технологично катехизическата работа на вероучителя за всеки учебен час. Предварително разработеният план на катехезата е условие за успешна и ефективна Катехизация на деца на вероучителя. Категорично отхвърляме становището, че той не е необходим. Недопустимо е вероучителят да не е разгърнал представата си за предстоящия учебен час през съответната седмица. Освен това, да не е разгърнал хода на планираната учебно-възпитателна работа, да не е формулирал основните си идеи за изучаваното учебно съдържание и да не е разработил дидактическите си материали и средства за съответния учебен час.

Планът на катехезата не е универсална схема, той маркира методическата логика и показва задълбочената предварителна подготовка на вероучителя. Също така показва и неговата методическа компетентност и теоретична подготовка за практическа катехизическа работа. Пред много трудности ще се изправи вероучителят, който възприема плана като „рецепта“, която е длъжен да спазва до най-малката подробност. Такава нагласа за работа го лишава от педагогическо творчество, от правото да импровизира и да следва асоциациите си.

Трябва да се отбележи, че предварително подготвеният план на катехезата от вероучителя не може да бъде пренесен буквално в практическата му работа. Пред много разочарования ще се изправи всеки, който мисли, че може да постави по същия начин съставената методическа система от разработеното учебно съдържание, въпроси и задачи. Преформулирането в практиката се налага дори от настроението и емоционалното вълнение, с което пристъпват малките ученици към учебна работа в църковното училище.

Най-общо планът или методическата систематика на катехезата обхваща:

- ✓ тема на катехезата;
- ✓ цели за вероучителя и цели за ученика;

✓ ход на катехезата (учебно занимание):

- *идеи за въвеждане към темата;*
- *обявяване на темата;*
- *идеи за изясняване на темата;*
- *идеи за първо цялостно възприемане на вероучителното съдържание;*
- *идеи за задълбочаване и осмисляне на изложеното вероучително съдържание;*
- *допълнителни дейности, игри или задачи за самостоятелна работа;*
- *идеи за обединяване и синтезиране на усвоения вероучителен материал;*
- *идеи за заключителна ситуация към темата.*

При разработването на годишния тематичен план за учебно-възпитателна работа в съответната група, която може (а най-често е така) да е смесена, е желателно вероучителят да се съобрази с някои посочени теоретични постановки и методически насоки, спазени в тази програма:

1. Планирането на катехизическия (учебно-възпитателен) процес в църковното училище се усъвършенства и развива съобразно нуждите на православна Катехизация на деца и просветна дейност в енорията.

2. За успешното реализиране на катехизическия процес в църковно-енорийското училище е необходимо вероучителят да познава и изучава възрастовите психологически и индивидуални особености на своите възпитаници.

3. Вероучителното съдържание се дозира съобразно реалните възможности на децата.

4. Православното катехизическо съдържание да създава възможност детето само да открива смисъла на благодатно-спасителните християнски добродетели и чрез тях да върви от хриstopознание към богопознание.

5. Православната катехизация на детето в църковно-енорийското училище обосновава необходимостта от по-широко приложение на действия, системния, индивидуално-личностния, практико-приложния и комуникативен подход в катехизическия процес.

6. Осигурява се от вероучителя реализирането на принципите: достъпност, нагледност, съзнателност, доброволност и любов в учебно-възпитателната дейност, подпомагащи формирането на личността на детето.

7. Разработеният тематичен план да осигурява приемственост и последователност в катехизическата работа на вероучителя.

8. Необходимо е извършването на предварителна методическа подготовка от вероучителя за организиране и подреждане на седмичната учебно-възпитателна среда в кабинета (стаята) на групата в църковното училище.

9. Дава се свобода на вероучителя за непрекъснато търсене на разнообразни форми, методи, методически похвати и средства за катехизация при възприемане, усвояване и осмисляне на учебния материал от децата.

10. Методическите задачи за следващата седмична катехизическа работа се планират от вероучителя след анализ на постигнатото в групата и реално се отчита онова, което не е усвоено от изучавания учебен материал, като се търсят причините за допуснатите пропуски.

11. Благоприятните условия за деен църковен живот и възпитание могат да се осъществят, когато православните възпитатели съхраняват и развиват индивидуалността на всяко дете: какво обича да прави то, какво извършва с желание, какво върши с лекота, какво не обича...

12. Важен момент е мястото на малкия, личен църковно-благочестив опит на детето като православно християнче, което да уподобява своя живот с този на Христос чрез вярата, любовта и молитвата.

В заключение можем да кажем: *планирането, организирането, провеждането и реализирането на катехизическия процес в църковното училище* и на вероучителното съдържание в програмата зависи от избора и желанието на вероучителя за начина, методическата систематика и условията за нейното практическо осъществяване. Всякакви методически насоки биха останали напразни без личната мотивация и ентузиазъм на православния вероучител, неговия творчески подход и желание за лично участие в духовно-просветната дейност на децата-християнчета от енорията.

Ето защо Църквата изисква от своите вярващи чедата да придобият и да пребъдат в изпълнението на единството на вярата и любовта, както и светостта в делата им. Вероучителят – християнин може да предаде на детето само онова, което притежава, ако е усвоил плодовете на Христовите дела и ако изгражда живота си с Неговия. Затова единството на думи и дела е необходимо да бъде съчетано от православния катехет и вероучител по най-адекватен начин в неговата катехизическа работа с деца.

12. ПРИМЕРНО ГОДИШНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ

ПЪРВА УЧЕБНА ГОДИНА ПЪРВА (ПОДГОТВИТЕЛНА) ГРУПА	
м. октомври	
1. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Църквата – нашето голямо семейство. Среща със свещеника <i>Православен молитвослов:</i> „Отец, благослови!“
2. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	За Бога и почитта ни към Св. Кръст Изяснение на понятието Бог и символното значение на кръстното знамение <i>Православен молитвослов:</i> „В името на Отца и Сина и Св. Дух Амин!“
3. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Нашият енорийски храм. Какво виждаме в православния храм? Отношението ни към свещеника.
4. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Поведението на детето в Божия храм. Детската молитва. (за затвърждаване и обобщаване) <i>Православен молитвослов:</i> „Господи, помилуй“, „Слава Тебе, Господи...“
м. ноември	
5. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	За светите ангели. Молитва към ангела пазител <i>Православен молитвослов:</i> „Ангеле Божий – хранителю мой, моли Бога за мене!“
6. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	За сътворението на видимия свят <i>Православен молитвослов:</i> „Слава Тебе, Боже наш, слава Тебе!“
7. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	За сътворението на човека
8. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Как да прославяме нашия Творец? Бог и сътворението на света (за затвърждаване и обобщаване)
м. декември	
9. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Библията – наша свещена книга. Какво ни разказва тя?
10. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Светото Евангелие
11. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Божията майка – св. Дева Мария
12. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Рождество Христово (Рождението на младенца Иисус)
м. януари	
13. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Кръщение Христово. Присъствието на детето-християнче на водосвет
14. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Светиите – наши молитвени застъпници. <i>Православен молитвослов:</i> „Св. угодници Божи ... , молете Бога за мен!“
15. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО	Празниците в Православната църква: Господски,

ЗАНИМАНИЕ	Богородични, светийски и ангелски. (за затвърждаване и обобщаване)
16. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Църковните молитви и песнопения
<i>м. февруари</i>	
17. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Молитви преди и след хранене. Отношението ни към храната.
18. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Утринно и вечерно богослужение
19. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Неделният ден. Св. Литургия. Поведението на детето
20. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Св. Причастие – ние се причастяваме.
<i>м. март</i>	
21. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	След св. Причастие
22. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Православното богослужение в нашата църква. (за затвърждаване и обобщаване)
23. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Господ Иисус Христос и децата Това, което Христос най-много цени у децата <i>Православен молитвослов:</i> Молитва на дете за болни родители
24. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Аз съм православно християнче
<i>м. април</i>	
25. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Великден
26. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Христос възкресе
27. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	На какво е учил хората Спасителят Христос
28. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Как Господ Иисус Христос е помагал на хората Нахранването на народа с пет хляба и морската буря.
<i>м. май</i>	
29. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Православната църква и моето семейство <i>Православен молитвослов:</i> Молитва за родителите
30. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Задълженията на детето в православно семейство
31. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Благост, кротост и милосърдие
32. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Моето семейство и вярата ни в Бога (годишен преговор)

**ВТОРА УЧЕБНА ГОДИНА
ВТОРА ГРУПА**

м. октомври	
1. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Светът – наш дом Как да застанем за молитва? Защо се молим? <i>Православен молитвослов:</i> молитва преди учение
2. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Бог е любов. Любовта на детето към родителите. Молитва към Господ Иисус Христос – общение и обръщане към Бога. <i>Православен молитвослов:</i> молитва след учение
3. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Светиите, най-светлите изпълнители на Божията любов Небесният ни закрилник – св. Йоан Рилски. Изясняване на тропара: „Покаяния...“ <i>Православен молитвослов:</i> молитва към именния светия
4. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Откъде знаем за Бога – Библията <i>Църковни песнопения:</i> „Слава Тебе, Господи, слава Тебе...“, „Слава Тебе, Боже наш...“
м. ноември	
5. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Видим и невидим свят. Ангелският свят <i>Православен молитвослов:</i> „Трисвятое...“. Молитва към ангела-пазител. <i>Църковни песнопения:</i> „Св. Боже, Св. Крепкий, Св. Безсмъртний...“
6. ВТОРА НЕДЕЛЯ - ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Дните на сътворението на света Любов към природата и творенията Божии. Отношението на човека към природата <i>Църковни песнопения:</i> „Возлюблю Тя, Господи“ – I част
7. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Човекът – най-съвършеното Божие творение Божият образ в човека. Животът на човека в Рая. Любов към Бога – Творец на света и човека <i>Църковни песнопения:</i> „Возлюблю Тя, Господи“ – II част.
8. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Бог – Творец на света и човека (за затвърждаване и обобщаване) <i>Православен молитвослов:</i> „Слава... и нине“, „Господи, помилуй“ – тройно
м. декември	
9. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Грехопадението на първите хора Божият наказание и обещание за хората. Непослушанието и грехът в живота на човека <i>Православен молитвослов:</i> молитвата „Пресвета Троице...“
10. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Светите Иоаким и Анна – родителите на Св. Богородица Праведният живот на благочестивите родители. Рождество на св. Богородица. <i>Православен молитвослов:</i> молитва към Божията Майка

	„Пресвета Богородице...“ <i>Църковни песнопения:</i> „Молитвами Богородици...“
11. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Раждането на Спасителя на света Изпълнение на Божието обещание. Христос – Спасител. <i>Църковни песнопения:</i> Алилуия
12. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Раждането на Божия Син – Христос Син Божий
м. януари	
13. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Празникът Богоявление Св. тайнство Кръщение. Кога употребяваме светената вода?
14. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Празникът Сретение Христово. Св. тайнство Миропомазване.
15. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Божията любов и грижа към хората (за затвърждаване и обобщаване) <i>Православен молитвослов:</i> молитва преди и след хранене.
16. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Животът на хората след грехопадението Каин и Авел. Омраза и завист
м. февруари	
17. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Божие спасение на праведния Ной, семейството му и всички животни Бог обича праведните и върху тях проявява своята благодат и милост. Как семейството е запазило и спасило животните от всеки вид. <i>Църковно песнопение:</i> „Отче наш“ – I част
18. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Как Бог дарил първите заповеди на хората? Нравственост и поведение, благонравие и милосърдие. <i>Църковни песнопения:</i> „Отче наш“ – II част
19. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Новата Христова заповед на любовта Нашият дълг към Бога и ближния. <i>Църковни песнопения:</i> „Отче наш“ – III част
20. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Кой е нашият ближен? Какво означава думите: обич и любов? Любов означава служение. <i>Църковни песнопения:</i> „Отче наш“ – IV част
м. март	
21. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Божие семейство – светата Църква Любовта расте чрез дела. Сирни заговезни <i>Църковни песнопения:</i> „И духови твоему, и всех и вся...“
22. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Любовта на християнина към Бога и хората.(за затвърждаване и обобщаване)
23. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Голготската жертва на Христос Христос избави и спаси човека от последствията на греха. Покаянието – начин за помиряване с Бога.
24. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Св. Благовещение. <i>Църковни песнопения:</i> „Богородице Дево...“
м. април	
25. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Великден Символика на великденското яйце

	<i>Църковни песнопения:</i> „Христос воскрес!“
26. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Възкресение Христово Защо така наричаме този ден? <i>Православен молитвослов:</i> Христос воскрес – молитва преди учение от Възкресение Христово до Възнесение Господне
27. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Нашият енорийски храм Частите на храма. Защо влизаме в светия храм? <i>Църковни песнопения:</i> Тропар на храмовия празник или светия.
28. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Детето в православния храм Основни правила за църковно благочиние и благочестие. Как да стоим и да се държим в храма? Молитвата в православния храм. <i>Православен молитвослов:</i> Господнята молитва „Отче наш...“
м. май	
29. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Свещеникът и неговите помощници в храма Певец, клисар и иподякон (поддякон). <i>Църковни песнопения:</i> Велика ектения
30. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Кои църковни молитви и църковни песнопения сме изучили? Камбана и камбанен звън <i>Църковни песнопения:</i> Амин – удължено <i>Православен молитвослов:</i> вечерна молитва „Господи, огради ме!“
31. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Нашите просветители – св. св. Кирил и Методий Св. Седмочисленици. Учениците на св. братя Кирил и Методий. Изясняване на тропара: „Яко апостолом единоправнии...“ <i>Църковни песнопения:</i> „О, имени Господним“; „Буди имя Господне...“ <i>Православен молитвослов:</i> утринна молитва: „Боже, благодаря ти...“
32. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Надеждата на християнина в Бога. (годишен преговор) <i>Църковни песнопения:</i> Просителна ектения „Подай, Господи!“

ТРЕТА УЧЕБНА ГОДИНА ТРЕТА ГРУПА	
м. октомври	
1. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Човекът – храм Божий Призванието на човека – път в Христа. Моят детски молитвеник
2. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Изборът в делата и думите на човека Нравствената свободна воля на човека като творение Божие <i>Православен молитвослов:</i> молитва на излизане от дома <i>Църковни песнопения:</i> „Спаси ни, Сине Божий...“
3. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Борбата на човека с греха. Какво означава праведност? Грех и беззаконие. Животът на хората без Бога. Добрите дела. Сърцето на човека. Най-висшата добродетел – любовта <i>Православен молитвослов:</i> Как да четем вечерните и утринните молитви от детския молитвеник?
4. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Благодарност към Бога и към човека Защо наричаме Бога Създател и Творец? <i>Църковни песнопения:</i> „Слава и нине... Единородний Сине“ – I част
м. ноември	
5. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Вяра и живот в Бога (за затвърждаване и обобщаване)
6. ВТОРА НЕДЕЛЯ - ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Послушанието на детето към неговите родители Родител и дете. Авраам и Исаак <i>Православен молитвослов:</i> Молитва сутрин на тръгване за училище – „Милостиви Боже!“
7. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Изпитанията на Йосиф Кой човек можем да наречем добър и праведен, кротък и смирен? <i>Църковни песнопения:</i> „Единородний Сине“ – II част
8. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Животът на човека е път към святост Животът на Моисей и Божието ръководство на избрания народ, останал верен на Бога по пътя към обетованата земя. <i>Православен молитвослов:</i> Коя е молитвата за път?
м. декември	
9. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Построяването на скинията Ковчегът на завета. Установяването на свещенството от Бога <i>Църковни песнопения:</i> „Во царствии Твоем...“
10. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Животът на първите царе на Божия народ: Саул и Давид Упование и надежда в Бога. Давид и Голиат <i>Православен молитвослов:</i> Коя от молитвите изричаме преди и след храна?
11. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Празникът Рождество Христово Да търсим винаги първо Христовата радост и светлина в празника <i>Църковни песнопения:</i> „Рождество Твое...“
12. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ –	Младенецът Христос – начало на спасението на човешкия

ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	род
м. януари	
13. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Свещеник Захарий и неговата съпруга св. Елисавета. Св. Йоан Кръстител Св. тайнство Свещенство. Почит към свещениците. <i>Църковни песнопения:</i> „Отца и Сина и Святаго Духа...“
14. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Цар Соломон и неговата мъдрост Величието на Соломоновия храм. Слизането на Божията слава върху храма. Покаянието на Давид и Соломон. Св. Тайнство Покаяние <i>Църковни песнопения:</i> „Приидите поклонимся...“
15. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Животът на богоизбрания народ преди Христа (за затвърждаване и обобщаване)
16. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Библията – св. Евангелие и св. евангелисти <i>Църковни песнопения:</i> „Достойно и праведно ест...“
м. февруари	
17. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Християнските добродетели. Кои дела не са угодни на Бога? Как да разберем кое е добро и лошо, полезно и вредно? Неблагодарността към Бога. Кога нарушаваме Божията воля? <i>Църковни песнопения:</i> „Милост мира“ и “Имами ко Господу...”
18. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Милостта и прощката в живота на хората Желание да бъдеш в помощ на другия. Дългът на християнина <i>Православен молитвослов:</i> Молитва при болест за други
19. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Защо постим? Подготовка за св. Причастие Начало на Великия пост <i>Православен молитвослов:</i> Молитва при болест за себе си
20. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Христовото учение за любовта, промисъла Божий и молитвата За неосъждането на ближния. Как да поискаме прошка от Бога? Кратко изясняване на Господнята молитва „Отче наш...“. Молитвите, които сме учили и знаем.
м. март	
21. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Учението на Христос за труда Чудесният риболов. Благодарността ни към Бога <i>Църковни песнопения:</i> „Свят, Свят, Свят Господ Саваот...“
22. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Христовото учение за любовта, молитвата и труда (за затвърждаване и обобщаване)
23. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Христовите изцеления при Витезда и в Капернаум. Любовта и милосърдието на Господ Иисус към хората <i>Православен молитвослов:</i> Молитва за Отечеството и народа
24. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Христовите възкресявания Синът на вдовицата, дъщерята на Иаир. Състраданието на Господ Иисус към хората <i>Църковни песнопения:</i> „Един свят, един Господ...“

м. април	
25. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Великден <i>Православен молитвослов:</i> Молитва след учение от Възкресение Христово до Възнесение Господне
26. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Възкресение Христово Какво е за нас светото Възкресение?
27. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Богослужебни предмети в св. олтар. Къде се съхраняват св. съсъди в св. олтар? Църковни съсъди – св. Потир, дискос, звездица, копие, лъжичка, теплота, покровци, въздух, гъба, мошехранителница, дарохранителница за причастяване на болни, свещи, кандила и кадилни съдове. Кога палим свещ и кандило у дома? <i>Православен молитвослов:</i> Молитва при палене на свещ за живи и починали
28. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Празниците Преображение Господне и Възнесение Господне Умеем ли да отделяме езическите вярвания и обичаи от празниците? <i>Църковни песнопения:</i> „Хвалите Господа с небес. Алилуия...“ (причастен)
м. май	
29. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Силата на вярата Св. Георги Победоносец
30. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Стълбове на светата православна вяра Св. Николай Чудотворец, св. Атанасий Велики
31. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Христовото учение е живо чрез живота и подвизите на светиите Св. Евтимий Търновски. Днес има ли светиин в Православната църква?
32. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Христовите чудеса и животът на светиите (годишен преговор)

ЧЕТВЪРТА УЧЕБНА ГОДИНА ЧЕТВЪРТА ГРУПА	
м. октомври	
1. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Животът на човека в света Човекът – Божий образ и Божие подобие.
2. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Библията – книга на живота Изяснение на понятията Господ и Спасител. <i>Църковни песнопения:</i> „Тебе поем...“ – I част
3. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Делото на св. равноапостолни Константин и Елена
4. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Светиите – живият съюз между земната и небесната Църква Животът на св. София и дъщерите ѝ Вяра, Надежда и Любов.

	<i>Църковни песнопения:</i> „Тебе поем...“ – II част
м. ноември	
5. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Светото християнско семейство Доротей и Евсевия – родители на св. Неделя Семейството, над което Спасителят излива своята благодат. Християнският дом – малък храм на живота. <i>Православен молитвослов:</i> „Царю небесний“ – I част
6. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Животът на детето в православно семейство Как да се отплащаме на своите родители (1 Тим. 5:4)? Божия благодат и благословия на родителите. <i>Православен молитвослов:</i> „Царю небесний“ – II част
7. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Празникът на православно семейство – Въведение Богородично Празник на всички съпрузи, които са венчани в православно храм. Как да подредим своя домашен иконостас?
8. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Почитта и обичта към майката като ангел на мира в къщата Празници в чест на Божията майка. Покров Богородичен и повест за празника „Достойно естъ“. <i>Църковни песнопения:</i> „Достойно естъ...“
м. декември	
9. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Православната църква, светиите и християнското семейство (за затвърждаване и обобщаване)
10. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Св. олтар, иконостасът, одеждите на свещеника и тяхната символика Познаваме ли иконите от иконостаса? Св. Лука и образът на Божията майка. Херувимите в скинията. Мироточивите икони. <i>Църковни песнопения:</i> „Иже херувими...“ – I част
11. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Празникът Рождество Христово <i>Православен молитвослов:</i> молитва преди изповед „Владико Господи, Боже наш...“ <i>Църковни песнопения:</i> „Иже херувими...“ – II част
12. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Поклонението на влъхвите пред Богочовека и Божия Син – Христос Запознаване с Рождественското богослужение и празничната икона.
м. януари	
13. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Св. Йоан Кръстител <i>Православен молитвослов:</i> „Спаси, Господи, Твоите люде...“
14. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Отношението и почитта на православно християнин към светите икони (за затвърждаване и обобщаване) <i>Православен молитвослов:</i> Правило на утринните молитви. <i>Църковни песнопения:</i> „Яко да царя...“
15. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Разделението на Божия народ на две царства – юдейско и израилско. Пророци на израилското царство – Илия, Елисей, Йона.

	<i>Православен молитвослов:</i> Правило на вечерните молитви.
16. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Пророци на юдейското царство – Исаия, Иеремия, Даниил, Йезекил. Как да защитаваме вярата си в Бога? <i>Църковни песнопения:</i> „Благославен Грядий...”
м. февруари	
17. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Служение на пророците. Пророческите книги в Библията Месиански пророчества. <i>Православен молитвослов:</i> Молитва към Св. Троица – “Упованието ми е Отец, прибежището...”
18. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Пророци и пророчества в Стария Завет (за затвърждаване и обобщаване)
19. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Господ Исус Христос призовава своите ученици Апостоли и пророци. Дванайсетте апостоли – първите проповедници на Евангелието на Царството Божие. <i>Църковни песнопения:</i> „Видехом свет истинний...”
20. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Господ Исус Христос и неговото първо чудо в Кана Галилейска Св. тайнство Брак. <i>Православен молитвослов:</i> Молитва преди започване на всяка работа – „Господи Боже наш...”
м. март	
21. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Възкресение Лазарово и тържественото влизане на Христос в Йерусалим Душата съществува и след смъртта. Как децата посрещнали Христос? Цветница. <i>Православен молитвослов:</i> молитва преди Причастие от св. Йоан Златоуст: „Вярвам, Господи, и изповядвам...”
22. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Тайната вечеря Св. тайнство Причастие. Причастяването в Православната Църква. <i>Православен молитвослов:</i> молитва след причастяване: „Владико, Христе Боже...”
23. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Молитвата на Христос в Гетсиманската градина Предателството на Иуда. Грехът самоубийство. Обичта на Христос към грешниците. <i>Църковни песнопения:</i> Отпустно песнопение: „Да изпълнися...”
24. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Страдание, разпятие, смърт и погребение на Христос Изкупителната сила на страданията. Страстна седмица – най-общо запознаване с богослужението. <i>Православен молитвослов:</i> Молитва за дар на прощаване „Спасителю, научи ме да прощавам...”
м. април	
25. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Великден Изясняване на празничното богослужение и символичните действия.

	<i>Църковни песнопения:</i> „Христос възкресе...“
26. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Въкресение Христово Живоприемни източник.
27. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Христовото изкупление на човечеството от греха (за затвърждаване и обобщаване)
28. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Явяването на възкръсналия Христос – на пътиците за Емаус и на св. Тома Какво означава човек да е вярващ? <i>Православен молитвослов:</i> Молитва хвалебна – „Всякое дихание...“
<i>м. май</i>	
29. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Животът на св. цар Борис и св. мъченик Боян Енравота Силата на вярата в живота на християните. <i>Църковни песнопения:</i> „Всякое дихание...“ – I глас, I част
30. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Основане на Христовата Църква Празниците Петдесетница и Св. Дух. Христос и Неговата Църква. Първата проповед на апостолите. Животът на св. ап. Петър и Павел. <i>Църковни песнопения:</i> „Всякое дихание...“ – I глас, II част
31. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Разпространение на Христовото учение чрез делото на св. апостоли Първият Христов мъченик св. архидякон Стефан и св. ап. Андрей.
32. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Животът на Христос на земята (годишен преговор)

ПЕТА УЧЕБНА ГОДИНА ПЕТА ГРУПА	
<i>м. октомври</i>	
1. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Човекът – венец на Божието творение Изяснение на понятието Св. Троица. Защо е необходима вярата на човека в Бога?
2. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Православието е живот във вяра и дела Животът на човека: святост, праведност, единение с Христа. Словата на Христос за кръста. <i>Църковни песнопения:</i> Цялата св. Литургия да се пее от децата през учебната година.
3. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Двата пътя в живота на човека. Добро и зло Личният път на човека към Христа. Спасение на душата. Христовата любов – основа на християнския начин на живот. <i>Църковни песнопения:</i> „О, Тебе радуется“
4. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Църквата като общност на вярващите християни. Животът на православния християнин в Църквата. Нашето Верую. <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – I член

м. ноември	
5. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Св. богослужение – общо дело на Църквата Извършителят на св. богослужение. Свещеникът – тайноизвършител. Утринно и вечерно богослужение. <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – II член
6. ВТОРА НЕДЕЛЯ - ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Божествената благодат в светите тайнства Богослужебните книги: Миней, Осмогласник, Часослов, Апостол. Св. тайнство Елеосвещение. <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – III член
7. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Православната църква и животът на християнина (за затвърждаване и обобщаване) <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – IV член
8. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Православната света Литургия. Св. Литургия – I част. Проскомидия Какво е необходимо да знаем за св. Литургия и за проскомидията? Какво да направим предварително като християни? <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – V член
м. декември	
9. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Св. Литургия – II част. Литургия на оглашените Какво трябва да бъде църковното благочестие на детето по време на св. Литургия? Защо изричаме молитви преди св. Причастие? <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – VI член
10. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Св. Литургия – III част. Литургия на верните Как да се приготвим и да пристъпваме към св. Причастие? Защо изричаме благодарствени молитви след св. Причастие? <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – VII член
11. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Празникът Рождество Христово Изясняване на тропара „Рождество Твое...“. <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – VIII член <i>Църковни песнопения:</i> „Рождество Твое...“
12. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Рождението на Богочовека Аз съм православно християнче. <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – IX член
м. януари	
13. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Завършек на старозаветния период Старозаветен съюз. <i>Църковни песнопения:</i> „Во Йордане...“ <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – XI член
14. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Новозаветното Свещено Писание, отразено в св. Литургия (за затвърждаване и обобщаване) Събития от земния живот на Христос, отразени в св. Литургия. <i>Православен молитвослов:</i> Символът на вярата – X член
15. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО	Иисус Христос за стария и новия закон

ЗАНИМАНИЕ	Божествено откровение: Свещено Предание и Свещено Писание. Кога и как да четем Свещеното Писание? <i>Православен молитвослов</i> : Символът на вярата – XII член
16. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	За блаженствата. I част Как да почувстваме в живота си близостта ни с Бога? Какво означава хвалебна молитва? <i>Църковни песнопения</i> : „Господи сил...“
м. февруари	
17. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	За блаженствата. II част Духовното ръководство на християнина. Какво означава благодарствена молитва?
18. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Беседа със самарянката. Учение за небесния хляб Приемането на светите Тайни е приемане на небесния хляб – Спасителя Христос, Който е извор на живата вода.
19. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Учението на Исус Христос с притчи. Притчата за сеяча Как да разорем почвата на нашето сърце? Молитва и прошка. <i>Църковни песнопения</i> : „Радуйся, невесто“.
20. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Притчата за блудния син Кога разкажанието е истинско? Поведението на по-големия брат.
м. март	
21. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Притчи за милосърдния самарянин и за талантите Кой е нашият ближен? Леност и настойчивост в молитвата и добрите дела. <i>Православен молитвослов</i> : молитви преди св. Причастие
22. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Притча за митаря и фарисея. Гордост и смирение - начин за обръщане към Бога. Как да заставаме на молитва? Какво означава покаяна молитва? <i>Православен молитвослов</i> : молитви след св. Причастие
23. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Притчи за безумния богаташ, за богаташа и бедния Лазар Кротост и благод. Безсърдечие и земна ненаситност. Какво означава просителна молитва?
24. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Христовите притчи (за затвърждаване и обобщаване)
м. април	
25. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Великден <i>Църковни песнопения</i> : „Воскресение Твое, Христе Спасе...“
26. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Празникът Възкресение Христово Очаквам възкресението на мъртвите. Неделият ден.
27. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Начало на монашеството. Първите монаси. Животът на монасите в манастира. Молитвата на Оптинските монаси (Оптинските старци).
28. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Светиите и техният жертвено-духовен подвиг Запознаване със сонма на светиите: свещеномъченик, преподобномъченик, великомъченик, мъченик, светител, преподобен, равноапостолен, благоверен.

	<i>Църковни песнопения: „Покаяния основание...“</i> (тропар на св. Йоан Рилски)
<i>м. май</i>	
29. ПЪРВА НЕДЕЛЯ – ПЪРВО ЗАНИМАНИЕ	Празниците в Православната църква – Господски, Богородични, светийски и ангелски Успение Богородично. Как трябва да празнуваме? Празникът – ден за богомислие, ден на святост, на благодарност, на богообщение.
30. ВТОРА НЕДЕЛЯ – ВТОРО ЗАНИМАНИЕ	Животът на българските светии – св. Климент Охридски и св. Софроний Врачански <i>Православен молитвослов:</i> Молитва на деца за родителите им: „Колко съм радостен...“
31. ТРЕТА НЕДЕЛЯ – ТРЕТО ЗАНИМАНИЕ	Български жени светици – св. Петка, св. Злата. Българската почит към св. Неделя
32. ЧЕТВЪРТА НЕДЕЛЯ – ЧЕТВЪРТО ЗАНИМАНИЕ	Православните църковни празници (годишен преговор)

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ ДУМИ

„Слънцето на правдата“ е Сам Господ Иисус Христос!

И слънцето, и вярата животворят, блестят, вдъхновяват, радват. Под небесния покров на светата Православна църква човешкият ум се просвещава, сърцето се облагородява с добродетели, волята се калява за чисти дела. Това е най-прекрасното богатство, което може да притежава всеки, за да свети и той с благочестие и святост.

Посещението в църковното училище отваря вратите на системното Христово учение за вярата, любовта, живота и мира, която огрява детската душа. Когато вярата в Христа блести в детските очи, тогава започва и духовното обновление на малкото дете-християнче.

Духовнопросвещаващото служение на вероучителя към подрастващите е дивно и честито, неугасващо и спасително дело. То е изпълнено с много труд, силна любов и светла надежда, защото се извършва в името на небесния Учител, който е вечната, непобедима и истински спасяваща евангелска светлина. Благите намерения винаги греят, а трудът и старанията не бива да секват. Те разпалват благородния плам, че си полезен, че си нужен, че си в помощ. И слава Богу, такава ревност в труда винаги се възнаграждава, а търпението се увенчава с успех. Тогава всеки е длъжен да благодари Богу. А най-силната радост за един вероучител на вярата в Христа е всички негови ученици да са достойни чеда на Спасителя Христос.

Днешното дете-православно християнче е много различно от нас самите в детските ни години. То притежава потенциал, нагласа, ориентация, активност, потребности, което задължава вероучителя да се стреми към ново равнище на компетентност, подчертана диалогичност, вдъхновяващ пример и крепка молитвеност в живота си. Пътят към промяната минава и през процеса на обновление на образователното пространство в енорийската общност. Важно е вероучителят да предложи такава духовно-познавателна и приложно-възпитателна среда, която да провокира интереса на децата. Да насочва усилията им към самостоятелно откриване, да активизира творческите им импулси. Необходимо е да разгърне реалните им възможности за възприемане и дълбоко осмисляне на Христовото учение. Да ги направи съпричастни и „вкусващи“ православната църковност, което да породи естествен стремеж към духовно самоусъвършенстване. Предизвикателствата на съвременността налагат адаптиране на катехизическата работа с деца – чрез специфични църковно-образователни и възпитателни цели, учебно съдържание, очертаващо параметрите на непреходните детски духовни потребности в съвременния контекст, детската душевна и интелектуална обусловеност от съвременния начин на живот, принципно нови дидактически стратегии, методически идеи и технологични решения.

Процесът на катехизация по православно Вероучение в църковното училище не може да се разглежда като някаква абстракция, не бива да се определя и като закономерен стереотип на работа в строго рамкирана конструкция. В него е важно да има живот, динамичност, братско общуване, да се усеща чувството на приятелска

сплотеност, взаимност, вероучител и ученик да се вдъхновяват за свят живот, добри дела и благи намерения в името на Христа.

Вероучителю, помогни на детето-православно християнче, твоя малък ученик и възпитаник, да отвори сърцето си за Христовата незалязваща светлина, правда и истина.

Бог да благослови усилията и труда на всички, съпричастни към вероучителната мисия на Църквата, насочена към нашите деца, за да тръгнат с вяра, надежда и любов по пътя в Христа, принасяйки духовни плодове на благочестив живот за слава Божия и спасение!

От авторите

ЛИТЕРАТУРА

1. **Амфилохий (Радович), митр.** Человек – носитель вечной жизни. М.: Срет. монастырь, с. 141-142.
2. **Атанасов, Д.** Вероучение. Изд. „Дунав Прес“. Русе. 1993.
3. **Божков, Д.** Вероучение за второ отделение. Изд. „Хемус“. София. 1944.
4. **Борис Епископ Стобийски, Софроний Епископ Знеполски, Б. Маринов.** Наръчник за ръководителите на детските, ученически и студентски православни християнски дружества. Изд. Св. Синод на БПЦ. София. 1939.
5. **Блъсков, Ил.** Свещена история. Част I. Ветхий Завет. За I клас за мъжките и девическите училища. Изд. „Хр. Г. Данов“. Пловдив. 1896.
6. **Василева, Е.** Религиозното възпитание на децата от предучилищна възраст. Изд. „Свят 2001“. София. 1999.
7. **Василев, П.** Христоматия по религия. Изд. „Свят 2001“, София. 2000.
8. **Герасков, М.** Методика на учебните предмети в основното училище. Изд. „хемус“. София. 1946.
9. **Грозева, В.** Православни традиции и български стародавни вярвания. София. 1997.
10. **Денев, И., Т. Коев, И. Желев, К. Янакиев, Д. Киров, М. Димова.** Религия – учебно помагало. МОН. София. 1997.
11. **Дестунис, С.** Жития на светиите за всекидневно четене за народа и за учениците. Книга I. Изд. „Светлина“ Стара Загора. 1901.
12. **Дечев, ст. ик. З.** Христоматия по Религия-Православие за учителя в детската градина. Изд. „Димант“. Бургас. 2011.
13. **Дечев, ст. ик. З.** Учебна програма по Религия – Православие за детските градини. Изд. „Димант“. Бургас. 2009.
14. **Дечев, ст. ик. З.** Словесни игри по Светата Библия в обучението по Религия за начална училищна възраст. /Книга за учителя/. Изд. „Димант“. Бургас. 2009.
15. **Дечев, ст. ик. З.** Театрални игри по Религия за начална училищна възраст. /Книга за учителя/. Изд. „Димант“. Бургас. 2008.
16. **Дечев, ст. ик. З.** Занимателни игри по Религия за началното училище. /Книга за учителя/. Изд. „Димант“. Бургас. 2008.
17. **Дечев, ик. З.** Учебна програма по Вероучение „Моят детски път в Христа“ за православно църковно училище (Начална училищна възраст). Изд. „Димант“. Бургас. 2007.
18. **Дечев ик. З.** Занимателни игри по Религия за трети и четвърти клас. Изд. „Димант“. Бургас. 2007.
19. **Дечев прот. З.** Занимателни игри по Религия за първи и втори клас. Изд. „Димант“. Бургас. 2002.
20. **Дечев прот. З.** Албум за оцветяване по Религия №1. Изд. „Димант“. Бургас. 2001.
21. **Дечев прот. З.** Албум за оцветяване по Религия №2. Изд. „Димант“. Бургас. 2001.

22. **Дечев, прот. З.** Дидактични игри по Религия за предучилищна и начална училищна възраст. /Книга за учителя/. Изд. „Димант“. Бургас. 2000.
23. **Дечев, прот. З., Ст. Стефанова, М. Миленова.** Помагало за обучението по Религия в детските градини. /Книга за учителя/. Изд. „Димант“. Бургас. 2000.
24. **Дечев прот. З.** Дневник по Религия за извънкласно четене III-IV клас. Изд. „Димант“. Бургас. 2000.
25. **Димитров, прот. Хр., Б. Бончев.** Учебник по религия за седми гимназиален клас. МНП. София. 1942.
26. **Димитров, прот. Хр.** Катехетика или ръководство за православно-християнско обучение и възпитание. Изд. Съюз на свещеническите братства в България. Пловдив. 1927.
27. **Димитров, прот. Хр.** Основи и основни линии в разволя на учебния план по Вероучение (с проект за нов учебен план по Вероучение в България). Г.С.У. Б.Ф. г.Х. София. 1933.
28. **Димитров, прот. Хр.** Религиозното обучение в съвременната църква. (към въпроса за нов църковен катехуменат). Г.С.У. Б.Ф. т. XVI. София. 1939.
29. **Димитров, прот. Хр.** Религията като учебен предмет в средните училища (към въпроса за новата постановка на преподаването ѝ). Г.С.У. Б.Ф. т. XVIII. София. 1941.
30. **Димитров, прот. Хр.** Свещеникът като катехет (към въпроса за църковен катехуменат у нас). Г.С.У. Б.Ф. т. XXII. София. 1945.
31. **Димитров, прот. Хр.** Енорийският катехуменат в най-ново време (към въпроса за нови елементарни форми на енорийски катехуменат у нас). Г.С.У. Б.Ф. т. XXIV. София. 1947.
32. **Димитрова, Л.** Уроци по православие. Изд. „Ирита“. Казанлък. 2009.
Добринов, Ив., Д. Правдолюбов. Художествена разработка на библейските разкази. Методика на Вероучението. Изд. „Ст. Атанасов“. София. 1932.
33. **Друмева монахиня Валентина.** Православно Вероучение за деца. Изд. Славянобългарски манастир „Св. Вмчк Георги Зограф“. Света Гора. Атон. 2007.
34. **Енев, П.** Методика на обучението в прогимназиите. Изд. „Светлина“. Стара Загора. 1935.
35. **Жекова, А.** Искам да знам. Изд. „Райар – Георги Райнов“. София. 1996.
36. **Жилов, свещ. И.** Православен християнски катехизис и послание на източните патриарси за православната вяра. Изд. Св. Синод на БПЦ. София. 1930.
37. **Иоаникий Митрополит Сливенски.** Православен катехизис и духовни напътствия. Изд. „ветлина“. Сливен. 2001.
38. **Коев, Т.** Православен катехизис и послание на източните патриарси за православната вяра. С.И. София. 1991.
39. **Кожухаров, В.** Учебна програма по Вероучение за неделните училища в БПЦ. Сп. Търновски епархийски вести. бр.2. Велико Търново. 2002.
40. **Коруджиев, Д.** Жития на българските светци – разказани за деца. Изд. „Просвета“. София. 2003.
41. **Лазаров, П., Пл. Петров.** Вероучение. Учебно помагало за 3.-4. клас. ИК „Анубис“. София. 2000.

42. **Легкоступ, М.** Методически аспекти на обучението по религия. Изд. „Фабер“. Велико Търново. 2013.
43. **Легкоступ, М.** Катехизическото учение на Св. Кирил Йерусалимски. УИ „Св. Климент Охридски“. София. 2011.
44. **Мен прот. Ал.** Вярвам... Беседи за Символа на вярата. Изд. „Омофор“. София. 2004.
45. **Миленова, М.** Православно християнско помагало за деца от предучилищна възраст. София. 1996.
46. **Николай архимандрит, К. Димов.** Вероучение за четвърто отделение. Изд. „Т. Ф. Чипев“. София. 1941.
47. **Николай епископ Макариополски, архим. Серафим.** Вяра, Надежда, Любов. Изд. Църковно-обществено сдружение „Екзарх Антим I“. Видин, 1994.
48. **Николова Хр.** Бисери – сборник разкази и стихотворения. Враца, 2001
49. **Обширен православен християнски катехизис.** част I. Учение за вярата. Изд. КП „Гутенберг“. София. 1930.
50. **Поппетров архим. З., Й. Тошев.** Методика по Вероучение. Изд. „Бр. Г. Дюлгерови“. Кюстендил. 1907.
51. **Паул, М., Х. Йегер.** Да открием Библията с децата от предучилищна възраст – учебно помагало за работа с деца в неделното училище. София. 1998.
52. **Симеонов, свещ. Б.** Елате при мене. Християнски православни уроци за деца. Изд. „Елисей Петков“. София. 1926.
53. **Свраков, К.** Методика на религиозното обучение. Изд. Св. Синод на БПЦ. София. 1904.
54. **Самогаев, Д.** Православная культура. Концепции, учебни програми, библиография. Издателский дом „Покров“. Москва. 2003.
55. **Свети Августин Ипонски.** За обучението на оглашаваните. Изд. Монархическо-Консервативен Съюз. София. 1998.
56. **Симеонова, Г.** Християнската празничност на православния българин. София. 2001.
57. **Стефан Митрополит Софийски, прот. Г. Шавелски.** Православен катехизис. Синодална печатница. София. 1943.
58. **Тачева, Ив.** Жития на светиите преразказани за деца. Изд. „Славянобългарски манастир „Св. ВМЧК Георги Зограф“, Света Гора. Атон. 2004.
59. **Терзиева, М., Е. Петкова.** Религиозни приказки – учебно помагало по религия в начална училищна възраст. Изд. „Димант“. Бургас. 1998.
60. **Филаретов, свещ. Хр.** Беседи за детските православни християнски дружества при прогимназия. Изд. Св. Синод на БПЦ. София. 1936.
61. **Хиотели, К.** Децата четат Библията. Превод от гръцки език: К. Близнашка. Изд. „Българско библейско дружество“. София. 2006.
62. **Чолакова, Н.** Методическо помагало за учителите по Религия-Православие. Изд. Пловдивска митрополия. Пловдив. 2012.
63. **Чукалов, С., Ив. п. Василев.** Учебник по Вероучение за първи прогимназиален клас. МНП. София. 1942.

64. **Чукалов, С., Ив. п.Василев.** Учебник по Вероучение за първи прогимназиален клас. МНП. София. 1943.
65. **Чукалов, С., Ив. п.Василев.** Учебник по Вероучение за втори прогимназиален клас. МНП. София. 1943.
66. **Чукалов, С., Ив. п.Василев.** Учебник по Вероучение за трети прогимназиален клас. МНП. София. 1943.
67. **Цанев, Ив., В. Кожухаров.** Христолюбива читанка за българските деца. УИ „Св. Климент Охридски“. София. 1998.
68. **Шишкин, свещ. М.** Учебник по педагогика. Изд. Св. Синод на БПЦ. София. 1932.
69. **Шнор, Ю., Ф. Каролсфелд.** Илюстрирана Библия. С. И. София. 1993.
70. **Антония Митрополита Киевскаго и Галицкаго.** Опыт христианскаго катихизиса. Изд. „Австралийско-Новозеландской Епархии. 1989.
71. **Владимиров, прот. А.** Молитвослов для самых маленьких. Изд. „Ново-Тихвинского женского монастыря“. Екатеринбург. „Паломник“. Москва. 2005.
72. **Воздвиженский, свещ. П.** Детская Библия – в рассказах для детей. Отпечатано по заказу Московской Патриархии. Москва. 1995.
73. **Вучићевич архим. Мирон.** Методически приручник за вероучителъе православни веронауке за основну школу. Изд. Епархја осјечкополска и баранска. Дал. 2005.
74. **Городнова, Е. А.** Священная история Нового Завета в церковном богослужении. Москва. 1997.
75. **Гребеньков, В., В. Меньшиков.** „Основы православной культуры“. Програма для общеобразовательных, воскресных, православных школ, средних профессиональных и специальных учебных заведений. Воскресная школа. Сборник педагогических материалов опубликованных в 1998 году. Москва. 1998.
76. **Дорофеев, прот. В.** „Основы православной культуры“. Учебна програма курса для дошкольников и начальных классов общеобразовательной школы. Воскресная школа. №2. Москва. 2001.
77. **Екименкова В.М.,** Вера исцеляет сердца – Православие в школе. Москва. 2001.
78. **Зоберн, Вл.** Азбука православия в изложении для детей. Изд. Фонд „Русская миссия“. Москва. 1999.
79. **Зоберн, Вл.** Закон Божий. Учебник для воскресных школ. Изд. „Сретенского монастыря“. Москва. 2000.
80. **Иванова, С.** Как вести ребенка по пути к храму слова. Методические комментарии и рекомендации для педагогов.. Изд. „Отчий дом“. Москва. 2006.
81. **Куломзина, С.** Закон Божий – для самых маленьких. Изд. „Паломник“. Москва. 2000.
82. **Куломзина, С.** Наша Церковь и наши Дети, Мартис/ Sam&Sam, Москва, 1994.
83. **Лавров, прот. Ал.** Записки по предмету Закона Божия для III, IV и V классов мужских гимназий. РПО „Полиграфкнига“. Киев. 1993.

84. **Лазутова, М., Т. Петракова.** Духовно-нравственное воспитание: преемственность и развитие. Сборник статей. Изд. „Импэто“. Москва. 2004.
85. **Лоргус, свящ. А., свящ. М. Дудко и др.** Книга о Церкви. Изд. „Паломник“. Москва. 1998.
86. **Маляревского, А.** Детям о Христе. Изд. Московской Патриархии. БЛАГО. Москва. 2000.
87. **Марченков, прот. В.** Начала православия. Изд. „Петит“ Москва. 1991.
88. **Марченко, В.** Дом Божий. Москва. 1996.
89. **Сосунцов, свящ. Е.** Первая книга преподавателя Священной истории. Изд. „Сатись“. Санкт-Петербург. 1994.
90. **Сосунцов, свящ. Е., прот. А. Темномерова.** Законоучитель. Сборник материалов в помощь преподавателю Закона Божия. Выпуск первый. Изд. „Православная книга“. Москва. 1993.
91. **Сосунцов, свящ. Е., прот. А. Темномерова, А. Анастасиев.** Законоучитель. Сборник материалов в помощь преподавателю Закона Божия. Выпуски второй и третий. Изд. „Златоуст“. Москва. 1994.
92. **Смирнов, свящ. М.** Ангел-хранитель. Детская книжка по Закону Божию (по изданию 1908). Изд. Московской Патриархии. Москва. 1995.
93. **Святитель Филарет Митрополит Московский и Коломенский.** Пространный христианский катехизис. СПб. „Общество светителя Василия Великого“. Санкт-Петербург. „Паломник“. Москва. 1999.
94. **Спаский, Архиепископ С.** О святой православной вере для школьников. Санкт Петербург. 1995.
95. **Сулова, Л. В.** Православная школа сегодня. Книга для учащихся и учащихся. Изд. „Владимирской епархии“. Петрозаводск. 2000.
96. **Сулова, Л. В.** Методика православной педагогики. Часть I. Изд. Фонд „Христианская жизнь“. Сергиев Посад. 2000.
97. **Тарасар, К.** С нами Бог. Пособие по катехизации детей 11-12 лет. Часть I и II. Санкт Петербург. 2000.
98. **Тарасар, К.** Наша жизнь с Богом. Пособие по катехизации для детей младшего школьного возраста детей 7-10 лет. Часть I и II. Санкт Петербург. 2000.
99. **Тарасар, К.** Наша жизнь с Богом. Пособие по катехизации для детей дошкольного возраста. Санкт Петербург. 2000.
100. **Тарасар, К.** Православное христианское образование в исторической перспективе. www.rel.org.ru
101. **Шевченко, Л.** Православная культура. Концепция и программа учебного предмета. 1-11 годы обучения. Изд. Центр поддержки культурно-исторических традиций отечества. Москва. 2008.
102. **Шмеман, Ал.** Литургия и живот, Праксис, В. Търново, 2002.
103. **Янушквичене, О., И. Киреев.** Дерево доброе. Учебное пособие для начальных классов. Москва. 1997.
104. **Яхонтов, Йоан.** Катехизически беседи. Изд. Сливенски митрополит Серафим. Сливен. 1879.

105. **Mileant, Bishop Alexander.** The Upbringing of Children. Holy Protection Russian Orthodox Church, Los Angeles, California, USA, 1996
106. **Quinet, A.**Вероучителни беседи за малките деца. Изд. „Братско слово“. Пловдив. 1940.
107. **Sebu, S., M. Opris, D. Opris.** Metodikapredarireligiei. EdituraReintregirea. ArhiepiscopiaOrtodoxa. AlbaIulia. 2000.